

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Dědické tituly
(Inheritance titles)

prosinec 2010

Vedoucí rigorózní práce:

JUDr. Dita Frintová, Ph.D.

Vypracovala:

Mgr. Pavla Wagenknechtová

Jeremenkova 1014/56

147 00 Praha 4 – Braník

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 20. prosince 2010

Mgr. Pavla Wagenknechtová

Za přínosné rady a pomoc děkuji JUDr. Ditě Frintové, Ph.D., pod jejímž vedením tato rigorózní práce vznikala.

Obsah

1. Úvod	1
2. Historické aspekty	4
2.1 Dědická posloupnost v římském právu.....	4
2.1.1 Intestátní dědická posloupnost	4
2.1.2 Testamentární dědická posloupnost	7
2.2 České dědické právo ve středověku.....	11
2.3 Dědické tituly dle Všeobecného obč. zákoníku z roku 1811	13
2.3.1 Dědění ze zákona.....	15
2.3.1.1 Dědické právo příbuzných manželského původu	16
2.3.1.2 Dědické právo legitimovaných dětí	18
2.3.1.3 Dědické právo nemanželských dětí.....	21
2.3.1.4 Dědické právo osvojevců.....	21
2.3.1.5 Dědické právo manžela.....	22
2.3.2 Dědění ze závěti	23
2.3.3 Dědění z dědické smlouvy.....	28
2.4 Dědické tituly dle zákona č. 141/1950 Sb., obč. zákoníku.....	31
2.4.1 Intestátní dědická posloupnost	32
2.4.2 Testamentární dědická posloupnost	33
3. Obecné předpoklady dědění	36
3.1 Smrt fyzické osoby - zůstavitele.....	36
3.2 Existence dědictví, resp. pozůstalosti	39
3.3 Právní důvod dědění	41
3.4 Způsobilost dědice nabýt dědictví	42
3.5 Absence odmítnutí dědictví povolaným dědicem	45
4. Současná právní úprava dědění ze zákona	47
4.1 Intestátní dědická posloupnost.....	47
4.2 První dědická skupina	49
4.3 Druhá dědická skupina	54

4.4 Třetí dědická skupina.....	57
4.5 Čtvrtá dědická skupina	59
4.6 Odúmrť	64
5. Současná právní úprava dědění ze závěti	66
5.1 Charakter závěti	66
5.2 Formální náležitosti závěti.....	68
5.2.1 Náležitosti osoby pořizovatele závěti.....	68
5.2.1.1 Věk pořizovatele závěti.....	68
5.2.1.2 Duševní stav pořizovatele závěti.....	70
5.2.2 Náležitosti vůle pořizovatele závěti.....	71
5.2.3 Náležitosti projevu vůle pořizovatele závěti	73
5.3 Formy závěti	74
5.3.1 Závěť holografní.....	75
5.3.2 Závěť allografní.....	77
5.3.2.1 Obecná forma allografní závěti.....	77
5.3.2.2 Závěť se třemi svědky úkonu.....	79
5.3.3 Závěť ve formě notářského zápisu	81
5.4 Obsahové náležitosti závěti	85
5.4.1 Ustanovení dědice	85
5.4.2 Zřízení nadace nebo nadačního fondu.....	88
5.4.3 Podmínky a příkaz.....	89
5.4.3.1 Příkaz k započtení na dědický podíl	90
5.4.4 Ochrana neopominutelných dědiců	93
5.5 Vydědění.....	96
5.6 Úschova a zrušení závěti	100
6. Právní úprava dědických titulů dle návrhu nového obč. zákoníku	104
6.1 Charakteristika návrhu nového občanského zákoníku	104
6.2 Navrhovaná právní úprava dědického práva	107
6.3 Dědění ze zákona	110
6.4 Dědění ze závěti.....	113

6.5 Dědění z dědické smlouvy.....	121
7. Závěr.....	124
8. Seznam zkratk	128
9. Seznam použité literatury a pramenů.....	129
9.1 Odborné publikace.....	129
9.2 Odborné články.....	131
9.3 Internetové zdroje	135
10. Seznam příloh	136
10.1 Grafické znázornění dědění v I. dědické skupině.....	137
10.2 Grafické znázornění dědění ve II. dědické skupině.....	138
10.3 Grafické znázornění dědění ve III. dědické skupině	139
10.4 Vzor holografní závěti	140
10.5 Vzor allografní závěti	141
10.6 Vzor závěti sepsané formou notářského zápisu.....	142
10.7 Grafické znázornění omezení testovací volnosti zůstavitele vzhledem k ochraně neopominutelných dědiců.....	143
10.8 Vnitřní struktura hlavy III třetí části vl. n. OZ	144
11. Deutsche Zusammenfassung	145
12. Abstrakt v českém a anglickém jazyce.....	147
13. Klíčová slova v českém a anglickém jazyce.....	148

1. Úvod

Dědické právo upravuje přechod práv a povinností zemřelé fyzické osoby na její právní nástupce. Smrtí sice některá práva a povinnosti fyzické osoby zanikají, většina jich však biologickou existenci svého nositele přetrvává a přechází podle stanovených pravidel na další subjekty jako na právní nástupce zemřelého. Souhrn právních norem upravujících tento přechod představuje dědické právo *v objektivním smyslu*.

V subjektivním smyslu rozumíme dědickým právem oprávnění konkrétní osoby získat jako dědic zemřelého celé dědictví po zůstaviteli nebo jeho část. Jde o majetkové právo absolutní povahy, které působí erga omnes, tedy vůči všem.

Článek 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod stanoví, že každý má právo vlastnit majetek, jehož dědění se zaručuje.

Jedním z předpokladů realizace dědického práva je existence tzv. dědických titulů, tj. právních důvodů dědění, svědčících určité osobě.

Dědické tituly jsou tématem mé rigorózní práce. Toto téma jsem si zvolila, neboť mě problematika dědického práva velmi zajímá a setkávám se s ní při výkonu své praxe na pozici notářské koncipientky každý den. Zároveň se domnívám, že základní povědomí o právní úpravě dědění by měli mít všichni.

Podle dosud platné hmotněprávní úpravy dědění v zákoně č. 40/1964 Sb., občanském zákoníku [OZ], existují dva dědické tituly, a to – v pořadí dle právní síly – *závěť a zákon*. Z dob minulých je však známa také *dědická smlouva*, s jejímž znovuzavedením do našeho právního řádu počítá de lege ferenda vládní návrh nového občanského zákoníku.

Mým hlavním cílem při psaní této rigorózní práce je postihnout zejména současnou právní úpravu dědických titulů v českém právním řádu, zasadit ji do (podle mého názoru nezbytných) historických souvislostí a konfrontovat ji s návrhy de lege ferenda.

Na následujících stránkách se zaměřím pouze na úpravu hmotněprávní. Ačkoli ne zcela, úmyslně pomíjím úpravu řízení o dědictví, obsaženou v § 175a – 175ze zákona č. 99/1963 Sb., občanském soudním řádu [OSŘ].

Vzhledem k tomu, že i přesto je text mé rigorózní práce poměrně rozsáhlý, rozhodla jsem se ho rozčlenit do několika spolu souvisejících kapitol a podkapitol.

Kapitola nazvaná „**Historické aspekty**“ má čtenáři přiblížit dějinný vývoj celé problematiky. Ačkoli stěžejní část své rigorózní práce věnuji platné právní úpravě, domnívám se, že by bylo chybou historii dědických titulů zcela opominout. Zejména podkapitoly o intestátní a testamentární dědické posloupnosti v římském právu a o dědění ze zákona, ze závěti a z dědické smlouvy podle Všeobecného občanského zákoníku z roku 1811 považuji za klíčové. Cílem podkapitoly o dědických titulech podle zákona č. 141/1950 Sb., občanského zákoníku, je ukázat, jak moc do jejich právní úpravy zasáhla změna režimu a státní ideologie v tehdejší Československu.

V kapitole s názvem „**Obecné předpoklady dědění**“ se již věnuji platné právní úpravě. Aby mohlo dojít k realizaci dědického práva, musí být splněny tyto předpoklady: 1. smrt fyzické osoby – zůstavitele, 2. existence dědictví, resp. pozůstalosti, 3. právní důvod dědění, 4. způsobilost dědice nabytí dědictví, 5. absence odmítnutí dědictví povoláním dědicem, 6. absence překážky v nabytí dědictví (příkaz k započtení na dědický podíl, dohoda o vypořádání dědictví). Jednotlivým předpokladům jsou věnovány samostatné podkapitoly.

Další kapitola nese název „**Současná právní úprava dědění ze zákona**“. Přestože dědění ze závěti má podle platné právní úpravy přednost před děděním ze zákona, je tato kapitola zařazena na dané místo v mé rigorózní práci vzhledem k systematice zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku. Zabývám se v ní zařazením jednotlivých intestátních dědiců do čtyř dědických skupin a stanovením jejich dědických podílů. Samostatná podkapitola je věnována institutu odúmrti.

Kapitolu nazvanou „**Současná právní úprava dědění ze závěti**“ je v mé rigorózní práci možné považovat za jednu ze stěžejních. Proto je také rozčleněna do šesti základních podkapitol, které se dále dělí na podkapitoly dílčí.

Postupně se v této části zabývám charakterem závěti jakožto jednostranného právního úkonu, kterým zůstavitel pořizuje o svém majetku pro případ smrti, a formálními i obsahovými náležitostmi testamentu. Podrobně se věnuji jednotlivým formám závěti, tedy testamentu holografnímu, allografnímu a závěti ve formě notářského zápisu.

Jako institut související uvádím vydědění. Vzhledem k zatím nepatrnému využití této možnosti v praxi se blíže nevěnuji institutu ustanovení správce dědictví zůstavitelem, jenž byl do našeho právního řádu zaveden s účinností od 1. ledna 2005.

Kapitola s názvem „**Právní úprava dědických titulů podle návrhu nového občanského zákoníku**“ má čtenáři stručně představit návrh nového kodexu občanského práva a úpravu dědických titulů v něm. Mezi dědické tituly návrh řadí nejen závěť a zákon, ale nově také dědickou smlouvu. Text mé rigorózní práce v této kapitole vychází z návrhu občanského zákoníku, který schválila vláda na svém zasedání dne 27. dubna 2009, a z odborných článků, publikovaných na dané téma. Jejich výčet uvádím v seznamu literatury.

Tato rigorózní práce vychází z právního stavu k 1. listopadu 2010.

2. Historické aspekty

2.1 Dědická posloupnost v římském právu

Současné české dědické právo má (stejně jako značná část občanského práva jako celku) své kořeny v právu římském.

Základním pojmem římského dědického práva je dědická posloupnost, tedy přechod práv, zejména majetkových, ze zůstavitele na dědice.¹ Již římské právo rozlišovalo dva základní druhy této posloupnosti: intestátní a testamentární. Intestátní dědická posloupnost se opírala o právní normu – zákon. Základem testamentární posloupnosti byla vůle zůstavitele vyjádřená v závěti.

Původně převažovala jako jediná dědická posloupnost intestátní, ovšem testamentární posloupnost se v římském právu rozvinula záhy. Institut závěti jakožto jednostranného právního úkonu, kterým zůstavitel pořizuje o svém majetku pro případ smrti², byl římskému právu znám už v době Zákona 12 desek³, tedy zhruba kolem poloviny 5. století př.n.l. Tehdy se také ustálil vztah mezi oběma posloupnostmi. Přednost měla vždy vůle zůstavitele, posloupnost ze zákona nastupovala až v případě, že zůstavitel zemřel bez zanechání platného testamentu.⁴

2.1.1 Intestátní dědická posloupnost⁵

Římská intestátní dědická posloupnost vycházela z příbuzenských vztahů, pro které byla původně určující římská agnátská rodina⁶.

---

¹ KINCL, J.; UFRUS, V.; SKŘEJPEK, M.. *Římské právo*. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 266.

² definice závěti viz podkapitola č. 5.1.

³ KINCL, J.; UFRUS, V.; SKŘEJPEK, M.. *Římské právo*. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 15.

⁴ tamtéž, s. 266.

⁵ tamtéž, s. 269-275.

⁶ Agnátské příbuzenství bylo svou povahou příbuzenstvím právním a mohlo v průběhu života jednotlivce vznikat a zanikat podle toho, jak se měnily faktory, které je vytvářely. V agnátském příbuzenství žily osoby, které byly podřízeny téže moci otcovské nebo manželské, jakož i osoby, které by této moci byly podřízeny, kdyby její nositel ještě žil. Šlo zejména o otce rodiny, matku (podřízenou otcově moci manželské), syny, dcery, manželky synů, vnuky a případně pobočné příbuzné, pocházející z téhož mužského předka. Agnátské příbuzenství zakládali výhradně muži.

Nejstarší posloupností byla **posloupnost po otci rodiny** (*pater familias*). Jeho intestátními dědici byly osoby, které bezprostředně podléhaly jeho moci, a římská právní terminologie je označovala jako dědice vlastní – *heredes sui*⁷. Vzhledem k tomu, že všechny tyto osoby patřily do rodiny zůstavitele, nazývaly se též dědici domácí – *domestici*. Domácím dědicům římské právo neumožňovalo odmítnout dědictví po zůstaviteli, a to ani v případě, že bylo předloženo. Stávali se dědici již okamžikem zůstavitelovy smrti, proto se jim také říkalo dědici nutní – *heredes necessarii*. Mezi manželku a děti se dědictví dělilo podle hlav (*in capita*), tedy rovnými díly. Mezi vzdálenějšími potomky platilo dělení podle kmenů (*in stirpes*), takže dědici, kteří byli zůstavitelovými potomky vzdálenějšího stupně⁸, se dělili o díl, který by připadl na jejich předka, kdyby ještě žil.

Vydáním Zákona 12 desek se do římského dědického práva dostal nový prvek, a to **zákoné dědické právo nejbližšího agnáta**. To se uplatňovalo v případě, že zůstavitel neměl žádné vlastní a nutné dědice.⁹ Nejbližším agnátem byl ten z agnátských příbuzných zůstavitele, který mu stál podle stupně příbuzenství v době jeho smrti nejbližší.¹⁰ Pokud bylo takových agnátů více, dělilo se mezi ně dědictví podle hlav. V případě, že se nejbližší agnát dědicem nestal, nebyl již žádný další agnát k dědictví povolován.

V takovém případě se pozůstalost v nejstarších dobách stávala věcí ničí a mohla být předmětem volné okupace¹¹. Zákon 12 desek pak zavedl institut dědického vydržení (*usucapio pro herede*), k vydržení pozůstalosti se vyžadovala její roční držba.¹² Pokud dědictví nenabyl žádný dědic a nedošlo ani k vydržení, stávala se pozůstalost odúmrtí. Odúmrtí bylo možné odevzdat věřitelům, byla-li pozůstalost předložena, jinak připadala státní pokladně.¹³

Intestátní římské dědické právo postupně procházelo významnými změnami. Důležitou roli zde sehrál zejména praetor¹⁴, který postupoval podle praetorské ekvity, tj. uplatňoval hlediska všeobecné spravedlnosti a slušnosti. **Praetorské právo** začalo

---

⁷ Šlo zejména o zůstavitelovy děti, manželku a další osoby, které náležely k jeho přímému potomstvu.

⁸ Pro počítání stupňů platilo pravidlo *quot partus, tot gradus (generationes)* – kolik porodů, tolik stupňů (generací).

⁹ Dědické právo nejbližšího agnáta se proto uplatnilo vždy, šlo-li o intestátní posloupnost po ženě.

¹⁰ Nejčastěji šlo o sourozence, popř. i o matku zůstavitele, pokud byla jeho agnátkou.

¹¹ Okupace je originární způsob nabytí vlastnického práva k věci ničí jednostranným uchopením držby.

¹² KINCL, J.; UFRUS, V.; SKŘEJPEK, M.. *Římské právo*. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 300.

¹³ tamtéž, s. 303.

¹⁴ tamtéž, s. 8-9.

prosazovat před agnátským příbuzenstvím příbuzenství kognátské¹⁵ a rozšířilo okruh intestátních dědiců, které rozdělilo do dědických tříd.¹⁶ Těmto třídám (a v jednom případě dokonce uvnitř třídy) byla pozůstalost nabízena postupně. Praetor rovněž umožňoval odmítnout dědictví, a to i vlastním dědicům zůstavitele.

Mezi dědické třídy praetorského práva patřily:

- Unde liberi, tj. děti

Šlo o vlastní dědice zůstavitele a o všechny zůstavitelovy potomky, kteří vystoupili z jeho agnátské rodiny.¹⁷ Stále však byl rozhodný vztah k otci, po ženě tyto osoby ani podle praetorského práva dědit nemohly. V této třídě byli dědici povolávání všichni bez ohledu na stupeň příbuzenství a dědictví se mezi ně dělilo podle kmenů.

- Unde legitimi, tj. legitimní dědici

Znovu zde byli povolávání dědici vlastní a s nimi všechny další osoby, které jako dědici přicházely v úvahu podle původního civilního práva.

- Unde proximi cognati, tj. pokrevní příbuzní

V této třídě se povolávali všichni pokrevní příbuzní zůstavitele až do 6. stupně příbuzenství a ze 7. stupně ti, jejichž vztah se podobal vztahu bratrance a sestřence.¹⁸ Při povolávání se přihlíželo ke stupni příbuzenství, bližší stupeň vylučoval vzdálenější. Mezi dědice téhož stupně se pozůstalost dělila podle hlav.

- Unde vir et uxor, tj. pozůstalý manžel nebo pozůstalá manželka

Předpokladem bylo, že manželé žili až do smrti v řádném manželství.

---

¹⁵ Kognátské příbuzenství je příbuzenství přirozené, pokrevní. V jeho rámci rozlišujeme linii přímou (jedna osoba pochází bezprostředně od druhé) a linii pobočnou (osoby mají společného předka).

¹⁶ Výsledkem praetorovy činnosti byla nakonec dvojí posloupnost, a to civilní (hereditas) a praetorská (bonorum possessio). V případě bonorum possessio šlo v podstatě o držbu pozůstalostního majetku, kterou praetor umožňoval osobě, jež hodlal chránit jako dědice. Udělení takové držby bylo vázáno lhůtou. Zatímco civilní posloupnost byla původně spojena i s přechodem některých práv a povinností nemajetkové povahy, posloupnost praetorská měla od počátku výlučně majetkový charakter.

¹⁷ Byli to tedy emancipovaní synové zůstavitele, děti těchto synů, které se narodily až po emancipaci, a rovněž ti, kteří adopcí přešli do jiné rodiny a byli pak adoptivním otcem emancipováni. K emancipaci viz KINCL, J.; UFRUS, V.; SKŘEJPEK, M.. *Římské právo*. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 148-149.

¹⁸ Poprvé tak byly povolávány manželské i nemanželské děti po matce, která nebyla jejich agnátkou, a naopak, a všechny osoby příbuzné se zůstavitelem v pobočné linii, kde příbuzenství zprostředkovala žena.

Zákonné předpisy vydané v období principátu a dominátu¹⁹ přinesly do římského intestátního dědického práva další změny. K definitivní úpravě v této oblasti došlo až **za císaře Justiniána** v roce 543 n.l. Teprve tehdy definitivně zvítězila kognátská posloupnost. Za zákonné dědice byli nadále považováni pouze kognátští příbuzní, a to bez jakýchkoli rozdílů, tj. bez ohledu na pohlaví a na to, zda příbuzenský vztah zprostředkoval muž či žena.

Dědici byli rozděleni do těchto čtyř tříd:

- *Descendenti (tj. potomci) zůstavitele*

Vzdálenější byli povoláváni po bližších. Pozůstalost se dělila mezi zůstavitelovy děti podle hlav, jinak podle kmenů.

- *Ascendenti (tj. předci) zůstavitele a jeho plnorodí sourozenci se svými dětmi*

Mezi rodiči a sourozenci platilo dělení podle hlav, mezi vzdálenějšími předky a dětmi sourozenců dělení podle kmenů.

- *Polorodí sourozenci a jejich děti*
- *Všichni další kognátští příbuzní bez rozdílu stupně*

Mezi příbuzné téhož stupně se pozůstalost dělila podle hlav.

Vdově, která neměla vlastní hmotné zajištění, byl přiznán nárok na určitou část pozůstalosti bez ohledu na další dědice.

2.1.2 Testamentární dědická posloupnost

Základem římské testamentární dědické posloupnosti byla vůle zůstavitele projevená v závěti. Posloupnost testamentární měla přednost před intestátní (viz výše).

Závěť v římském právu musela obsahovat jmenování dědice jakožto univerzálního sukcesora zůstavitele²⁰, tj. dědickou instituci (viz níže v této podkapitole).

---

¹⁹ Jako principát je označováno období od roku 27 př.n.l., počátky římského dominátu bývají spojovány se jménem císaře Diokleciána (284-305 n.l.) a císaře Konstantina (306-337 n.l.).

²⁰ Zásada univerzální sukcese znamená, že dědic vstupuje do majetkoprávních poměrů svého předchůdce v celé jejich šíři. Majetek zůstavitele tvoří nerozlučný celek aktiv i pasiv a obojí přechází na dědice. (viz ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 3*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 260, 282-283.).

Tím se také odlišovala od jiných římských pořízeních pro případ smrti, zejména od tzv. kodicilu²¹, kterým bylo možné činit celou řadu dispozic mortis causa, nikdy však neurčoval dědice.

Zároveň musel testament splňovat **formální požadavky**, které na něj byly kladeny.²²

Nejstarší římskou závětí byla zřejmě *závěť, kterou si dědice opatroval ten, kdo neměl vlastní dědice intestátní*. Svoji poslední vůli projevoval ústně v lidovém shromáždění.

Testamentem o svém majetku ovšem pořizovali i ti, kdo intestátní dědice měli. Dokladem toho je také velmi starý *testament odkazový*, kterým zůstavitel rozhodoval o tom, komu případnou jednotlivé věci z jeho majetku, aniž by tím ohrozil postavení zákonných dědiců jako univerzálních sukcesorů.

Vedle závěti ústní se postupem času začala prosazovat i *závěť písemná*. Zpočátku měla sice jen funkci důkazní (rozhodující bylo stále dodržení předepsaných ceremonií), praetorské právo ale tuto situaci změnilo. Vznikl skutečný písemný testament, který se označoval buď jako tzv. holograf, tj. testament sepsaný zůstavitelem vlastnoručně (za přítomnosti pěti svědků), anebo jako testament allografní. Ten mohl sepsat i někdo jiný než zůstavitel, vyžadována byla přítomnost sedmi svědků.

Za vlády císaře Justiniána (527 – 565 n.l.) se testamenty rozlišovaly na soukromé a veřejné. Soukromé testamenty se dále dělily na řádné a mimořádné.

Řádný soukromý testament mohl být ústní nebo písemný. U obou byla vyžadována současná přítomnost zůstavitele a sedmi svědků.

Mimořádné formy soukromého testamentu se vyznačovaly tím, že náležitosti nutné k pořízení závěti byly buď zpřísněny (např. testament slepcův, který vyžadoval přítomnost osmi svědků, z nichž jeden musel před ostatními a zůstavitelem závěť přečíst), anebo naopak zjednodušeny. Pak šlo o tzv. privilegované testamenty.

---

²¹ podrobněji ke kodicilu viz KINCL, J.; UFRUS, V.; SKŘEJPEK, M.. *Římské právo*. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 307-308.

²² tamtéž, s. 276-280.

Společným znakem privilegovaných závětí byla skutečnost, že byly pořizovány v mimořádných situacích, ve kterých by splnění běžných podmínek pro sepsání závěti bylo obtížné, v krajních případech dokonce nemožné. Patřily sem např.:

- testament pořizovaný na venkově (u něhož stačila přítomnost pěti svědků),
- testament pořizovaný v době epidemie nakažlivých nemocí (jinak také testament morový, u něhož se nevyžadovalo, aby všichni svědci byli přítomni současně),
- testament, kterým pořizovali rodiče jen ve prospěch dětí či dalších přímých potomků (tady nebylo svědků třeba vůbec),
- testament vojenský (k jeho předchůdcům náležel tzv. testament v šiku; byl zcela neformální).

Veřejné testamenty byly pořizovány zápisem do úředního protokolu, nebo mohly být zaslány císařské kanceláři se žádostí o jejich uložení.

Pokud jde o **obsahové náležitosti**²³ římského testamentu, základem bylo určení dědice. Tzv. *dědická instituce* musela být uvedena v čele závěti. Ustanovení, která jí předcházela, byla neplatná. Zpočátku také musela být vyjádřena ustálenou imperativní formou latinským jazykem, až později bylo od tohoto formalismu upuštěno.

Zůstavitel mohl za dědice určit jednu i více osob. Dědici museli být v závěti označeni jednoznačně a určitě. Pokud zůstavitel povolal jako své dědice více osob, nabýval každý z dědiců (s ohledem na zásadu univerzální sukcese) určitý podíl na pozůstalosti jako celku, nikoli tedy jednotlivé věci.

Zůstavitel mohl v závěti určit i *dědice náhradního* (tzv. *substitutata*) pro případ, že by závěti původně povoláný dědic dědictví nenabyl. V literatuře se obvykle rozlišují tři druhy dědické substitute:

- substitute obecná neboli vulgární (tj. určení substituta pro případ, že by se osoba povoláná jako dědic v prvním pořadí dědicem nestala),
- substitute pupillární (kdy otec rodiny určoval dědice svému nedospělému dítěti pro případ, že by zemřelo po něm, aniž by dosáhlo zletilosti),
- substitute kvasipupillární (tj. ustanovení, kterým předek bez rozdílu pohlaví určoval dědice svému choromyslnému potomkovi).

---

²³ KINCL, J.; UFRUS, V.; SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 280-285.

Zůstavitel mohl pořídit platnou závěť jen tehdy, měl-li tzv. **aktivní testamentární způsobilost**.²⁴ Tu postrádaly některé skupiny římského obyvatelstva – např. otroci, nedospělci, duševně choří a v určitých etapách vývoje římského státu také marnotratníci, němí, hluší, odpadlíci od víry aj.; zpočátku ji neměly ani ženy.

Aktivní testamentární způsobilost se u zůstavitele vyžadovala v době pořízení závěti a pak nepřetržitě až do jeho smrti. Určité výjimky byly připuštěny (např. nevadilo, když byl zůstavitel prohlášen za marnotratníka), jinak se ale závěť stávala neplatnou.

Naproti tomu **pasivní testamentární způsobilost**²⁵ znamenala způsobilost být dědicem ze závěti. Tuto způsobilost postrádali zejména ti, kteří nemohli pořídit pro případ své smrti závěti. Neměly ji ani osoby právnické, jež byly považovány za osoby neurčité. Výjimka byla připuštěna ve prospěch římského státu, který způsobilý dědit byl.

Římské právo ctilo co možná nejvíce volnost zůstavitele pořizovat pro případ své smrti závěti. Přesto nešlo o volnost absolutní. Zůstavitel byl ve své testovací volnosti omezen **právy tzv. nepominutelných dědiců**²⁶, mezi nimiž nejvýznamnější postavení náleželo jeho synovi.²⁷

Nepominutelní dědici měli zpočátku jen *formální práva*, která spočívala v tom, že je zůstavitel nesměl ve svém testamentu pominout. Nebylo však rozhodující, v jaké souvislosti se o nich v závěti zmínil – mohl je ustanovit za dědice, ale i vydědit.

Vývojově mladší byla *materiální práva* nepominutelných dědiců, tj. jejich právo na povinný díl. U předem vymezeného okruhu osob měl ten, kdo stál zůstaviteli nejbližší, právo na povinný díl, jehož výše se v průběhu vývoje měnila. Nejprve činil čtvrtinu zákonného dědického podílu, později byl stanoven na třetinu a v některých případech dokonce na polovinu podílu zákonného dědice.

Za císaře Justiniána byla obojí práva nepominutelných dědiců sloučena. Zůstavitel je musel ve své závěti povolát za dědice a zároveň jim zanechat povinný díl;

---

²⁴ KINCL, J.; UFRUS, V.; SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 286.

²⁵ tamtéž, s. 286-287.

²⁶ tamtéž, s. 289-293.

²⁷ Jestliže ostatní nepominutelní dědici mohli být vydědění všeobecným prohlášením, syn zůstavitele musel být vyděděn výslovně pro svou osobu. Nebyl-li syn povolán za dědice ani vyděděn, byl celý testament jako „nespravedlivý“ považován za neplatný.

jinak je mohl vydědit nebo pominout jen tehdy, uvedl-li výslovně důvod. Důvody vydědění byly zákonem vymezeny taxativně.

Zůstavitel mohl svůj testament kdykoli zrušit. Taková závěť se pak stávala neplatnou a pohlíželo se na ni tak, jako by k jejímu sepsání nikdy nedošlo. **Testament mohl být neplatný** buď od počátku (např. pokud nebyly dodrženy požadavky testamentární formy), nebo se mohl stát neplatným až následně. V takovém případě bylo třeba rozlišovat, zda k jeho neplatnosti došlo z vůle zůstavitele, či nezávisle na ní.²⁸

Zůstavitel mohl svou závěť kdykoli zrušit či odvolat, a to v různých dobách různými způsoby. Podle starého civilního práva bylo možné závěť zrušit jen pořízením závěti nové. V okruhu práva praetorského stačilo ke zrušení testamentu pouhé porušení testamentární listiny a za císaře Justiniána bylo jako zvláštní forma zavedeno přímé odvolání závěti před třemi svědky, pokud od jejího sepsání uplynulo více než deset let.

Nezávisle na vůli zůstavitele se závěť stávala neplatnou např. tím, že zůstaviteli přibyl nový „suus“ (tj. osoba podléhající bezprostředně jeho rodinné moci), že zůstavitel pozbyl po zřízení testamentu testamentární způsobilost nebo že se žádný z dědiců uvedených v závěti nestal dědicem.

Římskou právní úpravu dědického práva můžeme dle mého názoru považovat za velmi kvalitní. Zpočátku sice vycházela z uspořádání rodiny a společnosti, které je dnešní době cizí, v průběhu let se ale proměňovala a zdokonalovala. Ačkoli celá řada institutů římského dědického práva je v dnešní době již nepoužitelná, jsou zde i jiné, které přetrvaly a jsou inspirací našim zákonodárcům i dnes.

2.2 České dědické právo ve středověku

V českém **zemském právu**²⁹ doby předhusitské se dědické právo prakticky nerozvinulo. Základními důvody byly existence odúmrtního práva panovníka a také nedílného majetkového společenství.

---

²⁸ KINCL, J.; UFRUS, V.; SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 287-289.

²⁹ Středověké feudální právo se dělilo na právo zemské (šlechtické, obecné) a práva zvláštní, která byla zemskému právu podřízena a nesměla mu odporovat. Mezi nejdůležitější zvláštní práva patřilo právo městské, církevní, horní, viniční apod. (viz MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010, s. 92.).

Institutem *odúmrti*³⁰ si panovník vyhrazoval právo nejen ke statkům, jejichž držitel zemřel bez potomků, ale i k těm, jejichž majitel sice potomky měl, ale jejich nárok nebyl uznáván.³¹ V praxi to znamenalo, že kdo chtěl o svém majetku pořídit pro případ smrti kšaftem (tj. závětí), musel nejprve získat od panovníka souhlas v podobě tzv. mocného listu. Tím se král vzdával svého odúmrtního práva v jednom konkrétním případě.

Povinnost obstarat si mocný list se obcházela fingovanými dlužními zápisy do zemských desek – tzv. zápisy s místem a bez místa. Jejich podstatou bylo fingování závazku, ve kterém zůstavitel vystupoval jako dlužník a dědic jako věřitel. K jeho splnění došlo až v případě smrti zůstavitele.

Odúmrtní právo panovníka bylo zrušeno v roce 1497, kdy se ho král Vladislav II. vzdal za sebe i své nástupce pro Čechy. Totéž učinil roku 1587 Rudolf II. pro Moravu.

Druhou významnou skutečností, která bránila rozvoji dědění majetku v českém zemském právu doby předhusitské, byla existence tzv. *nedílů*³², tj. majetkoprávních společenství, jejichž účastníci byli mezi sebou navzájem příbuzní. Šlo o majetkové komplexy, ve kterých se jejich účastníci sice podíleli na výnosu podle rozhodnutí hlavy nedílu, avšak svým podílem sami nedisponovali; původně se nemohli ani oddělit.

Uvnitř nedílu se nedědilo. V případě úmrtí některého z jeho členů se ostatním zvětšil jejich podíl na nedílu. Proto až do vymření posledního člena nedílu, nemohl panovník uplatnit své odúmrtní právo.

Institut nedílů byl zrušen v roce 1627 Obnoveným zřízením zemským.

Mnohem podrobnější pravidla pro dědění majetku se zformovala **v právu městském** pod silným vlivem práva římského.

Městské právo připouštělo poměrně brzy *testovací svobodu*. Nejprve měli možnost volně kšaftovat jen měšťané těch měst, kterým to král povolil v městském privilegiu. Od roku 1372 měla toto právo všechna královská města.

---

³⁰ MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010, s. 137-138.

³¹ Původně neměla dědické právo např. manželka ohledně majetku svého zesnulého manžela (její nárok byl zajišťován vdovským věnem) a také dcery zůstavitele. Jejich postavení se změnilo až s přijetím Statut Konrádových v roce 1189 – od té doby mohly dcery po otci dědit v případě, že nezanechal žádné mužské potomky.

³² MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010, s. 127-128.

Kšaft mohl být ústní i písemný. V obou případech byla k jeho platnosti nutná přítomnost důvěryhodných svědků. Písemné testamentsy se opatřovaly pečeti zůstavitele i svědků, které ověřovaly jejich podpisy.³³ Pozdější kšaft měl přednost před kšaftem dřívějším.

Kšaftovat nemohli nedospělí (muži do 18 let, dívky do 15 let³⁴), dospělé děti v moci otce a duševně choří. Poddaní mohli testovat jen se souhlasem vrchnosti, němí a hluchí, pokud uměli psát. Svědky kšaftu nesměli být nedospělí, duševně choří, hluchí, ženy, domácí čeleď, zmařilí na poctivosti a duchovní.

V městském právu se také předpokládala možnost vydědit za určitých okolností své děti, které jinak patřily mezi nepominutelné dědice. Uvádělo se celkem 14 důvodů vydědění – např. zlé zacházení s rodiči, pokus o jejich zabití, cizoložství s macechou, spáchání trestného činu a další.³⁵

Pro případ, že zůstavitel zemřel bez zanechání kšaftu, znalo městské právo rovněž *intestátní dědickou posloupnost*. V jejím rámci měli descendentí přednost před ascendenty, teprve potom přicházeli v úvahu příbuzní v linii pobočné. Ženy byly podle městského práva v dědění zcela rovnoprávné s muži, takže synové a dcery dědili rovným dílem, vnuci a vnučky se dělili o díl, který by připadl na jejich otce či matku, kdyby ještě žili.³⁶

2.3 Dědické tituly dle Všeobecného obč. zákoníku z roku 1811

Všeobecný občanský zákoník (v orig. Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch [ABGB]) byl vyhlášen 1. června 1811 císařským patentem č. 946 Sb. z. s., účinnosti nabyl k 1. lednu 1812. Šlo o významnou kodifikaci občanského práva, která zrušila starší právní úpravu.

---

³³ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 15-16.

³⁴ S výjimkou dívek, které nabyly dospělosti dříve tím, že se provdaly.

³⁵ MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010, s. 138.

³⁶ tamtéž, s. 138-139.

Zákoník platil pro všechny země, které v té době tvořily rakouské císařství, s výjimkou zemí uherských. Byl předpisem všeobecným a výlučným.³⁷ Obsahoval 1502 paragrafů a sestával z úvodu a tří dílů. Úprava dědického práva v něm byla obsažena hlavně v § 531 – 824, tedy v prvním oddíle druhého dílu.

Podle ABGB spočíval přechod zůstavitelova majetku na dědice na třech skutečnostech: na **smrti zůstavitele, přijetí dědické přihlášky** a na **odevzdání dědictví**.³⁸

Úmrtím zůstavitele se *pozůstalost* (definovaná v § 531 ABGB jako souhrn práv a závazků zemřelého, pokud se nezakládají na poměrech pouze osobních) stala tzv. ležící pozůstalostí³⁹.

Dědici, povolánému k dědění některým z dědických titulů, vzniklo právo nabízenou pozůstalost přijmout. K tomu byl nutný výslovný projev jeho vůle v podobě tzv. dědické přihlášky. O dědickém právu jednotlivých dědiců pak rozhodoval soud. Dědic se mohl stát vlastníkem nebo nabyvatelem jiných práv ze zůstavitelova majetku teprve na základě rozhodnutí soudu o odevzdání pozůstalosti (tzv. odevzdací listiny), a to až ke dni jeho právní moci.⁴⁰

Všeobecný občanský zákoník znal také institut odkazu (§ 535, § 647 a násl.). *Odkazem* se rozuměla jednotlivá věc, jedna nebo několik věcí určitého druhu, částka peněz nebo právo, které zůstavitel odkázal určité osobě (tzv. odkazovníkovi), aniž by ji zároveň ustanovil dědicem. Odkazovník se nepodílel na odpovědnosti za zůstavitelovy dluhy. Ze závěti mu vyplývalo pouze právo proti závětnímu dědici na vydání určité věci nebo na přenechání určitého práva z pozůstalosti.⁴¹ Toto právo mohl uplatnit žalobou na plnění.

---

³⁷ MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010, s. 197.

³⁸ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 3*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 283.

³⁹ Jednalo se o samostatný majetkový soubor sui generis. Od smrti zůstavitele do doby právní moci rozhodnutí o odevzdání pozůstalosti se tomuto souboru přisuzovala právní subjektivita. Za ležící pozůstalost jednal soudem ustanovený zástupce.

⁴⁰ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 3*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 284.

⁴¹ Šlo o případ tzv. singulární sukcese, která je opakem sukcese univerzální - viz poznámka č. 20.

ABGB rozlišoval – v pořadí dle právní síly – tři **dědické tituly** (§ 533):

- dědickou smlouvu⁴²,
- závěť (o závěť se jednalo jen tehdy, pokud byl v textu posledního pořízení určen dědic; obsahovalo-li takové pořízení jen jiná opatření – např. zůstavitel v něm pouze ustanovil vykonavatele závěti – jednalo se o tzv. dovětek neboli kodicil),
- zákon.

2.3.1 Dědění ze zákona

Zákonnou dědickou posloupnost upravovala třináctá hlava ABGB, tj. § 727 – 761. Vzhledem k tomu, že testamentární dědická posloupnost měla před instatátní přednost, nastupovalo dědění ze zákona zcela nebo z části v následujících případech (§ 727 ABGB):

- nezanechal-li zůstavitel platnou závěť ani dědickou smlouvu,
- pozbyla-li poslední vůle zůstavitele zcela nebo z části platnosti,
- nepořídil-li zůstavitel v závěti, případně v dědické smlouvě, o celé pozůstalosti,
- nepamatoval-li zůstavitel ve své poslední vůli náležitě na nepominutelné dědice, kterým ze zákona náležel tzv. povinný díl,⁴³
- omezil-li zůstavitel dědické právo závětního dědice rozvazovací podmínkou, která se splnila, nebo lhůtou, která uběhla,
- nechtěl-li nebo nemohl-li dědic přijmout pozůstalost určenou mu zůstavitelem v jeho závěti, případně v dědické smlouvě.

---

⁴² definice dědické smlouvy viz podkapitola č. 2.3.3.

⁴³ Tento případ ovšem nemůžeme považovat za důvod nástupu zákonné dědické posloupnosti, neboť nepominutelný dědic neměl postavení dědice, ale věřitele. Zákonná dědická posloupnost připadala u nepominutelných dědiců v úvahu pouze v případě tzv. omylné praeterice, tedy když zůstavitel opomenul svého potomka v poslední vůli, protože v době jejího pořízení o jeho existenci nevěděl (§ 777-778 ABGB). Byl-li omylem praeterovaný jediným nepominutelným dědicem zůstavitele, nebo jestliže byli všichni nepominutelní dědici omylem praeterováni, mohli požádat o prohlášení neplatnosti poslední vůle zůstavitele. V takovém případě nastupovala zákonná dědická posloupnost. (viz ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III (§§ 531-858)*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 328, 449-453.).

Všeobecný občanský zákoník rozlišoval **zákonnou dědickou posloupnost obecnou**, která platila, jestliže nebyla stanovena výjimka, **a zvláštní** (tj. posloupnost po katolických duchovních a posloupnost do selských statků), jejíž úprava byla obsažena ve zvláštních zákonech (§ 761 ABGB).

Za základ obecné zákonné dědické posloupnosti bylo možné považovat příbuzenství a svazek manželský. Rozlišovalo se dědické právo příbuzných manželského původu, legitimovaných dětí, nemanželských dětí, osvojenčů, rodičů po dětech legitimovaných a nemanželských a dědické právo manžela.

V případě, že zůstavitel nezanechal žádného zákonného dědice nebo žádný z těchto dědiců dědictví nenabyl, rozdělila se pozůstalost podle poměru hodnot jejich odkazů mezi odkazovníky (§ 726 ABGB). Pokud zůstavitel nezanechal ani odkazovníky, případně žádný z nich nenabyl dědictví, připadla pozůstalost jako **odúmrť** státu (§ 760 ABGB).⁴⁴

2.3.1.1 Dědické právo příbuzných manželského původu

Úprava zákonné dědické posloupnosti příbuzných manželského původu byla obsažena v § 730 – 751 ABGB. Tato posloupnost se zakládala na systému parentel a principu reprezentace.

Parentelou rozumíme skupinu příbuzných, kteří pocházejí ze společného předka, spolu s tímto předkem. Jde o souhrn stejně vzdálených předků s jejich potomky. Příslušníci bližší parentely vylučují z dědění příslušníky vzdálenější parentely.⁴⁵

Princip reprezentace znamená, že v jedné parentele dědí nejen nejbližší příbuzní zůstavitele podle stupně příbuzenství, ale spolu s nimi také vzdálenější příbuzní, pokud pocházejí od zemřelé osoby stejně blízké jako nejbližší žijící dědici. Pokud jde o dědické podíly, pak vzdálenější příbuzní obdrží dohromady pouze tolik, kolik by připadlo osobě, místo které dědí.⁴⁶ To platí i v případě, že všichni bližší příbuzní již zemřeli a dědí pouze příbuzní vzdálenější.

---

⁴⁴ V úvahu přicházela také částečná odúmrť (tzv. částečná kaducita) v případě, že jen jeden ze závětních dědiců povolaných podle podílů nepřijal dědictví a nebyl zde ani žádný zákonný dědic nebo odkazovník.

⁴⁵ ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III (§§ 531- 858)*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 348.

⁴⁶ BÍLEK, P.; ŠEŠINA, M. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. Praha: C.H.Beck, 2001, s. 11-12.

Původně Všeobecný občanský zákoník povolával k dědické posloupnosti šest parentel⁴⁷. Novela z 12. října 1914 ovšem zrušila § 742 – 749 ABGB a omezila zákonnou dědickou posloupnost pouze na tři parentely s tím, že ze čtvrté parentely byli povoláváni jen pradědové a prabáby zůstavitele, nikoli jejich potomci.⁴⁸

ABGB označoval jednotlivé parentely jako třídy a v novelizované podobě rozlišoval tyto čtyři (§ 731):

- *Děti zůstavitele a jejich potomci* (§ 732 – 734)

Pokud se všechny děti zůstavitele dožily jeho smrti, dědily po něm rovným dílem. V případě, že se některé ze zůstavitelových dětí jeho smrti nedožilo a zanechalo potomky, dědili tito potomci, tj. vnuci a vnučky zůstavitele, podle kmenů. Pokud však dítě zůstavitele zemřelo bez zanechání potomků, k jeho existenci se nepřihlíželo a jeho podíl přirostl ostatním dosud žijícím zůstavitelovým dětem. Tyto zásady platily i pro potomky vzdálenějších stupňů.

- *Rodiče zůstavitele, jeho sourozenci a jejich potomci* (§ 735 – 737)

Pokud v době zůstavitelovy smrti žili oba jeho rodiče, dědili po něm rovným dílem. V případě, že se některý z rodičů nedožil smrti zůstavitele a zanechal potomky, dědili jeho podíl tito potomci, tj. sourozenci zůstavitele, podle zásad platných pro první dědickou třídu. Pokud však jeden z rodičů zůstavitele zemřel a potomky nezanechal, připadlo celé dědictví druhému z rodičů. Jestliže zemřeli oba rodiče zůstavitele, dělila se polovina dědictví, která by připadla otci, mezi jeho děti, a polovina, která by připadla matce, mezi její děti. Zemřeli-li oba rodiče zůstavitele a jen jeden z nich zanechal potomky, připadl těmto potomkům nejen podíl jejich rodiče, ale i podíl druhého z rodičů, který potomky nezanechal.

---

⁴⁷ První parentelu tvořili zůstavitel a jeho potomci, druhou parentelu rodiče zůstavitele se svými potomky, třetí parentelu dědové a báby zůstavitele a jejich potomci, čtvrtou parentelu pradědové a prabáby zůstavitele se svými potomky, pátou parentelu druží pradědové a prabáby zůstavitele a jejich potomci a šestou parentelu třetí pradědové a prabáby zůstavitele se svými potomky.

⁴⁸ ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III (§§ 531- 858)*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 348.

- Dědové a báby zůstavitele, strýcové a tety z. a jejich potomci (§ 738 – 740)

Pokud byla k dědění povolána tato třída, pozůstalost se rozdělila na dvě části. Jedna část připadla rodičům zůstavitelova otce a druhá rodičům zůstavitelovy matky. Na každé straně se uplatňovala pravidla určování dědických podílů platná pro druhou dědickou třídu. Chyběla-li jedna z těchto stran úplně, přirůstal její podíl straně druhé.

- Pradědové a prabáby zůstavitele (§ 741)

Pokud byla k dědění povolána tato třída, pozůstalost se rozdělila na čtyři části. Dvě části připadly dědům a bábám zůstavitelova otce a dvě části dědům a bábám zůstavitelovy matky. Praděd a prabába se dělili každý o svou čtvrtinu rovným dílem. Jestliže nebyl některý z dvojice naživu, připadl jeho podíl druhému z nich. Nebyla-li naživu celá dvojice, přirostl její podíl druhé dvojici z téže strany rodičů zůstavitele. Pokud v době zůstavitelovy smrti nežila ani jedna dvojice z jedné strany rodičů zůstavitele, byly k polovině dědictví, která jim připadala, povolány dvojice z druhé strany rodičů zůstavitele. Ty pak tuto polovinu zdědily ve stejném poměru, v jakém se dělily o svou část dědictví.

Pro všechny třídy podle § 750 ABGB platilo, že pokud byla k dědění povolána osoba spřízněna se zůstavitelem v rámci jedné třídy prostřednictvím více osob, přecházel na ni dědický podíl ze všech v úvahu přicházejících stran.

Vzdálenější příbuzní manželského původu, které nebylo možné zařadit do některé z těchto čtyř tříd, byli podle § 751 ABGB z dědění vyloučeni.

2.3.1.2 Dědické právo legitimovaných dětí

Zákonné dědické právo legitimovaných dětí upravovaly § 752 a 753 ABGB. Všeobecný občanský zákoník rozuměl legitimací jednak případy, kdy děti zplozené v neplatném manželství měly práva dětí manželských, a jednak případy, kdy nemanželské děti nabývaly práv dětí manželských na základě skutečnosti, která následovala až po jejich zrození (§ 160 – 162).⁴⁹

---

⁴⁹ ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III (§§ 531- 858)*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 366.

▪ Dědické právo dětí a po dětech, které se zrodily ze ženy neplatně provdané

Děti zrozené v neplatném manželství byly zásadně považovány za děti nemanželské, jen výjimečně měly od počátku postavení dětí manželských, a to ve dvou případech (§ 160 ABGB):

a) *Šlo-li o tzv. putativní děti, tj. děti zrozené v tzv. putativním manželství.*

Za putativní manželství ABGB považoval případy, kdy alespoň jeden z manželů byl v omylu ohledně platnosti svého manželství, tj. bez své viny nevěděl o tom, že existuje překážka zakládající neplatnost tohoto manželství⁵⁰. Dobrá víra byla rozhodná jak v době uzavření manželství, tak v době zplození dítěte. Putativní děti měly postavení dětí manželských bez ohledu na to, zda manželství jejich rodičů bylo následně prohlášeno za neplatné, či nikoli.⁵¹ Proto dědily jako děti manželské po svých rodičích a jejich příbuzných, vyloučeny však byly z dědění takového majetku, který byl rodinným nařízením⁵² vyhrazen jen potomkům manželským.

Rodiče těchto dětí a jejich příbuzní měli naopak zákonné dědické právo v případě úmrtí putativního dítěte (§ 756 ABGB), a to dokonce i ten z rodičů, který o překážce platnosti svého manželství věděl.⁵³

b) *Šlo-li o děti zplozené v neplatném manželství, které bylo později konvalidováno, tj. stalo se dodatečně platným.*⁵⁴

Tyto děti byly z hlediska zákonného dědického práva postaveny na roveň dětem manželským bez jakéhokoli omezení. Rovněž rodiče a příbuzní těchto dětí měli zákonné dědické právo v případě jejich úmrtí (§ 756 ABGB).

---

⁵⁰ Za překážku platnosti manželství považoval ABGB např. bigamii (§ 62), duchovní stav a složení řeholního slibu (§ 63), různost náboženství (§ 64), příbuzenství (§ 65), švagrovství (§ 66), cizoložství (§ 67) aj.

⁵¹ ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl I (§§ 1-284)*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 814-815.

⁵² Šlo o veškerá nařízení učiněná ve prospěch určité rodiny, např. fideikomisární substituce (viz níže v této kapitole).

⁵³ ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III (§§ 531-858)*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 366.

⁵⁴ Všeobecný občanský zákoník používá výraz „překážka manželství dodatečně odpadla“.

▪ Dědické právo vzniklé legitimací per subsequens matrimonium

Děti nemanželské, jejichž rodiče později uzavřeli platné manželství, byly z hlediska zákonného dědického práva rovněž postaveny na roveň dětem manželským. Jejich rodiče a příbuzní byli oprávněni dědit, jestliže takové dítě zemřelo (§ 756 ABGB).

Tato legitimace ovšem působila s účinky ex nunc od okamžiku uzavření manželství.⁵⁵ Proto záleželo-li mezi jednotlivými potomky na pořadí zrození, nemohlo takové dítě upřít prvorozenství těm, kdo byli zrozeni v dřívějším platném nebo konvalidovaném manželství (§ 161 ABGB). Pokud bylo manželství mezi rodiči uzavřeno až po smrti nemanželského dítěte, které zanechalo manželské potomky, platila legitimace alespoň pro tyto potomky.⁵⁶

▪ Dědické právo vzniklé legitimací provedenou vládním aktem⁵⁷

Nemanželské dítě, které bylo na otcovu žádost legitimováno vládním aktem, a jeho manželské děti měly zákonné dědické právo k majetku otce ve stejném rozsahu jako potomci manželského původu. To však pouze za předpokladu, že otec o takový účinek legitimace požádal a tento byl ve vládním aktu výslovně přiznán.

Rovněž otec byl oprávněn dědit po takto legitimovaných dětech a jejich manželských potomcích (§ 756 ABGB). Po otcových příbuzných ovšem vládním aktem legitimované děti dědit nemohly, stejně jako otcovi příbuzní nedělili po takto legitimovaných dětech.⁵⁸

---

⁵⁵ ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III (§§ 531-858)*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 367.

⁵⁶ tamtéž, s. 367.

⁵⁷ Všeobecný občanský zákoník používá v § 162 výraz „milost zeměpána“.

⁵⁸ ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III (§§ 531-858)*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 367.

2.3.1.3 Dědické právo nemanželských dětí

Nemanželské děti (a jejich manželští potomci⁵⁹) měly podle § 754 ABGB oprávnění dědit po své matce stejně jako děti manželské, matka naopak mohla dědit po svém nemanželském dítěti (§ 756 ABGB). K majetku otce a jeho příbuzných ovšem nemanželskému dítěti zákonné dědické právo nepřislušelo, stejně tak otec a jeho příbuzní nedělili v případě úmrtí nemanželského dítěte (§ 756 ABGB).

V původním znění Všeobecný občanský zákoník neznal vzájemné dědické právo mezi nemanželským dítětem a příbuznými jeho matky. Novela z 12. října 1914 ovšem tuto situaci změnila. Nadále mělo nemanželské dítě oprávnění dědit nejen po své matce, ale i po jejích příbuzných, naopak po nemanželském dítěti mohla dědit jak jeho matka, tak její příbuzní.

2.3.1.4 Dědické právo osvojců

Zákonné dědické právo osvojců upravoval v původním znění ABGB § 755, právní úprava samotného osvojení pak byla obsažena v § 179 – 185.

Osvojenci byli oprávněni dědit po tom, kdo je osvojil, stejně jako manželské děti, neměli však zákonné dědické právo v případě úmrtí příbuzných osvojitele nebo jeho manžela, který k osvojení nedal souhlas. Osvojenci zároveň neztráceli možnost dědit ve své původní rodině, takže jako intestátní dědici byli povoláváni také v případě úmrtí svých biologických rodičů a jejich příbuzných.

Zákonem č. 56 Sb. z. a n., o osvojení, ze dne 28. března 1928 ovšem byly původní úprava osvojení a § 755 ABGB zrušeny. Úprava zákonného dědického práva osvojců byla napříště obsažena v § 4 – 6 tohoto zákona.

---

⁵⁹ O manželských potomcích nemanželských dětí sice § 754 ABGB výslovně nehovořil, uplatňoval se tu však princip reprezentace. (viz ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III (§§ 531-858)*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 368-369.).

2.3.1.5 Dědické právo manžela

Zákonné dědické právo pozůstalého manžela upravovaly § 757 – 759 ABGB.

V **původním znění** přiznával Všeobecný občanský zákoník pozůstalému manželovi, nebyl-li z vlastní viny rozvedený, zákonný nárok na dědictví po zůstaviteli v závislosti na tom, s kým pozůstalý manžel dědil, takto:

- Manžel a descendentí zůstavitele

Pokud dědily vedle manžela také děti, případně další descendentí zůstavitele, měl manžel nárok na doživotní užívání části pozůstalosti, jejíž výše závisela na počtu dětí. Jestliže měl zůstavitel tři a více dětí, získal manžel k užívání část pozůstalosti odpovídající dědickému podílu každého z dětí. Měl-li zůstavitel méně než tři děti, obdržel manžel k užívání čtvrtinu pozůstalosti. Vlastnické právo k této části pozůstalosti zůstalo dětem.

- Manžel a jiní příbuzní zůstavitele

Jestliže vedle manžela dědili jiní zákonní dědici než děti zůstavitele, získal manžel čtvrtinu pozůstalosti do svého výlučného vlastnictví. Do dědického podílu pozůstalého manžela však bylo vždy nutné započítat vše, co mu již připadlo z majetku zůstavitele na základě svatební smlouvy, dědické smlouvy nebo posledního pořízení.

- Manžel sám

Pokud nebyli vedle manžela žádní jiní zákonní dědici, nabyl manžel do svého výlučného vlastnictví celou pozůstalost.

Ustanovení ABGB o zákonném dědickém právu pozůstalého manžela doznala změn novelou z 12. října 1914. Manžel měl **podle novelizovaného znění** § 757 – 759 ABGB zákonný nárok na dědictví po zůstaviteli v této podobě:

- Manžel a descendentí zůstavitele

Pokud dědili spolu s manželem rovněž descendentí zůstavitele, stával se manžel výlučným vlastníkem čtvrtiny pozůstalosti bez ohledu na to, kolik potomků zůstavitele vedle něj dědilo.

- Manžel a jiní příbuzní zůstavitele

Jestliže spolu s manželem dědili také zůstavitelovi rodiče a jejich potomci, nebo děd a bába zůstavitele, obdržel manžel do svého výlučného vlastnictví polovinu pozůstalosti. Pokud ovšem byli k dědění vedle zůstavitelových prarodičů povoláni také jejich potomci, nabyl manžel navíc z druhé poloviny pozůstalosti část, která by připadla těmto potomkům, takže tito descendenté nezískali nic.

- Manžel sám

Pokud nepřicházeli vedle manžela jako intestátní dědici v úvahu žádní dědici první ani druhé třídy, ani dědové a báby zůstavitele, obdržel manžel celou pozůstalost.

Do dědického podílu pozůstalého manžela se opět započítávalo vše, co mu již připadlo z majetku zůstavitele (podle novelizovaného znění ABGB však pouze na základě svatební nebo dědické smlouvy).

Manželovi zároveň příslušely jako zákonný přednostní odkaz veškeré movité věci náležející k manželské domácnosti, pokud nedědil spolu s dětmi. Jestliže vedle manžela dědily jako zákonní dědici také děti zůstavitele, získal manžel z těchto věcí jen to, co bylo nutné pro jeho vlastní potřebu (§ 758 ABGB). Manžel v tomto případě nevystupoval jako dědic, ale jako odkazovník, a obtíženými z odkazu byli jeho spoludědici. Odkaz byl ovšem připojen k dědickému podílu pozůstalého manžela, takže nestal-li se manžel dědicem, odkaz odpadl. Ačkoli šlo o odkaz zákonný, zůstavitel jím nebyl omezen ve své pořizovací volnosti.⁶⁰

Manžel rozvedený ze své viny neměl nárok ani na dědický podíl po zůstaviteli, ani na zákonný přednostní odkaz. Přitom stačilo, jestliže zůstavitel podal žalobu na rozvod manželství z viny manžela a té bylo po jeho smrti vyhověno (§ 759 ABGB).

2.3.2 Dědění ze závěti

Testamentární dědická posloupnost měla podle Všeobecného občanského zákoníku přednost před posloupností intestátní (viz výše). Proto také platila zásada,

---

⁶⁰ ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III (§§ 531-858)*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 385.

že případné pochybnosti či nepřesnosti v závěti je třeba vykládat ve prospěch platnosti testamentu a tak, aby vůli zůstavitele bylo možno splnit pokud možno co nejlépe.⁶¹

Formy závěti upravovaly zejména § 577 – 601 ABGB. Pořizovat bylo možné:

- závěť holografní

Holografní závěť musela být sepsána vlastní rukou zůstavitele a jím také vlastnoručně podepsána. Zůstavitel se měl podepsat svým jménem; podpis musel uzavírat text závěti. Přítomnost svědků se nevyžadovala.

- závěť allografní

Jako allografní závěť se označovala závěť sepsaná osobou odlišnou od zůstavitele. Před třemi způsobilými svědky⁶², z nichž alespoň dva měli být přítomni současně, musel zůstavitel výslovně prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Svědci nemuseli znát obsah závěti. Zůstavitel musel listinu vlastnoručně podepsat. Po něm připojili své podpisy vlastní rukou také svědci (s doložkou, která osvědčovala jejich posláním – např. „jako svědek“).

Nemohl-li zůstavitel psát, musel na listinu místo podpisu vlastnoručně připojit znamení ruky (např. otisk palce), a to za přítomnosti všech tří svědků. Pokud nemohl číst, musel si jedním ze svědků nechat obsah listiny před zbývajícími dvěma přečíst. Tím, kdo obsah závěti četl, nesměl být její pisatel. Druzí dva svědci měli do obsahu listiny nahlédnout. Zůstavitel pak musel potvrdit, že jde o jeho poslední vůli.

- ústní závěť mimosoudní

Při této formě testování projevoval zůstavitel svoji poslední vůli ústně před třemi způsobilými svědky. Ti měli být přítomni současně a museli být schopni potvrdit, že v osobě zůstavitele nedošlo k omylu. Ústní závěť musela být na žádost každého, kdo na tom měl zájem, potvrzena shodnou přísežnou výpovědí všech tří svědků. Nemohl-li být jeden ze svědků přísežně vyslechnut, museli obsah poslední vůle dosvědčit alespoň zbylí dva.

- závěť, učiněnou před soudem

Písemná závěť musela být zůstavitelem alespoň vlastnoručně podepsána a soudu osobně odevzdána, sepsat ji ale mohl kdokoli. Soud měl listinu po jejím doručení vložit

⁶¹ BÍLEK, P.; ŠEŠINA, M. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. Praha: C.H.Beck, 2001, s. 6.

⁶² Svědeckou nezpůsobilost upravovaly § 591, 594 – 596 ABGB.

do obálky, obálku zapečetit a poznamenat na ni, čímž poslední vůle obsahuje. O tomto jednání byl povinen sepsat protokol. Zůstaviteli mělo být vydáno potvrzení o úschově závětní listiny. Takto pořizená závěť představovala veřejnou listinu.

Ústní pořizení muselo být učiněno tak, že zůstavitel přišel svoji poslední vůli ústně projevit k soudu. O jeho jednání byl soud povinen sepsat protokol, který měl zapečetit a uschovat. Podpis zůstavitele se nevyžadoval. Opět šlo o veřejnou listinu.

- závěť ve formě notářského spisu

Tuto formu posledního pořizení upravoval zákon č. 75/1871 ř. z., jímž byl zaveden notářský řád.⁶³

- společnou závěť manželů (§ 1248 ABGB)

Manželům dával ABGB možnost pořídit společnou závětní listinu. V takové listině mohli manželé jako dědici povolat sami sebe navzájem, nebo jeden druhého, zatímco druhý povolal k dědění osoby třetí, anebo mohli dědici určit jen osoby třetí. I taková závěť musela splňovat všechny obecné náležitosti (viz výše). Bylo jí rovněž možné odvolat, z odvolání jedné strany ovšem nešlo bez dalšího usuzovat na odvolání strany druhé.

Všeobecný občanský zákoník znal také *privilegované formy závětí* (§ 597 - 600). Šlo o poslední pořizení, která byla učiněna v době námořní plavby nebo v místě morové či jiné podobné nákazy. Náležitosti vojenských závětí byly obsaženy ve zvláštních zákonech.

Základní **obsahovou náležitostí závětí**, která ji odlišovala od tzv. dovětku (viz výše), bylo podle § 553 ABGB *určení dědice, resp. dědiců* jako univerzálních sukcesorů zůstavitele.

Vedle toho mohla závěť obsahovat i celou řadu dalších ustanovení: zůstavitel mohl např. omezit právní postavení dědice podmínkou, lhůtou nebo příkazem (§ 695 a násl. ABGB), mohl také určit správce pozůstalosti či vykonavatele poslední vůle.⁶⁴

---

⁶³ Komentář k této formě závětí viz ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III* (§§ 531-858). Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 149-150.

⁶⁴ BÍLEK, P.; ŠEŠINA, M. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. Praha: C.H.Beck, 2001, s. 15.

Zůstavitel mohl dále ustanovit náhradního dědice pro případ, že by jím určený dědic dědictví nenabyl (tzv. substituta). Šlo o tzv. *obecné náhradnictví*, tj. obecnou substituci (viz výše), kterou upravovaly § 604 – 607 a § 614 – 615 ABGB.

Vedle obecného náhradnictví znal ABGB i tzv. *svěřenské náhradnictví*, tj. fideikomisární substituci⁶⁵, upravenou v § 608 a násl. Její podstatou bylo, že zůstavitel závětnímu dědici (tzv. fiduciáři) uložil, aby dědictví, které po něm přijme, přenechal po své smrti nebo v jiných zvláštních případech v závěti určenému náhradníkovi (tzv. fideikomisaři). Tento fideikomisař byl dědicem zůstavitele. Do doby, než mu měla být pozůstalost přenechána, však náleželo omezené vlastnické právo s právy a závazky zůstavitele fiduciáři.

Všeobecný občanský zákoník upravoval v § 618 – 645 ještě tzv. *svěřenství*. Šlo o nařízení, kterým zakladatel svěření prohlásil své jmění pro všechny své budoucí potomky (nebo alespoň pro více potomků) za nezcizitelný majetek rodiny. Tohoto institutu využívali zejména šlechtici. Ke zřízení svěření bylo třeba zvláštního svolení (často přímo od císaře). Bylo nutné vyhotovit seznam věcí náležejících ke svěření a uschovat ho u soudu. Svěřenství byla zrušena zákonem č. 179/1924 Sb. z. a n.⁶⁶

Aktivní testamentární způsobilost postrádali dle § 566 a násl. ABGB např. nepříčetní (vyjma tzv. světlých okamžiků), zpravidla řeholníci a také nedospělci. Nezletilí, kteří ještě nedosáhli 18 let věku, mohli testovat jen ústně před soudem. Marnotratníci mohli pořizovat závětí jen o polovině svého majetku, druhá polovina připadala dědicům ze zákona.

Pasivní testamentární způsobilost neměly podle § 540 a § 542 – 543 ABGB např. osoby, které spáchaly proti zůstaviteli zločin, pokud jim tento neprominul, a dále ti, kdo se dopustili zavrženíhodného jednání proti projevu zůstavitelovy poslední vůle (např. tím, že donutili zůstavitele pořídit závěť určitého obsahu, překazili změnu závěti apod.). Z testamentární posloupnosti po zůstaviteli byly dále vyloučeny osoby, které před soudem přiznaly cizoložství či krvesmilstvo se zůstavitelem, nebo z něj byly

---

⁶⁵ podrobněji k fideikomisární substituci viz KNAPP, V. *Poznámky o fideikomisární substituci*. In: Ad Notam. č. 5/1995. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 1995, s. 110-114.; MIKEŠ, J. *O fideikomisární substituci (Výklad problematiky)*. In: Ad Notam. č. 3/2005. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2005, s. 92-93.

⁶⁶ BÍLEK, P.; ŠEŠINA, M. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. Praha: C.H.Beck, 2001, s. 7-8.

usvědčeny. Podle § 121 ABGB nemohla dědit ze závěti po svém manželovi ani žena, která byla v době jeho smrti těhotná a znovu se provdala dříve, než porodila.

V úvahu přicházející dědic se také mohl svého dědického práva vzdát, pokud o tom se zůstavitelem uzavřel smlouvu (§ 551 ABGB).

Za **nepominutelné dědice**, tj. za osoby, na které zůstavitel měl povinnost ve své závěti pamatovat určitým podílem, považoval Všeobecný občanský zákoník podle § 762 a násl. jeho děti (též vnuky a pravnuky), a neměl-li děti, jeho rodiče (a prarodiče).

Tyto osoby měly právo na tzv. *povinný díl*, který v případě dětí činil polovinu a v případě rodičů třetinu jejich zákonného dědického podílu. Povinný díl měli hradit poměrně dědici a odkazovníci. Nepominutelnému dědici se na povinný díl započítávalo vše, co z pozůstalosti obdržel odkazy nebo jinými opatřeními zůstavitele, a dále to, co získal od zůstavitele za jeho života darem. Na povinný díl neměl nárok ten nepominutelný dědic, který se svého dědického práva zřekl, který byl nezpůsobilý dědit (viz výše), a také ten, kterého zůstavitel vydědil.

Důvody *vydědění* byly v ABGB stanoveny taxativně (pro děti v § 768, § 770 a § 773 a pro rodiče v § 769 – 770 a § 773). Důvod vydědění nemusel zůstavitel uvádět. K vydědění bylo třeba listiny mající stejné náležitosti jako poslední pořízení; stačila ovšem i tzv. negativní závěť, kterou zůstavitel povolal za dědice jiné osoby než nepominutelné dědice.

Zrušení závěti upravovaly § 713 – 726 ABGB. Závěť bylo možné zrušit:

- pozdější platnou závěť

O tom, zda a v jakém rozsahu pozdější závěť zruší závěť dřívější, rozhodovala na prvním místě vůle zůstavitele. Teprve neurčil-li zůstavitel, že má být platnost původního testamentu alespoň z části zachována, došlo k jeho zrušení v celém rozsahu.

- odvoláním závěti

Odvolání bylo možné učinit buď výslovně (tj. ústně či písemně), nebo mlčky (tj. zničením závětní listiny). Pro ústní odvolání se vyžadovala stejná forma, jakou měla mít ústní závěť. Písemné odvolání muselo být učiněno buď ve formě holografní, nebo allografní. K odvolání závěti zničením závětní listiny mohlo dojít jejím přerýznutím, přeškrtnutím podpisu zůstavitele nebo vymazáním obsahu závěti.

- odmítnutím dědictví ze strany dědiců

Jestliže dědic (ani případný náhradník) nechtěl nebo nemohl přijmout pozůstalost, připadala tato dědicům ze zákona. Pokud ji nepřijali ani oni, za dědice se podle poměru hodnot svých odkazů považovali odkazovníci.

2.3.3 Dědění z dědické smlouvy

Dědická smlouva představovala podle ABGB v pořadí dle právní síly nejsilnější dědický titul (viz výše). Její úprava v něm byla obsažena v § 602 a dále ve dvacáté osmé hlavě, pojednávající o svatebních smlouvách, konkrétně v § 1249 – 1254.

Dědickou smlouvu mohli uzavřít jen manželé (také rozvedení manželé), případně snoubenci s odkládací podmínkou uzavření manželství.⁶⁷

Obsahem dědické smlouvy bylo vždy určení dědice, přičemž dědici mohli být pouze manželé. Šlo o slib jedné strany, že se druhé straně v případě smrti slibujícího dostane celá pozůstalost nebo její část, a zároveň přijetí tohoto slibu druhou stranou. Manželé se také mohli ustanovit za dědice navzájem.

Dědická smlouva představovala jednak pořízení pro případ smrti, a jednak smlouvu, čemuž odpovídaly také **podmínky její platnosti**. Musela být pořízena *písemně se všemi náležitostmi allografní závěti, a to ve formě notářského spisu*. Pokud smluvní strany nedodržely předepsané podmínky, bylo možné takový projev poslední vůle považovat alespoň za závěť, jestliže manželé vyhověli podmínkám platnosti testamentu.⁶⁸

Strana, která v dědické smlouvě určovala dědice, musela smlouvu uzavřít vždy osobně a v době projevu poslední vůle se u ní vyžadovala jednak *aktivní testamentární způsobilost* (viz výše), a jednak *způsobilost zavazovat se smlouvou*.⁶⁹ Nedostatek první ze způsobilostí nemohl být nijak zhojen (§ 564 ABGB). V případě nedostatku způsobilosti zavazovat se smlouvou umožňoval ABGB jeho doplnění schválením

⁶⁷ BÍLEK, P.; ŠEŠINA, M. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. Praha: C.H.Beck, 2001, s. 5.

⁶⁸ ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V (§§ 1090-1341)*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 557-8.

⁶⁹ tamtéž, s. 557.

příslušného soudu. Bez tohoto schválení mohlo být poslední pořízení pouze testamentem (§ 1250 ABGB).

Pokud jde o stranu, která byla ve smlouvě povolána jako dědic, vyžadoval u ní Všeobecný občanský zákoník v době nápadu (nikoli tedy v době uzavření smlouvy) jednak *pasivní testamentární způsobilost* (viz výše), a jednak *způsobilost přijmout slib učiněný v její prospěch*.⁷⁰ Slib však mohla přijmout i osoba, která měla tuto způsobilost částečně omezenou (§ 1250 ABGB).

O přípustnosti **obsahu dědické smlouvy** platila ustanovení daná pro testamenty, jen pokud šlo o *připojené podmínky*, ty se řídily úpravou danou pro smlouvy (§ 1251 ABGB).⁷¹

Dědická smlouva se nemohla vztahovat na celou pozůstalost. Smluvní volnost pořizovatele byla totiž omezena ustanovením § 1253 ABGB tak, že *čistá čtvrtina pozůstalosti*, na které nesmělo váznout právo třetí osoby na povinný díl ani jiný dluh, musela vždy zůstat vyhrazena volnému poslednímu pořízení *mortis causa*. Pokud manžel o této čtvrtině nepořídil, nepřipadala ani tak smluvnímu dědici, nýbrž dědicům ze zákona. Bylo-li dědickou smlouvou pořízeno o celé pozůstalosti (nebo o více, než § 1253 ABGB připouštěl), bylo takové pořízení v příslušném rozsahu neplatné.⁷²

Dědění z dědické smlouvy (stejně jako ze závěti a ze zákona) předpokládalo smrt zůstavitele. Proto mohl pořizovatel se svým majetkem za života libovolně nakládat. Smluvní dědic také nemohl na zůstaviteli požadovat žádné zajištění svého budoucího dědického práva a pro případ, že nepřežije zůstavitele, nemohl své právo převést na jiného (§ 1252 ABGB).

Dědickou smlouvu nebylo možné jednostranně odvolat (§ 1254 ABGB). Toto poslední pořízení vázalo pořizovatele tak, že nemohl budoucí dědický nárok

---

⁷⁰ ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V (§§ 1090-1341)*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 558.

⁷¹ Proto např. podmínky nesrozumitelné, nemožné nebo nedovolené, které byly v případě testamentů podle § 697 – 698 ABGB považovány za nedoložené, činily dědickou smlouvu podle § 898 ABGB neplatnou.

⁷² ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V (§§ 1090-1341)*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 566.

smluvního dědice svým pozdějším právním jednáním mortis causa zmenšit. Proto dědická smlouva nemohla být zrušena ani pozdějším pořízením závěti.⁷³

Ke **zrušení dědické smlouvy** mohlo dojít takto:

- vzájemnou dohodou stran,

jestliže se obmyšlený manžel vzdal svého dědického práva smlouvou se zůstavitelem ve formě notářského spisu nebo soudního protokolu (§ 551 ABGB).

- prohlášením manželství za neplatné (§ 1265 ABGB)
- rozlukou manželství⁷⁴ na žádost obou manželů pro jejich nepřekonatelný odpor

Došlo-li však k rozluce rozsudkem soudu z jiného důvodu, zůstalo povolání nevinného manžela za dědice v dědické smlouvě v platnosti (§ 1266 ABGB).

- rozvodem manželství od stolu a lože,
  - a) *šlo-li o dobrovolný rozvod*, záviselo trvání smlouvy na dohodě obou stran (§ 1263 ABGB),
  - b) *šlo-li o nedobrovolný rozvod*, mohly strany požádat o zrušení dědické smlouvy soud.⁷⁵

Jestliže se po zřízení dědické smlouvy narodil zůstaviteli nepominutelný dědic a přežil zůstavitele, jeho práva zůstala zachována jako proti jinému poslednímu pořízení (§ 1254 ABGB). Šlo o případ tzv. omylné praeterice (viz výše).

Dále bylo možné, aby povolaný dědic dědictví odmítl.

Konečně dědická smlouva nenabyla účinnosti, jestliže se v posledním pořízení obmyšlená vdova znovu provdala přes zákaz stanovený v § 120 ABGB (§ 121 ABGB).

---

⁷³ ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému občanskému zákoníku a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V (§§ 1090-1341)*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 568.

⁷⁴ Všeobecný občanský zákoník rozlišoval rozlukou jako úplné zrušení manželského svazku (§ 62) a rozvod od stolu a lože, při kterém zůstalo manželství sice zachováno, ale došlo k uvolnění vzájemných manželských povinností.

⁷⁵ Takové právo měl nevinný manžel, a pokud byli oba manželé vinni nebo oba nevinni, každý z nich (§ 1264 ABGB).

Všeobecný občanský zákoník platil na našem území v novelizovaném znění až do 31. prosince 1950. Na základě tzv. recepční normy, tj. zákona č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného československého státu, byly do československého právního řádu prozatímně převzaty všechny rakouské i uherské právní předpisy, včetně ABGB. Všeobecný občanský zákoník ovšem nadále platil jen v českých zemích, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi platilo právo uherské⁷⁶. Snaha odstranit tento právní dualismus vedla prakticky ihned po vzniku první republiky mimo jiné k tomu, že se začalo pracovat na nové kodifikaci občanského práva. Nový občanský zákoník se však podařilo přijmout až po 2. světové válce.⁷⁷

2.4 Dědické tituly dle zákona č. 141/1950 Sb., obč. zákoníku

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, byl přijat 25. října 1950 a na našem území platil od 1. ledna 1951 do 31. března 1964. Obsahoval 570 paragrafů a byl rozdělen na šest částí: úvodní ustanovení, obecná ustanovení, práva věcná, právo závazkové, právo dědické (§ 509 – 561) a ustanovení přechodná a závěrečná.

Tento zákoník právní úpravu dědického práva podstatně zjednodušil a také zestručnil. Zatímco v ABGB bylo dědickému právu věnováno 294 paragrafů, nová právní úprava se spokojila s 53 paragrafy. Zároveň přinesl určité novinky.

Zřejmě nejvýznamnější změna byla obsažena v § 509 zák. č. 141/1950 Sb., který stanovil, že **dědictví se nabývá smrtí zůstavitele** (tak je tomu v našem dědickém právu i dnes – viz níže v kapitole č. 3). Tím byl zrušen institut ležící pozůstalosti (viz výše) a pokud se někdo nechtěl stát dědicem, musel dědictví odmítnout (§ 517 a násl. zák. č. 141/1950 Sb.).

---

⁷⁶ Komentář k právní úpravě dědění na Slovensku v době platnosti ABGB na našem území viz ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III (§§ 531-858)*. Praha: Codex Bohemia, 1998. Slovenské právo rozlišovalo jako základní dědické tituly zákon a poslední pořízení zůstavitele, tedy závěť nebo dědickou smlouvu. Komentář ohledně dědění z dědické smlouvy, kterou dle slovenské právní úpravy mohly uzavřít i osoby jiné než manželé a která mohla být učiněna i ve prospěch třetích osob, viz ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V (§§ 1090-1341)*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 555-569.

⁷⁷ SCHELLEOVÁ, I.; SCHELLE, K. *Civilní kodexy 1811 – 1950 – 1964*. Brno: Doplněk, 1993, s. 24.

Nový občanský zákoník znal už jen dva **dědické tituly**, a to závět' a zákon (§ 512). Institut dědické smlouvy byl zrušen. Zároveň byla stanovena zásada preferování dědění ze zákona namísto dědění ze závěti, jak tomu bylo podle ABGB.⁷⁸

Značně omezeny byly také *odkazy*. Za odkaz se považovala jen peněžitá částka nebo movitá věc a odkazovníkem byl pouze ten, kdo splňoval podmínky stanovené v § 537 zák. č. 141/1950 Sb. Kdo tyto podmínky nesplňoval, byl považován za dědice a odpovídal za závazky zůstavitele, pokud se dědictví písemnou smlouvou se zůstavitelem předem nezřekl, nebyl nezpůsobilý dědit nebo dědictví neodmítl (§ 516 – 525 zák. č. 141/1950 Sb.).

2.4.1 Intestátní dědická posloupnost

Změny se dotkly rovněž dědění ze zákona, jehož právní úprava byla obsažena v hlavě třicáté páté zák. č. 141/1950 Sb., tj. v § 526 – 533.

Nový občanský zákoník značně omezil počet dědických skupin (dříve tříd⁷⁹), a to na pouhé dvě. Zároveň zrovnoprávnil jako dědice manželské a nemanželské děti a nově zavedl dědění osob žijících se zůstavitelem ve společné domácnosti (viz níže v této podkapitole).

Do **první dědické skupiny** nový občanský zákoník zařadil zůstavitelovy děti a pozůstalého manžela, kteří podle jeho § 526 dědili rovným dílem. Nedožilo-li se dítě zůstavitelovy smrti, nabývaly v souladu s principem reprezentace jeho dědický podíl rovným dílem jeho děti. Jestliže se smrti zůstavitele nedožily ani tyto děti, dědili stejně jejich potomci (§ 527 zák. č. 141/1950 Sb.). Manžel sám v této skupině jako dědic vystupovat nemohl.

Ve **druhé dědické skupině** byli jako intestátní dědici povoláváni pozůstalý manžel, otec a matka zůstavitele a dále tzv. spolužijící osoby – tj. osoby, které se zůstavitelem žily nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné

---

⁷⁸ Zatímco podle § 560 – 563 ABGB v případě, že závětní dědic nenabyl dědictví, přirůstal uvolněný podíl ostatním dědicům ze závěti, podle § 513 nového občanského zákoníku byli místo takového závětního dědice povoláni dědici ze zákona.

⁷⁹ Ke změně označení přispěla zřejmě okolnost, že mezi dědice obou tříd byl začleněn i pozůstalý manžel, i když jeho příbuzenský vztah k zůstaviteli se opíral o jiné skutečnosti než příbuzenský vztah spoludědiců. (viz MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 43.).

domácnosti⁸⁰ jako členové rodiny a které z tohoto důvodu pečovaly o společnou domácnost nebo byly odkázány výživou na zůstavitele (§ 528 zák. č. 141/1950 Sb.). Dědici druhé skupiny dědili podle § 529 zák. č. 141/1950 Sb. rovným dílem, manželovi však byla vyhrazena vždy alespoň polovina dědictví.

Jestliže se smrti zůstavitele nedožil některý z rodičů, dělily se o jeho dědický podíl v souladu s principem reprezentace rovným dílem jeho děti, tj. sourozenci zůstavitele, a pokud jich nebylo, jeho rodiče, tj. prarodiče zůstavitele (§ 530 zák. č. 141/1950 Sb.). Děti sourozenců, tj. synovci a neteře zůstavitele, neměly dědické právo ze zákona.

V případě, že pozůstalý manžel žil se zůstavitelem v době jeho smrti ve společné domácnosti, příslušely mu vedle jeho dědického podílu jako zákonný přednostní odkaz rovněž nedoplatky zůstavitelovy odměny za práci a opětujičích se důchodů až do výše jednoho měsíčního příjmu, jakož i zůstavitelovo obvyklé domácí zařízení (§ 531 zák. č. 141/1950 Sb.).

Osvojenec a jeho potomci i osvojitel a jeho příbuzní dědili po sobě navzájem podle dědických skupin jako příbuzní. Osvojenec ovšem nedědil ve své původní rodině a jeho původní rodina nedědila po něm, dokud případně nedošlo ke zrušení osvojení (§ 532 zák. č. 141/1950 Sb.).

Co nenabyl žádný dědic, připadalo podle § 513 nového občanského zákoníku jako **odúmrt'** státu.

2.4.2 Testamentární dědická posloupnost

Právní úprava dědění ze závěti byla obsažena v hlavě třicáté šesté zák. č. 141/1950 Sb., tj. v § 534 – 553. I ona doznala podstatných změn.

Nadále se nerozlišovalo mezi závětí a dovětkem. Testament bylo možné pořídít jen v písemné formě (§ 541 zák. č. 141/1950 Sb.). Přípustnými **formami závěti** byly závěť holografní, allografní a závěť učiněná před soudem nebo před notářem

---

⁸⁰ Vysvětlivky k pojmu společná domácnost viz níže v podkapitole č. 4.3.

(§ 542 – 545 zák. č. 141/1950 Sb.). Společnou závěť manželů ani privilegované formy testamentu nový občanský zákoník neznal.⁸¹

Podstatně bylo zasaženo také do pořizovací volnosti zůstavitele (**obsah závěti**). Pod sankcí neplatnosti závěti v ní zůstavitel např. nemohl omezit dědice podmínkou ani stanovit, že dědic má dědictví nabýt jen na určitou dobu nebo později než dnem smrti zůstavitele. Neplatné bylo i ustanovení testamentu, kterým zůstavitel určoval, na koho má dědictví přejít po smrti původního dědice, a také zůstavitelův příkaz, aby dědic dědictví nebo jeho část použil určitým způsobem nebo aby něco vykonal (§ 550 zák. č. 141/1950 Sb.). Naopak možnost zůstavitele určit obecného náhradního dědice zůstala v novém občanském zákoníku zachována (§ 539).

Aktivní testamentární způsobilost postrádali ti, kdo nebyli v plném rozsahu svéprávní. Nezletilí, kteří dovršili 15. rok věku, však mohli pořizovat alespoň o tom, co nabyli vlastní prací (§ 540 zák. č. 141/1950 Sb.).

Pasivní testamentární způsobilost neměly osoby, které se dopustily úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem či rodičům, nebo zavrženého jednání proti projevu zůstavitelovy poslední vůle, pokud jim zůstavitel neprominul (§ 522 zák. č. 141/1950 Sb.).

Za **nepominutelné dědice** nový občanský zákoník považoval podle § 551 nezletilé potomky zůstavitele, kterým se musel dostat celý jejich zákonný podíl, a dále ostatní potomky a ty z rodičů nebo prarodičů zůstavitele, kteří se v době jeho smrti nacházeli v nouzi a nebyli schopni práce. Tyto osoby měly nárok na tři čtvrtiny svého zákonného podílu. Podmínky vydědění nepominutelných dědiců stanovil § 552 zák. č. 141/1950 Sb.

Závěť bylo možné zrušit platnou závětí pozdější, pokud vedle ní nemohla obstát, nebo jejím odvoláním. Ke zrušení testamentu došlo rovněž tehdy, když ho zůstavitel úmyslně zničil (§ 553 zák. č. 141/1950 Sb.).

---

⁸¹ Z judikatury bývalého Nejvyššího soudu dokonce vyplývá, že zemřel-li zůstavitel za účinnosti zákona č. 141/1950 Sb., nelze při projednání dědictví přihlížet k jeho pořízení učiněnému ve společné závěti, i když k jejímu pořízení došlo za účinnosti dřívějších předpisů. (viz Rozhodnutí bývalého Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 1954, sp. zn. Cz 329/1954.).

Občanský zákoník z roku 1950 platil na našem území ve srovnání s ABGB jen velmi krátce, necelých 14 let. S účinností od 1. dubna 1964 byl nahrazen novým občanským zákoníkem, zákonem č. 40/1964 Sb., který byl přijat 26. února 1964. Tento nový kodex občanského práva platí na našem území v novelizované podobě dodnes. Úprava dědického práva je v něm obsažena v části sedmé, v § 460 – 487.⁸²

---

⁸² O obecných předpokladech dědění a o právní úpravě dědění ze zákona a ze závěti podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, pojednávají kapitoly č. 3, 4 a 5.

3. Obecné předpoklady dědění

K tomu, aby mohlo dojít k přechodu zůstavitelem zanechaného majetku na dědice, vyžaduje současná česká právní úprava splnění následujících předpokladů:

- smrt fyzické osoby – zůstavitele,
- existence dědictví, resp. pozůstalosti,
- právní důvod dědění,
- způsobilost dědice nabýt dědictví,
- absence odmítnutí dědictví povoláním dědicem,
- absence překážky v nabytí dědictví (příkaz k započtení na dědický podíl – viz níže v podkapitole č. 5.4.3, dohoda o vypořádání dědictví).

3.1 Smrt fyzické osoby - zůstavitele

Základním předpokladem realizace dědického práva v našem právním řádu je smrt fyzické osoby⁸³ – zůstavitele (§ 460 OZ). Jde o právní skutečnost, s níž zákon spojuje vznik, změnu či zánik právních vztahů, kterých byl zemřelý účastníkem. Smrtí podle § 7 odst. 2 OZ zaniká způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti, tj. právní subjektivita.

Je možné rozlišovat:⁸⁴

- **smrt skutečnou** (kterou lze prokázat předepsaným způsobem),
- **smrt domnělou, jinak také formální**⁸⁵ (kterou předepsaným způsobem prokázat nelze, ale z okolností je pravděpodobné, že fyzická osoba, o kterou jde, již není naživu).

---

⁸³ Pokud dojde k zániku právnické osoby, řeší se situace jinak – v úvahu přicházejí zejména právní předpisy o likvidaci právnické osoby (např. § 70-75b ObchZ).

⁸⁴ MIKEŠ, J. *Dědictví a právo (právní poradce pro každého)*. Praha: Informatorium, 1993, s. 31.

⁸⁵ KUČERA, R. *Dědictví*. Praha: Linde, 2001, s. 19.

Smrt člověka se prokazuje úředním zjištěním (tj. prohlídkou mrtvého) a vydáním úmrtního listu.⁸⁶ Podrobnosti stanoví vyhláška Ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky č. 19/1988 Sb., o postupu při úmrtí a o pohřebnictví, v platném znění.

Zjištění smrti fyzické osoby náleží především lékařům. Jeho úkolem je ohledat mrtvolu a vystavit list o prohlídce mrtvého. V něm lékař konstatuje smrt, její pravděpodobnou příčinu a dobu, kdy nastala. Údaj o době smrti nabývá na významu, jestliže při jedné události zemře více osob, které by po sobě mohly být navzájem povolány za dědice. Nelze-li určit, kdo z takových osob zemřel dříve a kdo později, má se za to, že zemřely současně.⁸⁷

Pokud z nějakého důvodu nelze smrt člověka prokázat předepsaným způsobem, rozhodne o jeho prohlášení za mrtvého soud. Řízení o prohlášení za mrtvého je upraveno v § 195 – 200 OSŘ. Lze ho zahájit na návrh toho, kdo má na věci právní zájem (§ 195 odst. 1 OSŘ), nebo i bez návrhu (§ 81 odst. 1 OSŘ). Podle § 88 písm. f) OSŘ je k takovému řízení místně příslušný okresní (obvodní) soud, který byl naposledy v České republice obecným soudem toho, kdo má být prohlášen za mrtvého.

Občanský zákoník v § 7 odst. 2 rozlišuje dva případy, kdy je na základě rozhodnutí soudu možné prohlásit fyzickou osobu za mrtvou:

- Jestliže smrt nelze prokázat předepsaným způsobem, soud fyzickou osobu prohlásí za mrtvou, zjistí-li její smrt jinak.

Tyto tzv. důkazy smrti mají svůj význam např. při leteckých haváriích nebo při povodních. V takových situacích mrtvolu často ohledat nelze. Soud pak může zejména vyslechnout svědky a na základě jejich výpovědí dospět k závěru, že určitá osoba již nežije.

Ve svém rozhodnutí soud vysloví, že dotyčná osoba zemřela, a zároveň stanoví den její smrti. Pravomocné rozhodnutí soudu má stejné účinky jako úmrtní list.⁸⁸

---

⁸⁶ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné I.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 162.

⁸⁷ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního.* Praha: Linde, 2007, s. 14.

⁸⁸ BUREŠ, J.; DRÁPAL, L.; KRČMÁŘ, Z. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl (§ 1-200za).* Praha: C.H.Beck, 2006, s. 956.

- Za mrtvou soud prohlásí také nezvěstnou fyzickou osobu, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem usoudit, že již nežije.

Uzná-li soud, že tu jsou podmínky pro prohlášení nezvěstné osoby za mrtvou, ustanoví jí opatrovníka (§ 195 odst. 2 OSŘ). Dále vyhláškou nebo jiným vhodným způsobem vyzve nezvěstného, aby se do jednoho roku přihlásil, a každého, kdo o něm ví, aby o něm podal zprávu. Zároveň provede všechna potřebná šetření o nezvěstném (§ 196 odst. 1 OSŘ).

Pokud soud během řízení zjistí, že nejsou splněny podmínky prohlášení za mrtvého, řízení zastaví. Po uplynutí lhůty určené ve vyhlášce vydá soud rozsudek o prohlášení nezvěstné osoby za mrtvou. V něm uvede den, který platí za den smrti nezvěstného, případně den, který dotyčný nepřežil (§ 197 – 198 OSŘ). Rozsudek má účinky ex nunc.⁸⁹

V případech, se kterými počítá § 199 OSŘ, je možné rozhodnutí o prohlášení za mrtvého opravit i zcela zrušit.

Smrt fyzické osoby i její prohlášení za mrtvou se zapisují do knihy úmrtí podle příslušných ustanovení zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách.

K zápisu je příslušný obecní úřad podle místa úmrtí, místa nalezení mrtvoly nebo dle místa vyložení z dopravního prostředku, došlo-li ke smrti během cesty. Při úmrtí občana České republiky v cizině provádí zápis do knihy úmrtí Úřad městské části Brno-střed. Pokud dojde k prohlášení osoby za mrtvou, provádí zápis do knihy úmrtí na základě pravomocného rozhodnutí soudu Úřad městské části Praha 1.

Povinností matričního úřadu je provést všechna potřebná šetření ke zjištění data úmrtí fyzické osoby tak, aby mohlo dojít k zápisu do knihy úmrtí. V případě, že se matričnímu úřadu ani po provedeném šetření nepodaří zjistit datum úmrtí fyzické osoby, učiní o tom oznámení místně příslušnému okresnímu soudu. Místně příslušným okresním soudem je soud, v jehož obvodu má sídlo matriční úřad, který učinil příslušné oznámení. Tento soud pak zahájí řízení o určení data úmrtí, jehož průběh upravuje § 194a OSŘ.

---

⁸⁹ BUREŠ, J.; DRÁPAL, L.; KRČMÁŘ, Z. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl (§ 1-200za)*. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 954.

3.2 Existence dědictví, resp. pozůstalosti

Dalším předpokladem realizace dědického práva v českém právním řádu je existence dědictví, resp. pozůstalosti. Oba pojmy označují totéž. První je používán se zřetelem k osobě dědice a k tomu, o co se jeho dosavadní majetková sféra děděním zvětší. Druhý naopak přihlíží k zůstaviteli a k majetku, který zanechal.⁹⁰

Dědické právo je právem majetkovým. Aby mohlo dojít k jeho realizaci, musí po zemřelé fyzické osobě nějaký majetek (tj. hodnoty, které jsou ocenitelné v penězích⁹¹) zůstat. Po zemřelém, který žádný majetek nezanechal, k dědickému nástupnictví nedochází.

Předmětem dědění jsou zejména **aktiva**:⁹²

- věci (movité i nemovité)

ve výlučném vlastnictví nebo v podílovém spoluvlastnictví zůstavitele, jakož i práva a povinnosti vzešlé z vypořádání případného společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela.

- zůstavitelovy pohledávky, práva

Jedná se však pouze o ta práva, která smrtí zůstavitele nezanikají a která nepřechází na další subjekty jinak než děděním.

Podle § 579 odst. 2 OZ smrtí věřitele jeho právo zanikne, bylo-li plnění omezeno jen na jeho osobu; zanikne i právo na bolestné a na náhradu za ztížení společenského uplatnění. Úmrtím rovněž zanikne právo odpovídající věcnému břemenu, svědčí-li určité osobě jako osobě z tohoto břemene oprávněné (§ 151p odst. 4 OZ), a předkupní právo z vedlejšího ujednání při kupní smlouvě, pokud zemřel oprávněný (§ 604 OZ). Smrtí zmocněnce zaniká plná moc (§ 33b odst. 1 písm. d) OZ), úmrtím příkazce zaniká smlouva příkazní (§ 731 OZ).

Mezi práva, která smrtí oprávněného nezanikají, ale přechází na další subjekty jinak než děděním, patří peněžité nároky z pracovního poměru, peněžité nároky ze sociálního zabezpečení a z nemocenského pojištění, peněžité dávky státní sociální

---

⁹⁰ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 3*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 263.

⁹¹ tamtéž, s. 263.

⁹² tamtéž, s. 263.

podpory a sociální péče, pojistné plnění z pojištění osob a nájem bytu. Úprava jejich přechodu na další osoby je obsažena ve zvláštních právních předpisech⁹³.

- majetková autorská práva a průmyslová práva,

jejichž dědění má oporu ve zvláštních právních předpisech⁹⁴.

- podnik, který patřil zůstaviteli

Týká se to i podílu zemřelého společníka ve veřejné obchodní společnosti a podílů obou typů společníků v komanditní společnosti. Do pozůstalosti spadají také práva akcionáře a společníka společnosti s ručením omezeným, stejně jako vypořádací podíl člena družstva (vše dle příslušných ustanovení zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku [ObchZ]).

Předmětem dědického nástupnictví ovšem nejsou jen aktiva. Každý případný dědic by si měl uvědomit, že bude-li povolán k dědictví a toto neodmítne, přejdou na něj spolu se zůstavitelovými aktivy také jeho **dluhy, pasiva**.⁹⁵ Tato skutečnost je důsledkem zásady univerzální sukcese (viz výše), která se v našem právním řádu uplatňuje.

Odpovědnost dědice za dluhy dědictví tížící se týká jen těch závazků zůstavitele, které jeho smrtí nezanikají. Nepatří k nim povinnosti, jejichž obsahem bylo plnění, které mělo být zůstavitelem provedeno osobně (§ 579 odst. 1 OZ).

Podle § 470 odst. 1 OZ dědic odpovídá za zůstavitelovy dluhy jen do výše ceny nabytého dědictví. Jeho odpovědnost je tedy omezena. Dědic ovšem za uspokojení zůstavitelových věřitelů ručí nejen majetkem, který mu připadl z dědictví, ale i majetkem vlastním. Děděním totiž dochází ke splnutí zanechaného majetku s majetkem dědice.⁹⁶

---

⁹³ zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

⁹⁴ zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, zákon č. 529/1991 Sb., o ochraně topografií polovodičových výrobků, zákon č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech, zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách, a zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů.

⁹⁵ blíže k této problematice viz ELIÁŠ, K. *Přechod dluhu na dědice z hlediska občanského práva hmotného*. In: Právní fórum – český právnícký měsíčník. č. 6/2005. Praha: ASPI, 2005, s. 230-236.

⁹⁶ ŠVESTKA, J.; JEHLIČKA, O.; ŠKÁROVÁ, M.; SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 846.

K povinnostem, které jsou nerozlučně spjaty s nabytím dědictví, patří také **povinnosti za podstatou dědictví**. Dědic je povinen uhradit zejména přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele (§ 470 odst. 1 OZ) a také náklady spojené s řízením o dědictví (např. odměnu správce dědictví, odměnu notáře jako soudního komisaře či výlohy spojené s dokazováním).⁹⁷

Pokud je dědictví předloženo, mohou se dědici s věřiteli dohodnout, že jim dědictví k úhradě dluhů přenechají. Dohodu musí schválit soud (§ 471 odst. 1 OZ, § 175p OSŘ). Nedojde-li k této dohodě, řídí se povinnost dědiců plnit dluhy vůči věřitelům ustanoveními občanského soudního řádu o likvidaci dědictví (§ 471 odst. 2 OZ, § 175t a násl. OSŘ).

3.3 Právní důvod dědění

K tomu, aby se někdo mohl stát dědicem zemřelé fyzické osoby, je nutné, aby mu svědčil některý z důvodů dědění, které zákon uznává. Podle § 461 odst. 1 OZ se dědí:⁹⁸

- **ze zákona** (seskupení dědiců do čtyř dědických skupin vychází z bližšího či vzdálenějšího příbuzenského nebo obdobného vztahu dotčené osoby k zůstaviteli; dědicem ze zákona může být pouze fyzická osoba),
- **ze závěti** (určení dědice závětí je věcí svobodné úvahy a projevu vůle zůstavitele; za dědice může být povolána osoba fyzická i právnická, může jím být také stát).

Ačkoli občanský zákoník uvádí závěť jako dědický titul až na druhém místě, má dnes testamentární posloupnost (na rozdíl od dřívějšího nazírání – viz výše) před intestátní přednost. Zůstavitelova poslední vůle je považována za přípustný zásah do uspořádání zákonné dědické posloupnosti. K té dochází teprve tehdy, zemře-li zůstavitel intestatus, tj. bez zanechání platné závěti, nebo nenabude-li v závěti určený dědic z jakéhokoli důvodu dědictví.

---

⁹⁷ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 3*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 285.

⁹⁸ ŠVESTKA, J.; JEHLIČKA, O.; ŠKÁROVÁ, M.; SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 836.

Podle § 461 odst. 1 OZ je možný také **souběh dědění ze závěti a dědění ze zákona**. K takové kumulaci dochází v následujících případech:⁹⁹

- zůstavitel zanechal závěť, nepořídil v ní ale o celém svém majetku (jeho zbývající část si mezi sebe rozdělí dědici ze zákona – § 461 odst. 2, druhá věta OZ),
- zůstavitel zanechal závěť, pořídil v ní o celém svém majetku, ale některý ze závětních dědiců nedědí (jeho podíl připadne dědicům ze zákona – § 461 odst. 2, první věta OZ),
- zůstavitel zanechal závěť, svůj veškerý majetek v ní odkázal dědicům ze závěti, ale nerespektoval ustanovení § 479 OZ, které chrání neopominutelné dědice, a některý z takto opomenutých dědiců se dovolal relativní neplatnosti zůstavitelovy poslední vůle podle § 40a OZ (v takovém případě je testament v té části, v níž zůstavitel nerespektoval právo neopominutelného dědice, neplatný a tomuto dědici se musí dostat jeho povinný díl).

Z uvedeného vyplývá, že jeden a týž dědic může být povolán k dědění jak ze závěti, tak ze zákona. V takovém případě ovšem nemá možnost odmítnout dědictví opírající se o jeden z těchto důvodů a přijmout jej z druhého. Projev o odmítnutí nebo přijetí dědictví postihuje oba důvody dědění nerozlučně (dle § 466 OZ nelze dědictví odmítnout jen zčásti).

3.4 Způsobilost dědice nabýt dědictví

Mezi předpoklady realizace dědického práva patří podle současné české právní úpravy také existence způsobilého dědice.¹⁰⁰ Teorie rozlišuje:¹⁰¹

- absolutní dědickou způsobilost,
- relativní dědickou způsobilost.

---

⁹⁹ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 30.

¹⁰⁰ podrobněji k problematice dědické nezpůsobilosti viz KRÁLOVÁ, J.; ECK, L. *Dědická nezpůsobilost*. In: Ad Notam. č. 2/2004. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2004, s. 34-38.

¹⁰¹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 3*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 263.

Absolutní dědická způsobilost vychází z objektivních okolností a týká se jak fyzických, tak právnických osob.

Fyzická osoba se může stát dědicem pouze tehdy, když se dožila okamžiku smrti zůstavitele. Musí jít o osobu, která je nadána právní subjektivitou; skutečnost, že není způsobilá k právním úkonům, nehraje roli.¹⁰² Dědicem se může stát i tzv. nasciturus (§ 7 odst. 1 OZ).

Právnické osoby přichází jako dědici v úvahu pouze při dědění ze závěti (viz výše). I jim může dědictví připadnout jen v případě, že v okamžiku smrti zůstavitele existují. Dědicem však může být i právnická osoba, k jejímuž vzniku má dojít teprve na základě závěti (jako je tomu v případě nadace či nadačního fondu, zřizovaných podle § 477 odst. 2 OZ a § 3 odst. 1 zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech [NadZ]).¹⁰³

Relativní dědická způsobilost naproti tomu zohledňuje subjektivní aspekty vztahu zůstavitel – potenciální dědic, a připadá tak v úvahu pouze u fyzických osob. Její ztrátu spojuje § 469 OZ se dvěma skupinami zavrženíhodného jednání dědice vůči zůstaviteli:

- Nedědí, kdo se dopustil úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům.

Uvedený výčet osob je taxativní. Dědic je nezpůsobilý nabýt dědictví bez ohledu na to, zda se trestného činu dopustil jako přímý pachatel, návodce nebo pomocník. Trestný čin musel spáchat úmyslně (zavinění ve formě nedbalosti nestačí) a za života zůstavitele. Nezáleží na tom, zda pro takový trestný čin byl nebo mohl být stíhán či odsouzen.¹⁰⁴ Byl-li však v této věci vynesena pravomocný odsuzující rozsudek soudu, je jím orgán projednávající dědictví vázán (§ 135 odst. 1 OSŘ); v ostatních případech posuzuje tuto otázku jako otázku předběžnou.¹⁰⁵

---

¹⁰² K přechodu zůstavitelova majetku na dědice dochází přímo ze zákona, není tedy zapotřebí žádného právního úkonu z jeho strany, a v řízení o dědictví může být zastoupen.

¹⁰³ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 3*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 264.

¹⁰⁴ ŠVESTKA, J.; JEHLIČKA, O.; ŠKÁROVÁ, M.; SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 841.

¹⁰⁵ viz Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 30. 12. 2007, sp. zn. 24 Co 315/07.

- Nedědí, kdo se dopustil zavrženíhodného jednání proti projevu zůstavitelovy poslední vůle (a to nejen závěti, ale i listiny o vydědění a listin o jejich zrušení).

Dědic je nezpůsobilý nabýt dědictví např. proto, že zůstaviteli zabránil poslední vůli poříditi nebo odvolat, že na zůstavitele vyvíjel fyzický nebo psychický nátlak zaměřený na pořízení poslední vůle určitého obsahu, že závěť zfalšoval, zatajil její existenci, ačkoli mu byla známa, apod. K takovému zavrženíhodnému jednání dědice může dojít i po smrti zůstavitele.¹⁰⁶ O tom, zda jde o takové jednání či nikoli, rozhoduje soud vždy v konkrétním případě na základě svého uvážení.

V případech relativní dědické nezpůsobilosti je podle § 469 OZ možné, aby zůstavitel dědici jeho jednání prominul. Může se tak stát výslovně (např. povoláním jeho osoby za dědice v následně zřízené závěti), ale i mlčky. Jednou projevené prominutí je neodvolatelné.

Dědická nezpůsobilost nastává přímo ze zákona a dopadá jak na intestátní, tak na testamentární dědice. Netýká se, jak je tomu při vydědění (viz níže v podkapitole č. 5.5), jen potomků zůstavitele. K dědické nezpůsobilosti se přihlíží z úřední povinnosti.¹⁰⁷

Pokud byl dědickou nezpůsobilostí stížen dědic ze závěti, nastupuje na jeho místo náhradní testamentární dědic, a není-li ho, dědici ze zákona. Jestliže dědická nezpůsobilost postihla intestátního dědice, rozdělí si jeho podíl jeho potomci, a nemá-li jich, zvětší se o uvolněný podíl podíly ostatních dědiců povolaných k dědění ze zákona. Dědictví, jehož nenabude žádný dědic, připadne podle § 462 OZ státu.

V případě, že ke zjištění dědické nezpůsobilosti dojde až po skončení řízení o dědictví, ve kterém bylo jeho nabytí nezpůsobilému dědici potvrzeno, je možné uplatnit proti tomuto dědici žalobu dle § 485 OZ. Žalobu je možné podat v tříleté promlčecí lhůtě, která začíná běžet právní mocí rozhodnutí, jímž bylo dědické řízení ukončeno.¹⁰⁸

---

¹⁰⁶ ŠVESTKA, J.; JEHLIČKA, O.; ŠKÁROVÁ, M.; SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 841.

¹⁰⁷ tamtéž, s. 840-841.

¹⁰⁸ LUŽNÁ, R. *Dědická nezpůsobilost a vydědění*. In: Právní rádce – měsíčník Hospodářských novin. č. 1/2007. Praha: Economia, 2007, s. 25.

3.5 Absence odmítnutí dědictví povolaným dědicem

Občanský zákoník z roku 1964 je (stejně jako byl i občanský zákoník z roku 1950 – viz výše) založen na zásadě, že dědictví se nabyvá smrtí zůstavitele (§ 460 OZ). To ale neznamená, že by povolaný dědic měl povinnost dědictví přijmout. Pokud o dědictví nestojí, může využít možnosti, kterou mu dávají § 463 – 468 OZ, a dědictví odmítnout.

Odmítnutí dědictví přichází v úvahu až po smrti zůstavitele. Možnost zřeknutí se dědického práva předem písemnou smlouvou mezi případným dědicem a zůstavitelem nebyla z předchozích právních úprav (viz výše) do současné převzata.

Odmítnutí dědictví je považováno za jednostranný, výslovný a adresný projev vůle.¹⁰⁹ Lze ho učinit ústním prohlášením dědice u soudu, u něhož se vede řízení o dědictví (příp. u notáře jako soudního komisaře), nebo písemným prohlášením jemu zasláným. Odmítnout dědictví může dědic osobně, ale i prostřednictvím svého zástupce, jemuž za tím účelem udělil zvláštní plnou moc (§ 463 odst. 1 a 2 OZ). Za osobu nezpůsobilou k právním úkonům může takový úkon učinit její zákonný zástupce, podle § 28 OZ s tím však musí souhlasit opatrovnický soud. Naproti tomu k prohlášení o přijetí dědictví žádný takový souhlas třeba není.¹¹⁰

Lhůta k odmítnutí dědictví trvá podle § 464 OZ zásadně jeden měsíc a začíná běžet dnem následujícím po dni, kdy byl dědic o právu dědictví odmítnout a o následcích takového odmítnutí vyrozuměn soudem.¹¹¹ Výjimečně může být, požádá-li o to dědic před jejím uplynutím, prodloužena. Pokud se soud obrací na dědice s vyrozuměním na území jiného státu, určí k prohlášení o odmítnutí dědictví lhůtu obvykle delší než jeden měsíc.¹¹²

Neznámého dědice a dědice neznámého pobytu soud vyrozumí vyhláškou (§ 468 OZ). Ve vyhlášce takovému dědici určí lhůtu, v které o sobě má dát vědět.

¹⁰⁹ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 28.

¹¹⁰ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 3*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 270.

¹¹¹ Neučiní-li dědic, který byl vyrozuměn o svém dědickém právu, o možnosti dědictví odmítnout a o následcích tohoto odmítnutí, ve lhůtě podle § 464 OZ žádné prohlášení, hledí se na něj po marném uplynutí této lhůty stejně, jako by prohlásil, že dědictví neodmítá. (viz Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 30. 8. 1996, sp. zn. 24 Co 214/96.).

¹¹² ŠVESTKA, J.; JEHLÍČKA, O.; ŠKÁROVÁ, M.; SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 839.

Zároveň ho poučí, že jinak se k němu při dalším postupu v řízení o dědictví nebude přihlížet. Jeho opatrovník nemůže prohlášení o odmítnutí či neodmítnutí dědictví učinit.

Odmítnout dědictví nemůže podle § 465 OZ dědic, který svým počínáním již dal najevo, že dědictví odmítnout nechce. Za takové počínání je třeba považovat např. převod majetku, který je předmětem dědění, na jiné osoby, nebo uplatňování zůstavitelových pohledávek, dovolání se relativní neplatnosti závěti, dále podání žaloby na vydání dědictví od nepravého dědice apod. Naproti tomu jednání, při kterém jde vlastně o ochranu zanechaného majetku, o odvracení hrozící újmy, za takové počínání považovat nelze.¹¹³

Prohlášení o odmítnutí dědictví je neodvolatelné (§ 467 OZ) a nelze s ním spojovat výhrady ani podmínky. Dědic se také nemůže vzdát dědictví jen zčásti (viz výše). Taková prohlášení by neměla účinky odmítnutí dědictví (§ 466 OZ).

Odmítnutí dědictví se týká pouze toho dědice, který je odmítl. Ten se svým platným prohlášením vylučuje z dědění nejen ohledně majetku, který mu byl v době jeho učinění znám, ale i majetku, který třeba vyjde najevo až později. To platí i ohledně dluhů zatěžujících dědictví.

Na původně povolaného dědice se hledí, jako by se okamžiku zůstavitelovy smrti nedožil, a k dědění jsou povoláni dědici ostatní (podobně jako při dědické nezpůsobilosti). I oni však nabývají dědictví smrtí zůstavitele a podmínky pro přechod zanechaného majetku na jejich osoby tak musí splňovat již v okamžiku jeho smrti.¹¹⁴ Nestačilo by, kdyby je splnili až následně v okamžiku, kdy se pro ně uvolnilo místo po odmítnutím dědici.

Právo dědictví odmítnout je právem majetkovým a jako takové přechází na dědice toho, kdo se sice dožil okamžiku zůstavitelovy smrti, ale zemřel ještě před uplynutím lhůty k odmítnutí dědictví. Dochází zde k tzv. **transmisi dědictví**. Pokud dědic neodmítne své dědictví po zemřelém dědici původním, je mu zachováno právo odmítnout jeho dědictví po původním zůstaviteli.¹¹⁵

---

¹¹³ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 30.; viz Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 3. 2001, sp. zn. 21 Cdo 1351/2000.

¹¹⁴ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 31-32.

¹¹⁵ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 3*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 271.

4. Současná právní úprava dědění ze zákona

4.1 Intestátní dědická posloupnost

Dědění ze zákona je v současné době v českém právním řádu upraveno v hlavě druhé sedmé části občanského zákoníku, tj. v § 473 – 475a.

K dědickému nástupnictví pouze podle zákona dochází v těchto případech:¹¹⁶

- zůstavitel nezanechal závěť,
- zůstavitel sice pořídil závěť, ale později ji platně zrušil (viz níže v podkapitole č. 5.6),
- zůstavitelův testament je v celém rozsahu absolutně neplatný (např. pro nedostatek formy podle § 40 odst. 1 OZ – viz níže v podkapitole č. 5.3),
- zůstavitelův testament je v celém rozsahu relativně neplatný (v případě, že jedinými dědici ze zákona jsou nezletilí potomci zůstavitele, kteří namítli relativní neplatnost závěti – viz níže v podkapitole č. 5.4.4),
- závětní dědici nemohou dědit (např. proto, že se nedožili smrti zůstavitele, všichni odmítli dědictví, nebo jsou nezpůsobilí dědit – viz výše).

Testamentární dědická posloupnost má podle občanského zákoníku před intestátní přednost. Dědění ze zákona tak lze chápat jako podpůrné řešení, nelze-li postupovat podle platné závěti. V úvahu přichází také kumulace obou dědických titulů (viz výše).

Okruh zákonných dědiců podle občanského zákoníku z roku 1964 se v průběhu let vyvíjel a dotvářel.¹¹⁷

Ve znění účinném od 1. dubna 1964 do 31. prosince 1991 byli dědici ze zákona rozvrženi do tří dědických skupin.

Pokud šlo o první skupinu, byla převzata právní úprava ze zákona č. 141/1950 Sb. Do druhé skupiny patřili i nadále pozůstalý manžel, otec a matka zůstavitele a tzv. spolužijící osoby. Oproti předchozí právní úpravě však na uvolněné

¹¹⁶ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 584.

¹¹⁷ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 44-45.

místo po rodičích zůstavitele nenastupovali právem reprezentace jejich potomci, ani prarodiče zůstavitele.¹¹⁸ Až ve třetí dědické skupině bylo pamatováno na zůstavitelovy sourozence. Jejich dědické právo zde ovšem bylo samostatné, tj. nebylo odvozeno od dědického práva jejich rodičů. Tím byl setřen rozdíl mezi sourozenci plnorodými a polorodými. Spolu se sourozenci dědily ve třetí dědické skupině tzv. spolužijící osoby. Děti sourozenců, tj. synovci a neteře zůstavitele, neměly dědické právo ze zákona.

Novela občanského zákoníku provedená zákonem č. 509/1991 Sb. s účinností od 1. ledna 1992 přinesla do uspořádání dědického nástupnictví dvě změny.

První změna se týkala rozšíření okruhu zákonných dědiců ve třetí skupině o synovce a neteře zůstavitele, kteří právem reprezentace mohou dědit na uvolněném místě po svých rodičích. Druhá změna přinesla vytvoření čtvrté dědické skupiny, ve které je pamatováno na zůstavitelovy prarodiče a jejich potomky, tj. strýce a tety zůstavitele.

Právní úpravu intestátní dědické posloupnosti ovlivnilo také přijetí *zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, s účinností od 1. července 2006 [ZoRP]*. Tento zákon kromě jiného rozšířil okruh dědiců v první a druhé dědické skupině o partnery¹¹⁹, kterým zajistil právo odpovídající dědickému právu pozůstalého manžela.

V současné době se tedy do okruhu zákonných dědiců řadí manžel nebo partner, příbuzní v linii přímé (descendenti – děti, vnuci a pravnuci zůstavitele; ascendenti – rodiče, prarodiče), příbuzní v linii pobočné (1. stupně – sourozenci, 2. stupně – synovci, neteře, 3. stupně – strýcové, tety) a dále osoby, které žily se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a které z tohoto důvodu pečovaly o společnou domácnost nebo byly odkázány výživou na zůstavitele.

---

¹¹⁸ Uplatnil se tak systém graduální namísto dosavadního systému parentálního s principem reprezentace. Tím bylo umožněno, aby i jeden člen rodičovského páru vyloučil z dědění nejen své vlastní potomky, ale i potomky druhého z rodičů, kteří nebyli jeho vlastními descendenty. (viz MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 44.)

¹¹⁹ Registrované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem a partnerem se v tomto zákoně (a v zákonech souvisejících) rozumí osoba, která partnerství uzavřela (§ 1 ZoRP).

Občanský zákoník v platném znění rozděluje v § 473 – 475a intestátní dědice do čtyř **dědických skupin**. Východiskem pro zařazení jednotlivých fyzických osob do těchto skupin je jejich příbuzenský, rodinný nebo obdobný vztah k zůstaviteli¹²⁰ v době jeho smrti. Uplatňuje se zde především systém parentelní doplněný principem reprezentace, s určitými odchylkami ve prospěch systému graduálního (viz výše). Parentelní systém je narušen rovněž zařazením manžela, partnera a tzv. spolužijící osoby mezi intestátní dědice.

V pořadí následující skupina dědiců ze zákona nastupuje tehdy, nedědí-li nikdo ve skupině předcházející. Pro určení skupiny, ve které se dědí, není rozhodující jen samotná existence dědiců v té či oné skupině, ale je třeba, aby skutečně dědili.¹²¹

Vedle určení toho, kdo je zákonným dědicem zůstavitele, je neméně důležité **stanovení dědických podílů**. Dědický podíl určuje rozsah dědického práva, tj. míru, v jaké je ten či onen dědic oprávněn podílet se na dědictví. Při dědění pouze ze zákona nečiní stanovení dědických podílů v praxi zpravidla větší potíže, neboť podíl dědice na dědictví lze vždy vyjádřit zlomkem ve vztahu k dědictví jako celku. Vodítkem pro správný výpočet jsou i zde ustanovení § 473 – 475a OZ, která stanoví nejen okruh dědiců v jednotlivých dědických skupinách, ale i jejich dědické podíly.¹²²

4.2 První dědická skupina

Podle § 473 OZ:

„(1) V první skupině dědí zůstavitelovy děti a manžel nebo partner, každý z nich stejným dílem.“

„(2) Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědického podílu stejným dílem jeho děti. Jestliže nedědí ani tyto děti nebo některé z nich, dědí stejným dílem jejich potomci.“

---

¹²⁰ V teorii se hovoří o principu familiarizace. (viz MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 54.).

¹²¹ Tak např. nedědí-li potomci zůstavitele, protože odmítli dědictví, jsou nezpůsobilí dědit nebo byli vyděděni, má to stejné důsledky, jako by zůstavitel žádné potomky nezanechal. (viz HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 641.).

¹²² podrobněji k dědickým podílům při dědění ze zákona a jejich výpočtu viz MUZIKÁŘ, L. *Dědické podíly a jejich výpočet (První část – dědění ze zákona, dědění ze závěti)*. In: Ad Notam. č. 1/1997. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 1997, s. 7-10.

Děti zůstavitele dědí vždy pouze v první skupině. Mohou v ní dědit samostatně, i když pozůstalý manžel nebo partner nedědí. Zákon nevyžaduje soužití dětí se zůstavitelem ve společné domácnosti.

Dědické právo dětí zůstavitele ani velikost jejich dědických podílů nezávisí na tom, zda jde o děti zletilé či nezletilé, zrozené v manželství nebo mimo ně, o děti z manželství posledního či předchozího.

Rovněž se nečiní rozdíl mezi dětmi pokrevními a osvojenými¹²³, neboť podle § 63 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině [ZoR], osvojením vzniká mezi osvojitelem a osvojencem takový poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi, a mezi osvojencem a příbuznými osvojitele poměr příbuzenský. Osvojením naopak zanikají vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a jeho původní rodinou (§ 72 odst. 1 ZoR).

Naproti tomu dědicem v první dědické skupině není dítě, které měl zůstavitel pouze v pěstounské péči¹²⁴, dítě, které bylo zůstaviteli svěřeno do výchovy podle § 45 ZoR, dítě, o něž zůstavitel pečoval jako poručník¹²⁵, ani dítě, jemuž byl zůstavitel opatrovníkem¹²⁶. Tyto děti by mohly jako dědici přicházet v úvahu jen jako tzv. osoby spolužijící, tedy ve druhé či třetí dědické skupině za podmínek stanovených v § 474 a 475 OZ (viz níže v této kapitole).

---

¹²³ Osvojení je jednou z forem náhradní rodinné péče o dítě, kterou upravují § 63-77 ZoR. Jde o institut, který má v co možná největší míře vytvořit vztahy, jaké jsou mezi rodiči a jejich dětmi tam, kde se přirozené podmínky pro rodičovský vztah nemohou plně uplatnit. Základním účelem osvojení je vytvořit nezletilým dětem, jimž se nedostává řádné výchovy ze strany rodičů, příznivé prostředí, v němž by byly zajištěny všechny předpoklady pro jejich harmonickou výchovu. Osvojení dítěte je významným rozhodnutím o jeho osobním stavu, a je proto vždy třeba pečlivě zjišťovat, zda jsou všechny zákonné podmínky pro osvojení splněny. O osvojení rozhoduje soud na návrh osvojitele. (viz HOLUB, M.; NOVÁ, H.; SLADKÁ HYKLOVÁ, J. *Zákon o rodině. Komentář a předpisy související*. Praha: Linde, 2007, s. 217.).

¹²⁴ Právní úprava pěstounské péče jako jedné z forem náhradní rodinné péče o dítě je obsažena v § 45a-45d ZoR. Pěstounskou péčí se rozumí především právní vztah mezi pěstounem a dítětem, jehož obsah tvoří některá vzájemná práva a povinnosti. Pěstounstvím nevzniká vztah podobný osvojení. S pěstounskou péčí totiž zákon nespojuje vznik příbuzenství, příbuzenské vztahy k dítěti v pěstounské péči trvají v původní rodině v nezměněné podobě. (viz ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 3*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 118.).

¹²⁵ Poručenství upravuje § 78 a násl. ZoR. Soud ustanoví dítěti poručníka, který ho bude vychovávat, zastupovat a spravovat jeho majetek místo jeho rodičů, jestliže rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven, nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu.

¹²⁶ Právní úprava opatrovnictví je obsažena v § 83 a 84 ZoR. Vedle případu střetu zájmů zákonných zástupců a dítěte nebo mezi dětmi těchto rodičů navzájem, ohrožení majetkových zájmů dítěte, omezení rodičovské zodpovědnosti a řízení o osvojení, ustanoví soud opatrovníka též v případech, kdy je to v zájmu dítěte z jiných důvodů třeba.

Dítětem zůstavitelky je dítě, které žena porodila (§ 50a ZoR).

Dítětem zůstavitele je dítě, k němuž bylo určeno otcovství zůstavitele na základě některé ze zákonných domněnek otcovství (§ 51 – 54 ZoR).

Na prvním místě jde o vyvratitelnou právní domněnku otcovství manžela matky. Jinak se za otce dítěte považuje muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů učiněným před matričním úřadem nebo před soudem. Nedošlo-li k určení otcovství některým z výše uvedených způsobů, může dítě, matka i muž, který o sobě tvrdí, že je otcem, navrhnout, aby otcovství určil soud.

Soud může otcovství zůstavitele k dítěti určit i po zůstavitelově smrti. Rovněž návrh na určení otcovství může být podán i po smrti zůstavitele (proti soudem ustanovenému opatrovníkovi – § 55 ZoR). V takovém případě je k podání návrhu oprávněno dítě nebo jeho matka. Do šesti měsíců po smrti dítěte mohou návrh na určení otcovství podat také potomci dítěte, jestliže prokážou na tomto určení právní zájem (§ 56 odst. 1 ZoR).

Popřít otcovství lze jen za podmínek stanovených v § 57 – 62a ZoR, a to ve stanovené šestiměsíční lhůtě¹²⁷. Popřít otcovství lze pouze v soudním řízení. K podání žaloby jsou aktivně legitimováni otec a matka dítěte a rovněž nejvyšší státní zástupce podle § 62 a 62a ZoR. Dítě žalobní právo na popření otcovství nemá.

Dědicem se může stát i *tzv. nasciturus* (§ 7 odst. 1 OZ). Přestože zůstavitel zemřel před narozením svého dítěte, je počaté dítě způsobilé po něm dědit, narodí-li se živé.

Namísto dítěte, které z jakéhokoli důvodu dědictví nenabylo, nastupují právem reprezentace podle § 473 odst. 2 OZ do uvolněného podílu **jeho děti, tj. vnuci a vnučky zůstavitele**. Ti se pak dělí o zákonný dědický podíl svého předchůdce rovným dílem. Jestliže nedědí ani tyto děti nebo některé z nich, dědí stejným dílem **jejich potomci**.

Od situace uvedené v § 473 odst. 2 OZ je třeba odlišovat případ, kdy dítě zůstavitele, případně jeho další potomek, zemřeli po úmrtí zůstavitele a nejsou zde žádné skutečnosti, které by je z dědického nástupnictví po zůstaviteli vylučovaly. K dědění je pak povolán zemřelý potomek, který zůstavitele přežil, a jeho právní

---

¹²⁷ Počátek běhu této prekluzivní lhůty stanoví rozdílně pro jednotlivé situace a jednotlivé žalobce zákon.

nástupci (tj. nejen jeho děti, ale i další zákonní, případně závětní dědici) pouze vykonávají jeho práva v dědickém řízení.¹²⁸

Vedle dětí zůstavitele dědí v první dědické skupině po zůstaviteli rovněž jeho **manžel nebo partner**. Ani jeden z nich ovšem nemůže dědit v této skupině sám. Proto nedědí-li spolu s ním i některé z dětí zůstavitele, je povolán až ve druhé skupině společně s dalšími osobami podle § 474 OZ (viz níže v této kapitole).

Předpokladem pro dědění manžela nebo partnera je trvajícím manželství nebo partnerství se zůstavitelem v době jeho smrti.¹²⁹ Soužití ve společné domácnosti zákon jako podmínku dědického nároku nestanoví.

Pokud bylo *manželství prohlášeno za neplatné*¹³⁰, považuje se podle § 17 odst. 1 ZoR za neuzavřené. Rozhodnutí v otázce ne/platnosti manželství má tedy účinky ex tunc a osobu pozůstalého „manžela“, jehož manželství se zůstavitelem bylo prohlášeno za neplatné, nelze považovat za dědice v první skupině.¹³¹

Ve výjimečných případech může soud vyslovit neplatnost manželství i po jeho zániku.

Jestliže bylo řízení o prohlášení manželství za neplatné na návrh jednoho z manželů již zahájeno, lze neplatnost manželství vyslovit i po smrti druhého manžela (§ 16 odst. 1 ZoR). Po smrti manžela, který podal návrh na prohlášení manželství za neplatné, lze vyslovit neplatnost manželství také tehdy, požádají-li o to do jednoho roku po jeho smrti jeho potomci (§ 16 odst. 2 ZoR). Potomci navrhovatele ovšem nemohou sami podat návrh na vyslovení neplatnosti, mohou jen pokračovat v již zahájeném řízení.¹³²

---

¹²⁸ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 643.

¹²⁹ Proto by-li zůstavitel s manželem v rozvodovém řízení a soud již vyhlásil rozsudek, kterým manželství rozvedl, bude záležet na tom, zda rozsudek nabyt právní moci ještě za života zůstavitele, nebo až po jeho smrti. V případě, že do úmrtí zůstavitele rozsudek právní moci nenabyl, manželství v době úmrtí trvalo a pozůstalý manžel bude dědicem. (viz tamtéž, s. 644.).

¹³⁰ Neplatnost manželství přichází v úvahu v případě dvou okruhů závad: 1. závady ve vlastnostech, popř. ve vzájemných vztazích snoubenců – § 11 až 14 ZoR; 2. závady ve sňatečném prohlášení jako projevu vůle – např. § 15a ZoR. (viz ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 3*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 40-44.).

¹³¹ Rovněž jde-li o tzv. non matrimonium, tedy neexistující manželství podle § 17a ZoR, nelze pozůstalého „manžela“ považovat za dědice v první skupině.

¹³² HOLUB, M.; NOVÁ, H.; SLADKÁ HYKLOVÁ, J. *Zákon o rodině. Komentář a předpisy souvisící*. Praha: Linde, 2007, s. 36.

I bez návrhu může soud po smrti zůstavitele vyslovit neplatnost manželství uzavřeného se ženatým mužem nebo vdanou ženou, nebo mezi předky a potomky a mezi sourozenci. Totéž platí o manželství uzavřeném mezi osobami, které jsou v příbuzenském poměru na základě osvojení (§ 15 odst. 2 ZoR).

Stejně jako u manželství i u registrovaného partnerství zákon stanoví případy, kdy pro nedostatek podmínek partnerství vůbec nevzniklo, a případy, kdy je partnerství neplatné (§ 5 – 7 ZoRP). Neexistence a neplatnost partnerství má z hlediska dědického nástupnictví stejné důsledky jako neexistence a neplatnost manželství.

Dědický podíl, který pozůstalému manželovi připadá v první skupině, nelze zaměňovat s jeho nárokem vyplývajícím z *vypořádání případného společného jmění manželů*, jež měl se zůstavitelem. Smrtí zůstavitele zaniká manželství a tím i společné jmění manželů. V dědickém řízení soud proto provede vypořádání tohoto společného jmění podle zásad uvedených v § 149 odst. 2, 3 a 4 OZ a určí, co z tohoto majetku patří do dědictví a co případně pozůstalému manželovi (§ 1751 odst. 1 OSŘ).¹³³ Této posléze uvedené části se tudíž dědické nástupnictví vůbec netýká a co pozůstalý manžel takto získal, nemá vliv na výši jeho dědického podílu po zůstaviteli.

Vznik registrovaného partnerství nezakládá (jako je tomu u manželství – viz výše) žádnou zvláštní formu spoluvlastnictví. Partneři tedy nadále nabývají do svého výlučného vlastnictví, případně do podílového spoluvlastnictví.¹³⁴

Zákonní dědici první dědické skupiny dědí dle § 473 odst. 1 OZ rovným dílem.

Mezi dědici první skupiny dochází navzájem k **tzv. akrescenci, tj. přírůstku podílů**. Uvolní-li se dědický podíl, který měl připadnout některému z dědiců této skupiny, přirůstá ostatním dědicům povolaným k dědění v první skupině. To vždy znamená, že pokud se uvolní dědický podíl manžela, dojde k jeho přírůstku ve prospěch dětí zůstavitele. Nedědí-li však některé z dětí zůstavitele, dojde k akrescenci jen tehdy, jestliže do jeho dědického podílu nenastoupí právem reprezentace jeho děti, příp. další potomci (viz výše).

---

¹³³ Blíže k vypořádání společného jmění manželů po smrti jednoho z nich viz HOJDNOVÁ, I. *Výpočty dědických podílů při dědění ze zákona. Vypořádání SJM v dědickém řízení*. In: Ad Notam. č. 5/2008. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2008, s. 170-174.

¹³⁴ OSUSKÁ, R. *Registrované partnerství a činnost notáře*. In: Ad Notam. č. 3/2006. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2006, s. 90.

4.3 Druhá dědická skupina

Podle § 474 OZ:

„(1) Nedědí-li zůstavitelovi potomci, dědí ve druhé skupině manžel nebo partner, zůstavitelovi rodiče a dále ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele.“

„(2) Dědici druhé skupiny dědí stejným dílem, manžel nebo partner však vždy nejméně polovinu dědictví.“

Druhá skupina dědiců ze zákona je k dědění povolána za předpokladu, že dědictví nenabude žádný ze zůstavitelových potomků. Pozůstalý manžel nebo partner sám v první skupině dědit nemůže (viz výše).

Manžel nebo partner je ve druhé skupině zvýhodněn tak, že mu připadne vždy nejméně polovina dědictví. To znamená, že zanechal-li zůstavitel manžela, získá tento polovinu dědictví a ostatní dědici druhé skupiny se rovným dílem rozdělí o zbylou polovinu.¹³⁵ Pokud vedle pozůstalého manžela nebo partnera žádný další dědic druhé skupiny nedědí, připadne mu dědictví celé.

Stejně jako je tomu při dědění v první skupině, i zde náleží pozůstalému manželovi majetek určený vypořádáním společného jmění manželů, který neovlivňuje výši jeho dědického podílu po zůstaviteli (viz výše).

Nedědí-li manžel nebo partner zůstavitele, dělí se ostatní dědici druhé skupiny rovným dílem o celé dědictví. Dědictví v takovém případě může jako celek připadnout žijícímu otci nebo žijící matce zůstavitele, nikoli však tzv. spolužijící osobě. Ta v této skupině sama dědit nemůže, takže nedědí-li spolu s ní žádný další dědic této skupiny, je povolána až ve skupině třetí společně s dalšími osobami podle § 475 OZ (viz níže v této kapitole).

Dalšími dědici druhé skupiny jsou **rodiče, tj. otec a matka zůstavitele**, přičemž není podstatné, zda žili v manželství, byli rozvedeni či manželství nikdy neuzavřeli.

---

¹³⁵ Uvolněný podíl po některém z těchto dědiců (tj. rodičích zůstavitele nebo tzv. spolužijící osobě) přirůstá ostatním dědicům z této poloviny.

Na roveň rodičům jsou postaveni osvojitelé (§ 63 odst. 1 ZoR). Naopak rodičem zůstavitele není manžel matky nebo manželka otce, jestliže dítě neosvojili. Tyto osoby by přicházely v úvahu jako dědici ve druhé skupině pouze osoby tzv. osoby spolužijící. Rovněž pokrevní rodiče osvojence nepřichází jako dědici druhé skupiny v úvahu (§ 72 odst. 1 ZoR).

Protože do uvolněného dědického podílu po některém z rodičů zůstavitele nemohou právem reprezentace vstupovat jejich potomci, může i jen jeden žijící rodič zůstavitele vyloučit z dědění nejen své vlastní potomky, ale i potomky druhého z rodičů, kteří jsou pro něj nevlastní. Sourozenci zůstavitele jsou zařazeni až do třetí skupiny zákonných dědiců (viz níže v této kapitole), ve druhé skupině by mohli dědit pouze jako tzv. osoby spolužijící.

Vedle manžela nebo partnera zůstavitele a jeho rodičů dědí ve druhé skupině po zůstaviteli **tzv. spolužijící osoby**. Aby určitá osoba mohla být v dědickém řízení považována za tzv. osobu spolužijící, musí splňovat tyto předpoklady:

- žít se zůstavitelem po dobu nejméně jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti
- a z tohoto důvodu pečovat o společnou domácnost nebo být odkázána výživou na zůstavitele.

Pojem *domácnost* je vymezen v § 115 OZ. Podle tohoto ustanovení tvoří domácnost fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.

Nezbytným znakem společné domácnosti je spotřební společenství – tedy stav, kdy zůstavitel a tzv. osoba spolužijící hospodaří společně se svými příjmy a používají je k hrazení výdajů spojených s provozem domácnosti. Znakem společné domácnosti je také společné vykonávání domácích prací s ohledem na konkrétní situaci.¹³⁶ Okolnost, že konkrétní osoba byla za pomoc v domácnosti zůstavitelem odměňována, sama o sobě nevylučuje její možnost být zařazena do okruhu zákonných dědiců jako tzv. osoba spolužijící.¹³⁷ Naopak osoba, která se o zůstavitele sice starala, ale nežila s ním ve společné domácnosti, není dědicem ze zákona podle § 474 OZ.¹³⁸

¹³⁶ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 648.

¹³⁷ viz Rozsudok Najvyššieho súdu SSR ze dne 28. 9. 1984, sp. zn. 3 Cz 62/84.

¹³⁸ viz Rozsudok Najvyššieho súdu SR ze dne 10. 11. 1971, sp. zn. 1 Cz 108/71.

Pojem společné domácnosti je třeba vykládat tak, že zpravidla předpokládá společné bydlení. Výjimka je možná pouze tehdy, šlo-li o dočasný a přechodný pobyt mimo společnou domácnost – např. z důvodu léčení v nemocnici, návštěvy příbuzných apod.¹³⁹

Vedle společné domácnosti, jak je definována v § 115 OZ, zákon vyžaduje také minimální délku soužití se zůstavitelem ve společné domácnosti, a to *nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí*. Jde o lhůtu určenou podle let, kterou je třeba počítat dle ustanovení § 122 odst. 2 OZ. Bude ji však třeba počítat obráceně, neboť zákon nestanoví její počátek, nýbrž konec, kterým je den úmrtí zůstavitele.¹⁴⁰

Pokud jde o podmínku *odkázanosti výživou na zůstavitele*, tu mohou splňovat nejen osoby, vůči nimž má zůstavitel vyživovací povinnost podle ZoR¹⁴¹, ale i jiní. Odkázaným výživou na zůstavitele může být i ten, koho se zůstavitel fakticky ujal, neboť nemá vlastní příjem ani nikoho, kdo by měl zákonnou povinnost přispívat na jeho výživu.¹⁴²

Splnění předpokladů zakládajících dědické právo určité osoby jako tzv. osoby *spolužijící* bývá v dědickém řízení často předmětem sporu. Spory o dědické právo těchto osob musí být řešeny postupem podle § 175k odst. 2 OSŘ.¹⁴³ Spor je veden s ostatními dědici druhé dědické skupiny.

Zařazení tzv. *spolužijící* osoby mezi dědice ze zákona bývá zdůvodňováno tím, že cestou dědění by se jí mělo dostat určité odměny za vynaloženou péči o společnou domácnost, příp. by mělo dojít k zaopatření toho, koho se zůstavitel ujal.¹⁴⁴

---

¹³⁹ viz Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni ze dne 9. 3. 1967, sp. zn. 5 Co 54/67.

¹⁴⁰ Proto zemřel-li zůstavitel 15. května 2010, bude podmínka ročního soužití splněna, žila-li osoba se zůstavitelem ve společné domácnosti alespoň od 15. května 2009.

¹⁴¹ Např. rozvedená manželka, která není schopna se sama živit a žila se zůstavitelem po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti – § 92 ZoR.

¹⁴² Blíže k pojmu odkázanost výživou na zůstavitele viz ŘÍHA, M. *K pojmu odkázanost výživou na zůstavitele dle § 474 ObčZ*. In: Právní rozhledy – časopis pro všechna právní odvětví. č. 21/2008. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 794-796.

¹⁴³ Dědické řízení je řízením nesporným. Proto zákon ukládá soudu (resp. notáři jako soudnímu komisaři), aby se pokusil o odstranění sporu dohodou účastníků, a není-li taková dohoda možná, aby svým usnesením odkázal toho z dědiců, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou. Ve výroku usnesení soud určí lhůtu k podání žaloby. Uplyne-li předepsaná lhůta marně, pokračuje soud v řízení bez zřetele na tohoto dědice.

¹⁴⁴ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 49.

Jako tzv. osoby spolužijící se proto mohou stát dědici i ti, kdo by jinak nebyli povoláni dědit po zůstaviteli vůbec, případně se mohou dostat do výhodnější dědické pozice ti, kdo by jinak byli povoláni dědit po zůstaviteli až v následujících dědických skupinách.¹⁴⁵

Přestože může v praxi dojít k situaci, kdy jsou u některého z dědiců druhé skupiny současně naplněny dva důvody, které by zakládaly jeho dědické právo v této skupině (např. manželství se zůstavitelem nebo rodičovství ve vztahu k zůstaviteli a zároveň splnění podmínek pro označení osoby jako tzv. osoby spolužijící), nelze mu přiznat dva dědické podíly. Jde stále o jednoho dědice, který dědí stejný podíl jako ostatní dědici, případně jde-li o manžela nebo partnera, nejméně polovinu dědictví (viz výše).¹⁴⁶

I mezi dědici druhé skupiny dochází navzájem k **přírůstku podílů**, právo reprezentace při uvolnění některého z dědických podílů se zde neuplatní (viz výše).

4.4 Třetí dědická skupina

Podle § 475 OZ:

„(1) Nedědí-li manžel, partner ani žádný z rodičů, dědí ve třetí skupině stejným dílem zůstaviteli sourozenci a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele.“

„(2) Nedědí-li některý ze sourozenců zůstavitele, nabývají jeho dědického podílu stejným dílem jeho děti.“

Třetí skupina dědiců ze zákona je k dědění povolána za předpokladu, že dědictví nenabude ani jeden ze zůstavitelových potomků, manžel nebo partner, ani žádný z rodičů zůstavitele. Tzv. osoba spolužijící sama ve druhé skupině dědit nemůže (viz výše).

---

¹⁴⁵ Přesto se naleznou autoři, kteří zařazení tzv. spolužijící osoby mezi dědice ze zákona kritizují – viz např. FLEISCHER, J. *Dědění spolužijících osob*. In: Ad Notam. č. 1/2007. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2007, s. 20-21.

¹⁴⁶ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 650.

Sourozenci, tj. bratři a sestry, zůstavitele mají podle platné právní úpravy postavení samostatných dědiců. Na rozdíl od předchozích právních úprav nevstupují právem reprezentace do uvolněného dědického podílu po jednom nebo po obou svých rodičích ve druhé skupině (viz výše), ale byli zařazeni bez ohledu na své předky do skupiny třetí. Tím byl setřen rozdíl mezi sourozenci plnorodými a polorodými. Podstatné není ani to, zda se jedná o sourozence zrozené v manželství či mimo ně.

Na roveň sourozencům jsou postaveny děti osvojitele nebo osvojitelů, neboť mezi osvojencem a příbuznými osvojitele vzniká příbuzenský poměr (§ 63 odst. 1 ZoR). Naopak vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a jeho původní rodinou osvojením zanikají (§ 72 odst. 1 ZoR), takže pokrevní sourozenci osvojence jako zákonní dědici třetí skupiny dědit nemohou.

Nedědí-li některý ze sourozenců zůstavitele, nastupují na jeho místo právem reprezentace **jeho děti, tj. synovci a neteře zůstavitele**¹⁴⁷. O uvolněný dědický podíl po svém předkovi se dělí rovným dílem.

Na rozdíl od nástupnictví v první dědické skupině, kde do uvolněného dědického podílu po dítěti zůstavitele mohou právem reprezentace vstupovat nejen jeho děti, ale i další potomci (srov. § 473 odst. 2 OZ), ve třetí skupině je nástupnictví dětmi sourozenců zůstavitele ukončeno.¹⁴⁸ Proto kdyby se např. neteř zůstavitele nedožila jeho smrti, ale synovec ano, nepřecházel by uvolněný dědický podíl po zemřelé neteři na její děti. Naopak by se zvětšil dědický podíl synovce zůstavitele, pokud by veškeré předpoklady dědění u něj byly splněny.

Vedle sourozenců zůstavitele dědí ve třetí dědické skupině po zůstaviteli **tzv. spolužijící osoby**. I zde platí, co jsem již uvedla výše, o možné spornosti dědického práva těchto osob a řešení případného sporu podle § 175k odst. 2 OSŘ.

---

¹⁴⁷ Je třeba upozornit, jak uvádí JUDr. Ladislav Muzikář, že „používání termínů „synovci, neteře, strýcové, tety“ je jen pomocné a nepřesné. V běžné mluvě se totiž takto označují nejen osoby, které jsou přímo pokrevně spřízněny (pocházejí od společného předka). Za synovce a neteře jsou označovány někdy nejen děti sourozence, ale i děti sourozencova manžela (které nejsou dětmi sourozence). Zcela běžně jsou pak označovány za strýce a tety nejen sourozenci rodičů, ale i jejich manželé (např. manželka otcova bratra je označována jako teta). Dědické právo ve smyslu § 475 odst. 2 OZ nebo § 475a OZ mají ovšem jen děti sourozence (a nikoli děti jeho manžela) a děti prarodičů, tj. sourozenci rodičů (nikoli jejich manželé).“ (viz MUZIKÁŘ, L. *Dědické podíly a jejich výpočet (První část – dědění ze zákona, dědění ze závěti)*. In: Ad Notam. č. 1/1997. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 1997, s. 7-10.).

¹⁴⁸ viz Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2001, sp. zn. 21 Cdo 132/2001.

Dědí-li ve třetí skupině sourozenci zůstavitele nebo jejich potomci, půjde o spor se sourozenci, příp. s jejich potomky. Pokud by však měla být tzv. spoližijící osoba jediným dědicem zůstavitele ve třetí skupině, je třeba o této okolnosti vyrozumět dědice, kteří by nabývali dědictví jako dědici ze zákona ve skupině čtvrté (viz níže v této kapitole). Případný spor o splnění podmínek zakládajících dědické právo příslušné osoby jako tzv. osoby spoližijící by pak byl veden s nimi.¹⁴⁹

Pokud zde nejsou ani žádní dědici čtvrté skupiny, je třeba o tom, že má jako jediný dědic ve třetí skupině dědit tzv. spoližijící osoba, vyrozumět stát. Státu by totiž jinak připadlo dědictví podle § 462 OZ. Neuzná-li zástupce státu, že dotyčná osoba splňuje podmínky, aby mohla být označena jako tzv. osoba spoližijící, bude se tato otázka řešit podle § 175k odst. 2 OSŘ ve sporu se státem (§ 175b OSŘ).

Zákonní dědici třetí skupiny dědí dle § 475 odst. 1 OZ rovným dílem. Kterýkoli z dědiců této skupiny může nabýt celé dědictví, pokud mu nikdo jiný jako dědic nekonkuruje.

I mezi dědici třetí skupiny dochází navzájem k **přírůstku podílů**. Uvolní-li se dědický podíl, který měl připadnout některému z dědiců této skupiny, přirůstá ostatním dědicům povolaným k dědění ve třetí skupině. To vždy znamená, že pokud se uvolní dědický podíl tzv. spoližijící osoby, dojde k jeho přírůstku ve prospěch sourozenců zůstavitele. Nedědí-li však některý ze sourozenců zůstavitele, dojde k akrescenci jen tehdy, jestliže do jeho dědického podílu nenastoupí právem reprezentace jeho děti (viz výše).

Také zde platí, že souběh dvou důvodů dědění v osobě jednoho dědice, tj. skutečnost, že jde o sourozence (příp. synovce nebo neteř) zůstavitele a zároveň o tzv. osobu spoližijící, nezakládá právo na dva dědické podíly.

4.5 Čtvrtá dědická skupina

Podle § 475a OZ:

„Nedědí-li žádný dědic ve třetí skupině, ve čtvrté skupině dědí stejným dílem prarodiče zůstavitele a nedědí-li žádný z nich, dědí stejným dílem jejich děti.“

---

¹⁴⁹ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 653.

O čtvrtou dědickou skupinu bylo dědické nástupnictví ze zákona rozšířeno novelou občanského zákoníku provedenou zákonem č. 509/1991 Sb., jež nabyla účinnosti k 1. lednu 1992 (viz výše).¹⁵⁰

Dědici čtvrté skupiny jsou povoláni k dědictví tehdy, když nedědí ani jeden ze zůstavitelových potomků, manžel nebo partner, rodiče, sourozenci, příp. děti sourozenců zůstavitele, ani tzv. spolužijící osoba.

Co se týče **prarodiče zůstavitele**, je třeba si uvědomit, že mohou přicházet jako dědici čtvrté skupiny v úvahu dva páry prarodičů – jeden ze strany otce a druhý ze strany matky zůstavitele. Přitom není důležité, zda prarodiče žili v manželství, byli rozvedeni nebo manželství nikdy neuzavřeli. Jestliže byl zůstavitel osvojen, jsou prarodiči ve smyslu ustanovení § 475a OZ rodiče osvojitelů zůstavitele (nikoli jeho pokrevní prarodiče). Byl-li osvojen rodič zůstavitele, budou za prarodiče považováni na straně osvojeného rodiče jeho osvojitelé (nikoli pokrevní rodiče) – (§ 63 odst. 1, § 72 odst. 1 ZoR).

Pokud dědictví nenabude žádný ze zůstavitelových prarodičů, jsou jako dědici ve čtvrté skupině povoláni **jejich děti, tj. strýcové a tety zůstavitele**.

I zde je (podobně jako ve třetí dědické skupině – viz výše) nástupnictví po zůstaviteli dětmi jeho prarodičů ukončeno. Zákonodárce nepřipouští dědický nárok dalších potomků zůstavitelových prarodičů, takže případné děti strýců a tet zůstavitele, tj. jeho bratrance a sestřence, vycházejí naprázdno.

Podle § 475a OZ **dědí prarodiče zůstavitele rovným dílem**. Toto ustanovení ovšem může připouštět **různý výklad**.

Pokud žijí v okamžiku smrti zůstavitele dosud všichni čtyři jeho prarodiče, problémy nevznikají, neboť každému z nich připadne čtvrtina dědictví. Jiná je ovšem situace, kdy např. ze strany otce zůstavitele žije už pouze jeho matka, zatímco ze strany matky zůstavitele žijí ještě oba její rodiče. Pak vyvstává otázka, zda stejný díl, který mají zdědit, se vztahuje k jednotlivým osobám prarodičů, nebo zda náleží stejný

---

¹⁵⁰ K zavedení této skupiny nepochybně přispělo poznání nežádoucí asymetrie projevující se tím, že pravuk je povolán za dědice po dědovi či bábě, ale naopak tomu tak dříve nebylo. Při biologických zákonitostech lidské existence budou takové případy nepochybně vzácné, vyloučeny však nejsou. Už v nedávné minulosti bylo možno se o tom přesvědčit, když majetek převedený prarodiči přes nejbližší generaci přímo na vnuka, k tomu ještě nezletilého, připadl jako majetek bez dědiců státu, když uvedený vnuk spolu se svými rodiči zahynul při dopravní nehodě. (viz MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 50.)

díl rodičům otce a stejný díl rodičům matky. V prvním případě by totiž každý z prarodičů zdědil třetinu dědictví, zatímco ve druhém by bába ze strany otce zůstavitele zdědila polovinu a prarodiče ze strany matky zůstavitele každý čtvrtinu dědictví.¹⁵¹

Osobně se přikláním k prvně uvedenému. Z dikce § 475a OZ nevyplývá, že by dědické právo prarodičů zůstavitele mělo být odvozeno od dědického práva zůstavitelových rodičů. Podobně jako sourozenci zůstavitele ve třetí skupině mají dle mého názoru i jeho prarodiče ve čtvrté skupině postavení samostatných dědiců, čemuž odpovídá i jejich zařazení do zvláštní dědické skupiny.

Ustanovení § 475a OZ dále stanoví, že **nedědí-li žádný z prarodičů zůstavitele, dědí rovným dílem jejich děti**. I zde je ovšem **otázka výkladu problematická**. V literatuře se můžeme setkat se třemi různými stanovisky:

- stanovisko č. 1

Tento výklad vychází z doslovného znění § 475a OZ („nedědí-li žádný z prarodičů zůstavitele“); zastává ho např. Mgr. Erik Mrzena¹⁵².

Ve čtvrté skupině se namísto parentálního systému s principem reprezentace uplatňuje systém graduální (viz výše), takže je vyloučeno, aby prarodiče zůstavitele a jejich děti dědili vedle sebe. Pokud tedy např. některý z prarodičů dědictví odmítne, neuvolní se jeho dědický podíl pro jeho děti, ale zvětší se podíly ostatních prarodičů.¹⁵³ I jen jediný ze čtveřice prarodičů zůstavitele tak vylučuje z dědění jeho strýce a tety.

Dědické právo strýců a tet zůstavitele se zde neodvozuje od jejich předků. Proto nedědí-li žádný z prarodičů zůstavitele, dědí rovným dílem jeho strýcové a tety, a to bez ohledu na jejich původ.

- stanovisko č. 2

První stanovisko se opírá o doslovné znění § 475a OZ (viz výše), přičemž opomíjí celkové pojetí systému členění dědiců ze zákona do jednotlivých dědických skupin. Toto členění vychází z toho, že osoby zařazené do stejné dědické

---

¹⁵¹ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 654-655.

¹⁵² MRZENA, E. *Dědění ve čtvrté dědické skupině*. In: Ad Notam. č. 1/2000. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2000, s. 7-8.

¹⁵³ ŠVESTKA, J.; JEHLIČKA, O.; ŠKÁROVÁ, M.; SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 687.

skupiny mohou dědit společně. Naopak tam, kde je vyloučeno, aby určité osoby dědily vedle sebe, jsou zařazeny do různých dědických skupin.¹⁵⁴

Pokud tedy jsou strýcové a tety zůstavitele zařazeny do čtvrté dědické skupiny společně s jeho prarodiči, lze dojít k závěru, že mohou dědit současně.¹⁵⁵

Druhé stanovisko proto pojímá dědické nástupnictví dětí prarodičů zůstavitele obdobně, jako je tomu v první skupině dle § 473 odst. 2 OZ, příp. ve třetí skupině podle § 475 odst. 2 OZ. Podle tohoto názoru do uvolněného dědického podílu po každém prarodiči, který nedědí, nastupují právem reprezentace jeho děti. Ty se pak dělí o uvolněný dědický podíl rovným dílem.¹⁵⁶

▪ stanovisko č. 3

Druhé stanovisko je ovšem nutné podrobit kritice z toho důvodu, že ačkoli odpovídá celkovému pojetí systému členění dědiců ze zákona do jednotlivých dědických skupin (viz výše), je v přímém rozporu s jazykovým vyjádřením zákonodárce. Ustanovení § 475a OZ totiž používá výrazu „*nedědí-li žádný z prarodičů zůstavitele*“ (viz výše), zatímco podle uvedeného výkladu by nabývaly příslušný dědický podíl děti prarodiče, „*nedědí-li některý z prarodičů zůstavitele*“.

Platná právní úprava tak připouští i třetí výklad, který respektuje jazykové vyjádření zákonodárce a zároveň přihlíží k systematickému uspořádání dědiců ze zákona. Podle tohoto výkladu, který zastává např. JUDr. Ladislav Muzikář¹⁵⁷, je totiž zákonodárcem použitý výraz „*prarodiče*“ a „*žádný z prarodičů*“ možné vyložit i tak, že se vztahuje jen k příslušnému páru prarodičů – tedy jednak k páru prarodičů ze strany otce, jednak k páru prarodičů ze strany matky zůstavitele.

Při tomto výkladu dědí oba dva páry prarodičů rovným dílem, tj. každý pár polovinu dědictví, a v rámci příslušného páru dědí děd a bába rovněž stejným dílem. Jestliže dědí z jednoho páru prarodičů pouze jeden, nabývá vše, co tomuto páru náleží,

¹⁵⁴ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 655.

¹⁵⁵ MUZIKÁŘ, L. *Dědické podíly a jejich výpočet (První část – dědění ze zákona, dědění ze závěti)*. In: Ad Notam. č. 1/1997. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 1997, s. 9.

¹⁵⁶ Blíže k tomuto stanovisku viz KNAPPOVÁ, M.; ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek II*. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 481.

¹⁵⁷ MUZIKÁŘ, L. *Dědické podíly a jejich výpočet (První část – dědění ze zákona, dědění ze závěti)*. In: Ad Notam. č. 1/1997. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 1997, s. 9-10.

tedy celou polovinu dědictví. Nedědí-li z jednoho páru prarodičů nikdo, nabývají uvolněnou polovinu dědictví rovným dílem děti těchto prarodičů. Pokud nedědí z jednoho páru prarodičů nikdo a nedědí ani jejich děti, přirůstá takto uvolněná polovina dědictví druhému páru prarodičů (příp. tomu z nich, který dědí). Nedědí-li v takovém případě ani nikdo z druhého páru prarodičů, nabývají celé dědictví stejným dílem děti tohoto druhého páru prarodičů. Tam, kde by nedědil žádný ze čtveřice prarodičů zůstavitele, ale byly by zde jeho strýcové a tety z obou stran, nabývaly by jednu polovinu dědictví rovným dílem děti rodičů matky a druhou polovinu dědictví rovným dílem děti rodičů otce zůstavitele.¹⁵⁸

Osobně se přikláním ke stanovisku č. 1, tedy k výkladu, který zastává Mgr. Erik Mrzena. Ačkoli chápu výhrady, které proti tomuto výkladu směřují (viz výše), domnívám se, že je třeba vycházet z dikce zákona. Pokud zákonodárce použil v § 475a OZ výraz „žádný z prarodičů zůstavitele“, nelze dle mého názoru tato slova zaměňovat ani s výrazem „některý z prarodičů“ (stanovisko č. 2), ani s výrazem „otec a matka rodiče zůstavitele“ (stanovisko č. 3). Zastávám názor, že jako příbuzní v řadě přímé stojí jeho prarodiče zůstaviteli blíže než strýcové a tety, a proto by se dědictví po zůstaviteli mělo dostat jim. Strýcové a tety původního zůstavitele pak mohou dědit jako děti svých rodičů v první skupině, až prarodiče původního zůstavitele zemřou.

Okruh dědiců ze zákona je osobami povolanými k dědění ve čtvrté dědické skupině vyčerpán. Vzdálenější příbuzní, pokud je nemůžeme označit za tzv. osoby spolužijící (viz výše), již nepřichází jako dědici při dědické posloupnosti ze zákona v úvahu. Platná právní úprava se vyhýbá možnosti dědického nástupnictví **tzv. směřících se dědiců**, kterými jsou myšleny osoby, jež pro svůj vzdálený vztah k zůstaviteli jeho smrt citově nevnímají a pro které by nabytí dědictví bylo výhradně lukrativní záležitostí.¹⁵⁹ Vyhledávání takových osob v rámci dědického řízení by navíc bylo často nesnadné a nákladné.

---

¹⁵⁸ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 657.

¹⁵⁹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 3*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 282.

4.6 Odúmrť

Podle § 462 OZ:

„Dědictví, jehož nenabude žádný dědic, připadne státu.“

Nezanechal-li zůstavitel žádného dědice (nebo zanechal-li dědice pouze k části dědictví¹⁶⁰), připadne dědictví (nebo jeho část, která nemá dědice) státu. Tento přechod majetku ze zůstavitele na stát se označuje jako odúmrť neboli caducum.¹⁶¹

Stát v tomto případě **nevystupuje jako dědic**, ale nabývá zanechaný majetek jako „majetek bez pána“.¹⁶² Postavení státu se od postavení dědice liší v několika ohledech:¹⁶³

- státu není ponecháno na vůli, zda dědictví přijme nebo nepřijme;

na rozdíl od dědiců nemůže stát dědictví odmítnout.

- odlišná je i odpovědnost státu za dluhy dědictví tížící

Stát odpovídá za dluhy zůstavitele jen hodnotami pocházejícími ze zanechaného majetku a nikoli i svým vlastním majetkem. Podle § 472 odst. 2 OZ není-li možné uhradit peněžitý dluh zcela nebo zčásti penězi z dědictví, může stát použít k úhradě i věcí, které jsou předmětem dědictví a které svou hodnotou odpovídají výši dluhu. Odmítne-li věřitel tyto věci přijmout, může stát navrhnout likvidaci dědictví.

- stát na rozdíl od dědiců nemůže uzavřít dohodu o vypořádání dědictví

Nabývají-li část dědictví závětní dědici a část připadá státu, mohou tuto dohodu uzavřít jen závětní dědici mezi sebou a pouze ohledně té části dědictví, která je předmětem dědění ze závěti.

---

¹⁶⁰ Tato situace nemůže nastat, pokud je zde alespoň jeden dědic ze zákona. Může k ní dojít výhradně při dědění ze závěti, nabývají-li závětní dědici jen část dědictví.

¹⁶¹ Od odúmrti podle § 462 OZ je nutné odlišovat případy, kdy zůstavitel pořídil testament, v němž ustanovil stát dědicem svého majetku nebo jeho části. Je-li totiž stát povolán za dědice ze závěti, má stejné postavení jako každý jiný dědic. Může tedy např. odmítnout dědictví či uzavřít s ostatními dědici dohodu o vypořádání dědictví.

¹⁶² ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 3*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 282.

¹⁶³ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 588.

- rozdílný dopad se týká i některých práv, která sice nejsou předmětem dědění, ale ze zákona mohou přejít jen na dědice

Jde např. o právo na pojistné plnění v případě pojistné události, kterou je smrt pojištěného, podle zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě [ZoPS].¹⁶⁴

V dědickém řízení jedná za stát Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových¹⁶⁵, který vykonává svou činnost prostřednictvím svých územních pracovišť v sídlech krajských soudů a v hlavním městě Praze, respektive zaměstnanec tohoto úřadu pověřený jeho generálním ředitelem (§ 21a odst. 1 písm. a) a odst. 2 OSŘ). Příslušnost Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových k hospodaření s takto nabytým majetkem vyplývá ze zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích [ZoZSVM].¹⁶⁶

Případně-li dědictví státu podle § 462 OZ, je povinen zaplatit odměnu notáře, který jako soudní komisař prováděl úkony v řízení o dědictví, a jeho hotové výdaje příslušný okresní soud, který notáře provedením těchto úkonů pověřil.¹⁶⁷

---

¹⁶⁴ Toto právo náleží podle § 51 odst. 1 ZoPS osobě, kterou pojištěný určil v pojistné smlouvě jménem nebo vztahem k němu (obmyšlená osoba). Není-li obmyšlená osoba v době pojistné události určena nebo nenabude-li práva na plnění, přechází toto právo postupně na osoby uvedené v § 51 odst. 2 ZoPS. Není-li ani těchto osob, nabývají právo na pojistné plnění podle § 51 odst. 3 ZoPS dědici pojištěného.

¹⁶⁵ Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových byl zřízen zákonem č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, s účinností od 1. července 2002.

¹⁶⁶ Pokud stát nabývá dědictví nebo určitou věc či právo na základě závěti a v závěti je výslovně označena organizační složka státu, jíž má tento majetek připadnout, je tím založena její příslušnost (§ 13 odst. 2 ZoZSVM) a v dědickém řízení jedná za stát vedoucí této složky nebo jím pověřený zaměstnanec působící u této nebo jiné organizační složky státu (§ 21a odst. 1 písm. b) a odst. 3 OSŘ).

¹⁶⁷ viz Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 12. 1993, sp. zn. 14 Co 225/93.

5. Současná právní úprava dědění ze závěti

5.1 Charakter závěti

Institut závěti¹⁶⁸ (jinak také testamentu, posledního pořízení či poslední vůle) je v současné době v českém právním řádu upraven zejména v hlavě třetí sedmé části občanského zákoníku, tj. v jeho § 476 – 480, a dále v příslušných ustanoveních zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářském řádu [NŘ]).

Závěť je jejím pořizovatelem osobně učiněný, formální, jednostranný, kdykoli odvolatelný projev vůle o tom, komu má v případě jeho smrti připadnout jím zanechaný majetek.¹⁶⁹ Pořízení testamentu je výrazem práva nakládat s vlastním majetkem (§ 123 OZ), které přesahuje meze lidské existence. Podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod má každý právo vlastnit majetek, jehož dědění se zaručuje.

Závěť je jedním ze dvou dědických titulů, které náš právní řád uznává (vedle zákona – viz výše). Stanovení okruhu dědiců ze zákona je založeno na principu familiarizace, zohledňuje příbuzenství či blízký vztah zákonného dědice k zůstaviteli (viz výše). Jeho uspořádání však nemusí vždy odpovídat zvláštním poměrům, v nichž zůstavitel žil. Proto má testamentární dědická posloupnost před intestátní přednost (viz výše).

Zůstavitel pořizuje závěť zejména tehdy, nemá-li zákonné dědice, nebo pokud chce dědicem určit někoho jiného, než komu by dědictví připadlo podle intestátní dědické posloupnosti. Může také povolat za dědice tytéž osoby, ale k jiným podílům, příp. k jednotlivým hodnotám zanechaného majetku. Pořizovateli testament umožňuje zřídit nadaci (viz níže v podkapitole č. 5.4.2), zatížit nemovitost věcným břemenem ve prospěch spoludědice či dát příkaz k započtení na dědický podíl (viz níže v podkapitole č. 5.4.3). Jeho v zásadě jediným omezením zůstává povinnost respektovat práva tzv. neopominutelných dědiců (viz níže v podkapitole č. 5.4.4).

¹⁶⁸ blíže viz HAVRÁNKOVÁ, A. *Závěť – jednostranný právní úkon*. In: Právní rádce – měsíčník Hospodářských novin. č. 7/2002. Praha: Economia, 2002, s. 14-16.

¹⁶⁹ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 659.

Závěť je ryze osobním právním úkonem, při němž nepřichází v úvahu zastoupení. Účinnost tohoto projevu vůle nemůže být závislá na souhlasu či povolení ze strany jiné osoby nebo orgánu. Určit osobu svého dědice, příp. osoby dědiců a jejich dědické podíly, je výhradním právem zůstavitele.¹⁷⁰ Společný testament dvou nebo více osob je nepřípustný (§ 476 odst. 3 OZ).

Při pořizování závěti je nutné dbát všech náležitostí, které zákon vyžaduje k platnosti jakéhokoli právního úkonu (§ 34 a násl. OZ – viz níže v podkapitole č. 5.2). Závěť nesmí svým obsahem ani účelem odporovat zákonu, nesmí ho obcházet a přičít se dobrým mravům.

Vedle toho musí testament splňovat i náležitosti zvláštní (§ 476 a násl. OZ – viz níže v podkapitole č. 5.3), v nichž se odráží specifika tohoto právního úkonu. Každá závěť musí být pořízena v písemné formě a musí v ní být uveden den, měsíc a rok, kdy byla podepsána. Tyto zpřísněné požadavky jsou odůvodněny tím, že právní následky vyvolává testament až v době, kdy už jeho pořizovatel nežije, a není tedy jeho prostřednictvím možné zjistit, co projevem své vůle zamýšlel.

V případě nedodržení předepsaných náležitostí poslední vůle je tato neplatná. Vzhledem k tomu, že ustanovení občanského zákoníku stanoví podmínky pro platnost právních úkonů jsou kogentní povahy, jde v těchto případech vždy o neplatnost absolutní.¹⁷¹ Absolutní neplatnost nastává přímo ze zákona s účinky ex tunc a přihlíží se k ní z úřední povinnosti. Absolutně neplatná závěť vůbec nevyvolá právní účinky, které zůstavitel svým projevem vůle zamýšlel; vady takového testamentu rovněž není možné zpětně zhojit.¹⁷²

Vznik závěti jako právního úkonu (zejména splnění předepsaných náležitostí) je nutné posuzovat podle práva platného v době jejího pořízení; platnost závěti po obsahové stránce (např. okruh neopominutelných dědiců) a její účinky se posuzují podle práva platného v době úmrtí zůstavitele (§ 873 OZ).¹⁷³

---

¹⁷⁰ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 3*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 271-272.

¹⁷¹ O relativní neplatnosti závěti pojednává v souvislosti s institutem ochrany tzv. neopominutelných dědiců podkapitola č. 5.4.4.

¹⁷² ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 1*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 141.

¹⁷³ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 43.

Dědit lze rovněž podle závěti, která byla pořízena v zahraničí podle cizího práva. Z hlediska posouzení platnosti takového testamentu je rozhodující obsah mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána a která upravuje tuto otázku ve vztahu ke státu, na jehož území byl testament pořízen. Není-li takové mezinárodní smlouvy, je třeba postupovat podle příslušných ustanovení zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním [ZMPS].¹⁷⁴

5.2 Formální náležitosti závěti

K platnosti závěti vyžaduje naše současná právní úprava splnění celé řady formálních náležitostí (viz výše). Z obecného hlediska jsou požadavky kladeny zejména na osobu pořizovatele testamentu, na jeho vůli a projev této vůle. Ohledně jejich splnění rozhoduje stav v době pořízení závěti (viz výše).

5.2.1 Náležitosti osoby pořizovatele závěti

5.2.1.1 Věk pořizovatele závěti

Aktivní testamentární způsobilost má v zásadě pouze ten, kdo je plně způsobilý k právním úkonům. Tato způsobilost vzniká v plném rozsahu nabytím zletilosti, tj. dovršením 18 let věku nebo dříve, pokud osoba starší 16 let (ale mladší 18 let) uzavře se souhlasem soudu manželství. Takto nabytá zletilost se neztrácí ani v případě, že manželství později zanikne, příp. je prohlášeno za neplatné (§ 8 OZ).

---

¹⁷⁴ § 17 ZMPS: „Právní poměry dědické se řídí právním řádem státu, jehož byl zůstavitel příslušníkem v době smrti.“

§ 18 ZMPS: (1) „Způsobilost zřídit nebo zrušit závěť, jakož i účinky vad vůle a jejího projevu se řídí právem státu, jehož příslušníkem byl zůstavitel v době projevu vůle...“

(2) „Forma závěti se řídí právem státu, jehož příslušníkem byl zůstavitel v době, kdy závěť učinil; stačí však, vyhoví-li právu státu, na jehož území byla závěť učiněna. Totéž platí o formě zrušení závěti.“

Závěť však může pořídit i **osoba nezletilá, která dovršila 15. rok svého věku**, pokud využije obligatorně předepsané formy notářského zápisu (§ 476d odst. 2 OZ). Tato forma pořízení testamentu nezletilým má zaručit, že pořizovatelova vůle bude odpovídajícím způsobem vyjádřena, ale zároveň dojde spolupůsobením notáře i k poučení nezletilého o povaze zamýšleného úkonu a jeho účinnosti.¹⁷⁶ Vzhledem k osobní povaze závěti jako právního úkonu zde nepřichází v úvahu ingerence zákonného zástupce nezletilého ani souhlas opatrovnického soudu podle § 28 OZ.

Otázkou k zodpovězení pro teorii i praxi zůstává, zda nezletilí starší 15 let mohou pořizovat o celém svém majetku, tedy i o majetku nemovitém nebo majetku vysoké hodnoty. Zatímco JUDr. Petr Bezouška, Ph.D.¹⁷⁷ se domnívá, že „*ustanovení § 476d odst. 2 OZ by mělo být vykládáno v souladu s § 9 OZ*“, jenž říká, že nezletilí mají způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku, jiní autoři s ním nesouhlasí.¹⁷⁸

Osobně se přikláním k názoru, že nezletilí starší 15 let by měli mít možnost testovat o jakémkoli svém majetku. Z dikce § 476d odst. 2 OZ žádné omezení v tomto ohledu nevyplývá. Obligatorně předepsaná forma notářského zápisu by pak měla zaručit, že nezletilý svůj záměr náležitě uváží.

---

¹⁷⁵ Zákon č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, sice počítal ve své části třicáté sedmé, že dojde s účinností od 1. ledna 2010 ke snížení věkové hranice stanovené v § 476d odst. 2 OZ na 14 let, nicméně zákonem č. 306/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a některé další zákony, byla mimo jiné část třicátá sedmá výše jmenovaného zákona zrušena a původní věková hranice stanovená v § 476d odst. 2 OZ (tedy 15 let) zůstala zachována.

¹⁷⁶ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 56-57.

¹⁷⁷ BEZOUŠKA, P. *Nezletilý a závěť notářským zápisem*. In: Právní rádce – měsíčník Hospodářských novin. č. 4/2005. Praha: Economia, 2005, s. 21.

¹⁷⁸ MIKEŠ, J. *Dědictví a právo (právní poradce pro každého)*. Praha: Informatorium, 1993, s. 55.: „...nezletilý, který dovršil patnáctý rok svého věku, může platně zřídit závěť o jakémkoli svém majetku...“; SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 45-46.

5.2.1.2 Duševní stav pořizovatele závěti

Aktivní testamentární způsobilostí nedisponují **osoby, jež nejsou plně způsobilé k právním úkonům.**

Jde zejména o *osoby, které byly rozhodnutím soudu zbaveny způsobilosti k právním úkonům.* Soud fyzickou osobu této způsobilosti zbaví, není-li pro duševní poruchu, jež není jen přechodná, vůbec schopna činit právní úkony (§ 10 odst. 1 OZ).

Podobně je tomu i u *osob, jimž byla způsobilost k právním úkonům na základě rozhodnutí soudu omezena.* Soud fyzické osobě omezí tuto způsobilost, není-li pro duševní poruchu, jež není jen přechodná, anebo pro nadměrné požívání alkoholických nápojů, omamných prostředků či jedů schopna činit jen některé právní úkony (§ 10 odst. 2 OZ). Takoví jedinci mají sice způsobilost k právním úkonům v určitém rozsahu zachovánu, lze však předpokládat, že právní úkon tak zásadního charakteru, jakým je závěť, činit nemohou.¹⁷⁹

Rozhodným okamžikem pro posouzení způsobilosti jedince poříditi závěť je den, v němž nabude právní moci rozhodnutí soudu o zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům takové osoby. Dotyčný pak nemůže testament platně poříditi ani tehdy, kdyby se tak stalo ve „světlem okamžiku“.¹⁸⁰ Podle § 38 odst. 1 OZ je právní úkon každého, kdo není plně způsobilý k právním úkonům, od počátku neplatný.

Zbavení ani omezení způsobilosti k právním úkonům nemusí být nevratné. Pokud se změní či odpadnou důvody, které k tomuto zásahu do soukromé sféry jedince vedly, soud zbavení nebo omezení způsobilosti změní, příp. zruší (§ 10 odst. 3 OZ).

Za určitých okolností může být testament neplatný i tehdy, když ho pořídil zůstavitel k právním úkonům jinak způsobilý. Podle § 38 odst. 2 OZ totiž **nemůže být platný žádný právní úkon, který jednající osoba učinila v duševní poruše, jež ji činí k takovému úkonu neschopnou.** Tato neschopnost bývá přechodného rázu a vyvolat ji může celá řada příčin (např. požití nadměrného množství alkoholu, působení jedů či některých druhů léčiv, šok, euforie nebo apatie). Že zůstavitel jednal pod jejich vlivem, je vždy třeba dokázat. Důkazní břemeno nese ten, kdo platnost úkonu zpochybňuje.¹⁸¹

¹⁷⁹ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 46.

¹⁸⁰ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 57-58.

¹⁸¹ tamtéž, s. 58.

Naproti tomu trpí-li někdo tělesnou vadou, v pořízení závěti mu to nepřekáží. Podle povahy takové vady je však nutné zvolit příslušnou formu testamentu (viz níže v podkapitole č. 5.3).¹⁸²

5.2.2 Náležitosti vůle pořizovatele závěti

Vůle zůstavitele musí být především svobodná (§ 37 odst. 1 OZ). Svobodný není právní úkon, který byl učiněn pod nedovoleným nátlakem. Takový úkon neodpovídá skutečné vůli jednatelce a nemohou s ním být proto spojovány žádné právní následky.

Teorie občanského práva rozeznává:¹⁸³

- přímé, tj. fyzické donucení (vis absoluta),
- bezprávní výhrůžku (vis compulsiva).

Fyzickým donucením se rozumí takový nátlak na vůli jednatelce osoby, který vylučuje, aby se její vůle jakkoli uplatnila. Nejde o vůli jednatelce, neboť ta je nahrazena vůlí donucujícího. Mezi násilím a projevem vůle jednatelce osoby musí být příčinná souvislost.¹⁸⁴

Bezprávní výhrůžka je naproti tomu donucením psychickým. Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky [ČR] ze dne 9. 12. 1998, sp. zn. 3 Cdon 1522/96, „je jí vynucováno něco, co vynucováno být nesmí, přičemž může spočívat v tom, že je vyhrožováno něčím, co hrozící vůbec není oprávněn provést, nebo co sice oprávněn provést je, ale nesmí tím hrozit tak, aby někoho pohnul k určitému právnímu úkonu; není třeba, aby cíl, který je sledován použitím bezprávné výhrůžky, byl sám protiprávní. Musí dále jít o výhrůžku takového druhu a takové intenzity, aby podle okolností a povahy konkrétního případu u toho, vůči komu jí bylo použito, vzbudila důvodnou bázeň, a výhrůžka musí být adresována tomu, jehož právní úkon se vynucuje, nebo osobám jemu blízkým.“ Mezi projevem vůle jednatelce a bezprávní výhrůžkou musí být příčinná souvislost.

¹⁸² MIKEŠ, J. *Dědictví a právo (právní poradce pro každého)*. Praha: Informatorium, 1993, s. 57.

¹⁸³ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné I*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 131.

¹⁸⁴ MIKEŠ, J. *Dědictví a právo (právní poradce pro každého)*. Praha: Informatorium, 1993, s. 57.

Vůle zůstavitele musí být vážná (§ 37 odst. 1 OZ). To znamená, že pořizovatel testamentu chce vyvolat právní následky, které zákon se závětí jako právním úkonem spojuje.¹⁸⁵ Jde zejména o to, aby k pořízení poslední vůle došlo s úmyslem zůstavitele povolat v ní uvedenou osobu, příp. osoby, za dědice.

Na existenci vážné vůle k právnímu úkonu lze usoudit z objektivních skutečností, za nichž k němu došlo. O vážný právní úkon jde tehdy, když byl učiněn způsobem, jenž nevzbuzuje pochybnost, že osoba zamýšlela přivodit právní účinky, které zákon s jejím projevem vůle spojuje. Pokud pochybnosti o vážnosti vůle vzniknou, je třeba posuzovat konkrétní okolnosti případu.¹⁸⁶

Za vážně míněné právní úkony není možné považovat zejména ty, které byly učiněny při hře, na jevišti, při vyučování, v žertu apod.¹⁸⁷ V případě pochybnosti o tom, zda jednání bylo míněno vážně, nebo se jednalo pouze o žert, je podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. 30 Cdo 1912/2003, „*třeba pochybnost přičíst k tíži toho, kdo ji svým jednáním způsobil (nikoli tedy k tíži toho, kdo si měl takovéto jednání vyložit z hlediska, zda bylo míněno vážně či nikoliv)*.“

Vůle musí být prostá omylu. Podle § 49a OZ je neplatný jakýkoli právní úkon, jestliže jej jednající osoba učinila v omylu vycházejícím ze skutečnosti, jež je pro jeho uskutečnění rozhodující, a osoba, které byl tento úkon určen, omyl vyvolala, nebo o něm musela vědět.

Z uvedeného vyplývá, že ustanovení § 49a OZ je použitelné pouze pro adresné právní úkony. V případě závěti, která je úkonem neadresným (viz výše), toto ustanovení využít nelze. To ale neznamená, že by se k omylu, bez něhož by zůstavitel závěť nepořídil, nebo by měla jiný obsah, nemělo vůbec přihlížet. Z absence zvláštní právní úpravy o tom, jaký vliv na platnost testamentu by měl případný omyl jeho pořizovatele mít, tento závěr vyvodit nelze.¹⁸⁸

Platnost závěti ovšem bývá posuzována až v době, kdy již zůstavitel není naživu a nemůže se k tomu, zda na jeho straně došlo k omylu či nikoli, vyjádřit. Přítomnost omylu v praxi není lehké dokázat. Usuzovat na ni bude zpravidla možné pouze tehdy,

---

¹⁸⁵ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 47.

¹⁸⁶ viz Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 6. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1993/2003.

¹⁸⁷ ŠVESTKA, J.; JEHLÍČKA, O.; ŠKÁROVÁ, M.; SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 245-246.

¹⁸⁸ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 60.

bude-li omyl zřejmý ze samotného obsahu závěti (např. kdyby zůstavitel zdůvodnil povolání určité osoby za svého dědice ze závěti tím, že již nikdo z jeho rodiny nežije, přestože tomu tak ve skutečnosti není).¹⁸⁹

Zjevnou nesprávnost spočívající např. v tom, že zůstavitel uvede: „svým dědicem ustanovuji svého jediného vnuka“, ale neoznačí jej správným příjmením, za podstatný omyl, který by mohl způsobit neplatnost závěti, považovat nelze.¹⁹⁰

5.2.3 Náležitosti projevu vůle pořizovatele závěti

K náležitostem projevu vůle řadíme její určitost a srozumitelnost (§ 37 odst. 1 OZ). Každý testament musí být také pořízen v předepsané formě (§ 476 a násl. OZ – viz níže v podkapitole č. 5.3).

Právní úkon je *nesrozumitelný*, jestliže ani jeho výkladem nelze zjistit, co jím mělo být po slovní či jiné stránce vyjádřeno.¹⁹¹

Právní úkon je *neurčitý*, je-li vyjádření projevu vůle sice po jazykové stránce srozumitelné, avšak nejednoznačný je jeho věcný obsah, přičemž tuto neurčitost obsahu nelze odstranit ani překlenout výkladem.¹⁹² Zůstavitelova vůle musí být určitá, především pokud jde o určení dědiců. Odporují-li si některá ustanovení závěti, vůle určitá není.¹⁹³

Obecné pravidlo pro výklad právních úkonů je zakotveno v § 35 odst. 2 a 3 OZ. Podle odst. 2 uvedeného paragrafu je právní úkony vyjádřené slovy třeba vykládat nejen podle jejich jazykového vyjádření, ale též podle vůle toho, kdo právní úkon učinil, není-li tato vůle v rozporu s jazykovým projevem. Takto lze vykládat i testament. Pomocí výkladu však není možné jakkoli nahrazovat nebo doplňovat vůli, kterou zůstavitel při jeho pořízení neměl, nebo kterou sice měl, ale neprojevil ji.¹⁹⁴

¹⁸⁹ MIKEŠ, J. *Dědictví a právo (právní poradce pro každého)*. Praha: Informatorium, 1993, s. 58.

¹⁹⁰ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědictvé právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 61.

¹⁹¹ ŠVESTKA, J.; JEHLÍČKA, O.; ŠKÁROVÁ, M.; SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 246.

¹⁹² viz Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 6. 2001, sp. zn. 28 Cdo 883/2001.

¹⁹³ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Dědictví a dědictvé právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 47.

¹⁹⁴ viz Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 11. 2001, sp. zn. 21 Cdo 372/2001.

Z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 1986, sp. zn. 4 Cz 61/86, vyplývá, že „*k posouzení skutečné vůle pisatele závěti, jsou-li o ní pochybnosti, je třeba zjišťovat vedle znění textu listiny (slovního výkladu) všechny okolnosti, za nichž byl projev vůle o ustanovení závětních dědiců učiněn a z nichž lze dovodit skutečnou vůli zůstavitele... Není napravováním neurčitosti projevu vůle, jestliže projev vůle je vykládán se zřetelem k okolnostem případu.*“

5.3 Formy závěti

Formou závěti se rozumí způsob, jakým je navenek projevena zůstavitelova vůle.¹⁹⁵ Tyto způsoby jsou zákonem stanoveny taxativně.

Podle platného znění § 476 odst. 1 OZ může zůstavitel pořídít:

- **závěť holografní (vlastnoruční),**
- **závěť allografní (napsanou jinak než vlastní rukou zůstavitele),**
- **závěť ve formě notářského zápisu.**

Mezi jednotlivými formami závětí můžeme rozlišovat závěti soukromé (testament holografní a testament allografní) a závěti úřední ve formě notářského zápisu.¹⁹⁶

Každý **testament musí být** pod sankcí neplatnosti **pořízen v písemné formě a musí v něm být uveden den, měsíc a rok, kdy byl podepsán** – to stanoví § 476 odst. 2 OZ a judikatura k tomu dodává: „*Datum, které je podstatnou náležitostí závěti, se musí shodovat s datem, kdy byla listina obsahující závěť podepsána. Údaj o datu podpisu závěti, uvedený v listině o ověření pravosti podpisu závěti, nemůže nahradit chybějící datum v samotném textu závěti, ani opravit datum, uvedené v textu závěti, které není datem, kdy byla závěť skutečně podepsána. Podpis musí být umístěn na úplném konci závěti; to neplatí pro umístění data.*“ (z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 4. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1190/2004). A dále: „*Podepsal-li zůstavitel závěť alespoň svým příjmením, je tím splněna náležitost podpisu závěti podle*

¹⁹⁵ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 79.

¹⁹⁶ tamtéž, s. 79.

§ 476 odst. 2 OZ, pokud o totožnosti podpisu zůstavitele nejsou žádné pochybnosti.“
(z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 1. 1983, sp. zn. 4 Cz 82/82).

5.3.1 Závěť holografní

Holografní závěť¹⁹⁷ je zřejmě nejrozšířenější formou závěti. Pro její použití mluví její jednoduchost (lze ji sepsat v podstatě kdykoli a kdekoli, k jejímu pořízení se nevyžaduje asistence dalších osob) a dále to, že s jejím sepsáním nejsou spojeny žádné náklady. K její platnosti je podle § 476a OZ třeba pouze to, aby byla zůstavitelem celá napsána vlastní rukou a aby ji zůstavitel vlastnoručně podepsal.

Holografní závěť nemůže k poslednímu pořízení o svém majetku využít nezletilý (§ 476d odst. 2 OZ) ani osoba, která nemůže číst nebo psát (§ 476c, § 476d odst. 3 a 4 OZ). Musí však jít o skutečnou nemožnost. Pokud je čtení nebo psaní pouze obtížné, sepsání vlastnoruční závěti to nebrání.

Z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 12. 2001, sp. zn. 30 Cdo 1975/2001, vyplývá, že „závěť je vlastnoručně sepsána i v případě, že byla sepsána nedominantní rukou zůstavitele.“ Ve výjimečných případech lze připustit i to, aby k napsání textu poslední vůle byla použita např. noha nebo ústa. S takovým případem se můžeme setkat tehdy, je-li pisatelem testamentu osoba, která pro svou tělesnou vadu nemůže psát rukou, pokud si uvedeným způsobem počíná i při jiných písemných projevech.¹⁹⁸

Tím, že zákon klade důraz na **požadavek, aby závěť v celém jejím rozsahu napsal zůstavitel vlastní rukou**, sleduje (kromě jiného) zajištění její pravosti. Rukopis totiž vykazuje charakteristické rysy písma pisatele. Z nich lze později v porovnání s jinými písemnostmi pocházejícími od zůstavitele zjistit, zda závěť skutečně napsal; z tahů písma lze dále vyzorovat, zda zůstavitel při pořizování testamentu nejednal v duševní poruše.¹⁹⁹

Závěť je možné sepsat v českém, ale i v jiném jazyce. Na použitém psacím prostředku ani na materiálu, na který pořizovatel svou poslední vůli vyjádřil, nezáleží.

¹⁹⁷ vzor holografní závěti viz příloha č. 9.4.

¹⁹⁸ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 81.

¹⁹⁹ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 92.

Testament může obsahovat i více listů. V takovém případě se doporučuje, aby zůstavitel po dokončení závěti jednotlivé listy spojil, aby je nebylo možné od sebe oddělit, příp. je očísloval. Rovněž lze každou ze samostatných stran na závěr textu vlastnoručně podepsat a uvést datum, kdy k tomu došlo.²⁰⁰

Vlastnoruční testament může mít i podobu dopisu adresovaného dědici, příp. jiné osobě. K tomu je však nezbytné, aby takový dopis splňoval po formální stránce všechny náležitosti testamentu a aby z něj bylo zřejmé, že pisatel měl v úmyslu povolat v dopise uvedenou osobu za svého dědice.²⁰¹

Holografní závěť musí být zůstavitelem vlastnoručně podepsána. Za platný podpis pořizovatele závěti je možné považovat i podpis uměleckým jménem nebo pseudonymem, byl-li pisatel ve společnosti pod tímto označením znám.²⁰²

Nejednotné jsou ale v teorii názory na to, zda lze místo podpisu v textu závěti (zejména pokud je obsažen v dopisu) uvést pouze příbuzenský vztah pisatele k adresátovi (např. „Tvůj otec“). Doc. JUDr. Jiří Mikeš²⁰³, jehož názor v tomto ohledu sdílím i já, se domnívá, že „*není-li ani při tomto označení pochybnosti o osobě pisatele, popřípadě i osoby obmyšlené, a jsou-li i jinak splněny náležitosti požadované pro závěť, neměly by uvedené odchylky od běžné zvyklosti mít za následek neplatnost tohoto právního úkonu*“. JUDr. Iona Schelleová, Dr.²⁰⁴ je ovšem jiného názoru – uvedení rodinného nebo příbuzenského vztahu nelze dle jejího soudu jako platný podpis závěti uznat.

Podpis zůstavitele nemusí být úředně ověřen, musí však uzavírat text závěti (viz výše); text napsaný za podpisem by byl bez právních následků.

Za dosavadní text poslední vůle může její pisatel připojit pouze tzv. dodatek, kterým by původní znění závěti doplňoval, příp. měnil. I takovýto dodatek ale musí, pokud má být platný, vyhovovat všem náležitostem vlastnoručního testamentu.²⁰⁵

---

²⁰⁰ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 93.

²⁰¹ MIKEŠ, J. *Dědictví a právo (právní poradce pro každého)*. Praha: Informatorium, 1993, s. 63.

²⁰² MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 93.

²⁰³ tamtéž, s. 94.

²⁰⁴ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 80.

²⁰⁵ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 665.

Datum podpisu závěti musí být připojeno rovněž vlastní rukou zůstavitele. Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 11. 1998, sp. zn. 21 Cdo 586/98, totiž „z ustanovení § 476a OZ nelze dovozovat, že k platnosti vlastnoručně psané závěti postačí, je-li vlastnoruční její text a podpis, zatímco datum může být uvedeno i jiným způsobem.“

5.3.2 Závěť allografní

Allografní závěť²⁰⁶ byla do našeho právního řádu znovu zavedena novelou občanského zákoníku, provedenou zákonem č. 509/1991 Sb., s účinností od 1. ledna 1992. Jde o tradiční formu poslední vůle, známou z dřívějších právních úprav (viz výše), současný občanský zákoník ji ale v původním znění neupravoval.

Postup, který je třeba dodržet, aby byla allografní závěť platná, je o něco složitější než v případě závěti holografní. Obě formy testamentu mají stejnou výhodu – ani s pořízením allografní závěti nejsou spojeny žádné náklady. Nevýhodou může být, že existenci testamentu (a někdy i jeho obsah) není možné s ohledem na přítomnost svědků nikdy zcela utajit.

Allografní závěť se může vyskytovat ve dvou formách, a to jako:

- obecná forma allografní závěti (§ 476b OZ),
- závěť se třemi svědky úkonu (§ 476c, § 476d odst. 3, 4 a 5 OZ).

5.3.2.1 Obecná forma allografní závěti

Občanský zákoník v § 476b **umožňuje zůstaviteli sepsat svůj testament i jinak než vlastní rukou. Listinu však její pořizovatel musí vlastnoručně podepsat.**

Způsob vyhotovení této závěti není rozhodující. Může být pořízena zůstavitelem či jinou osobou pomocí technických prostředků (psací stroj, počítač a tiskárna), nebo ji může jiná osoba sepsat podle pokynů zůstavitele vlastnoručně.²⁰⁷ Byl-li text poslední vůle pořízen osobou odlišnou od zůstavitele, nejedná se o pisatele ve smyslu § 476f OZ. Vyhotovitelem závěti tak mohou být i osoby v tomto paragrafu uvedené,

²⁰⁶ vzor allografní závěti viz příloha č. 9.5.

²⁰⁷ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 81.

tj. závětní a zákonný dědic a dále osoby jim blízké.²⁰⁸ Nic také nebrání tomu, aby testament sepsal svědek.

K platnosti allografní závěti § 476b OZ dále vyžaduje, aby **zůstavitel před dvěma současně přítomnými svědky výslovně²⁰⁹ projevil, že listina obsahuje jeho poslední vůli**. Svědci musí být přítomni pouze při tomto úkonu; jejich přítomnost při pořizování testamentu ani při jeho podpisu zůstavitelem se nevyžaduje. Obsah závěti nemusí být svědkům znám.

Svědci se musí na závěť podepsat (§ 476b OZ). Přestože zůstavitel není povinen podepsat testament v jejich přítomnosti, je nezbytné, aby svůj podpis na listinu připojil ve stejný den. Pokud by tak neučinil, byla by závěť neplatná pro rozpor s § 476 odst. 2 OZ.²¹⁰

Dle rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 6. 8. 1999, sp. zn. 18 Co 397/98, „*výslovný projev vůle zůstavitele, učiněný před dvěma svědky současně přítomnými, že listina obsahuje jeho poslední vůli, může být učiněn jak před podepsáním listiny zůstavitelem, tak i po jejím podepsání zůstavitelem, avšak v přímé souvislosti s podepsáním listiny jejími svědky a dříve, než tito svědci listinu podepíší. Zůstavitel může tento projev učinit ústně, písemně, případně i jiným jednoznačným, nesporným a pochyby nevzbuzujícím způsobem, z něhož je zřejmé jeho vědomí skutečnosti, že listina obsahuje jeho poslední vůli a že s jejím obsahem souhlasí.*“

Svědky mohou být pouze jedinci, kteří jsou plně způsobilí k právním úkonům. Naopak nemohou jimi být osoby uvedené v § 476e a § 476f OZ. Ustanovení § 476e OZ vylučuje jako svědky osoby nevidomé, neslyšící, němé a ty, které neznají jazyk, v němž se projev vůle činí. V § 476f OZ se hovoří o závětním a zákonném dědici a osobách jim blízkých²¹¹. Za svědka je považována pouze taková osoba, která je touto funkcí předem pověřena. Nemůže jím být ten, kdo byl porčení závěti jen nahodile přítomen.²¹²

²⁰⁸ viz Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 5. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1883/96.

²⁰⁹ Nestačilo by tedy, kdyby zůstavitel pouze přikývl hlavou na položenou otázku.

²¹⁰ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 667.

²¹¹ Kdo je považován za osobu blízkou, stanoví § 116 OZ. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 3. 2002, sp. zn. 21 Cdo 530/2001, k tomu dále uvádí: „*Ustanoví-li zůstavitel v allografní závěti za svého dědice právnickou osobu, jsou nezpůsobilými svědky závěti fyzické osoby, které činí (mohou činit) za tuto právnickou osobu právní úkony, jakož i fyzické osoby, které jsou společníky, členy nebo zaměstnanci této právnické osoby, nebo které k ní mají jiný obdobný vztah, jestliže by důvodně pociťovaly újmu, kterou by utrpěla právnická osoba povolovaná za zůstavitelova dědice, jako újmu vlastní.*“

²¹² viz Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 1997, sp. zn. 2 Cdon 988/96.

Pokud by některá z výše uvedených osob přesto jako svědek testamentu působila, mělo by to za následek neplatnost závěti jako celku. Podle rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 30. 11. 1999, sp. zn. 24 Co 328/99, je však „závěť dle § 476b OZ, při jejímž pořízení působila jako svědek osoba blízká jen některému z více závětních dědiců (§ 476f OZ), neplatná jen v té části, kde bylo pořízeno ve prospěch tohoto závětního dědice (§ 41 OZ). Část závěti, která se týká pořízení ve prospěch jiných dědiců, je platná.“ Tím je umožněna alespoň částečná realizace vůle zůstavitele.

5.3.2.2 Závěť se třemi svědky úkonu

Závěť se třemi svědky úkonu je určena pro:

- osoby, které z objektivních důvodů²¹³ nemohou číst nebo psát (§ 476c OZ)

Takové osoby mohou testament pořídit rovněž formou notářského zápisu (viz níže v podkapitole č. 5.3.3).

Zpřísnění podmínek pro pořízení allografní závěti podle § 476c OZ vyplývá z oslabené pozice zůstavitele při tomto úkonu a slouží k ochraně jeho práv.²¹⁴

Zákon vyžaduje, aby pořizovatel testamentu, který nemůže číst nebo psát, projevil svou poslední vůli před třemi současně přítomnými svědky, za účasti pisatele a předčitatele. **Listina musí být přečtena a přítomnými svědky podepsána. Zůstavitel je povinen před svědky potvrdit, že listina obsahuje jeho poslední vůli.**

Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. 30 Cdo 164/2004, musí být všichni tři svědci (včetně pisatele a předčitatele, nejsou-li též svědky) přítomni „současně a nepřetržitě při celém úkonu pořizování závěti, tedy při prohlášení zůstavitele o tom, jaká je jeho poslední vůle, při sepisu listiny, při jejím přečtení, při tom, když zůstavitel potvrdí, že listina obsahuje jeho pravou vůli a při podpisu svědků.“ Na rozdíl od obecné formy allografní závěti tak budou všechny výše zmíněné osoby s obsahem testamentu vždy seznámeny.

²¹³ viz Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 10. 2006, sp. zn. 21 Cdo 2203/2006.

²¹⁴ tamtéž.

Pokud jde o svědky závěti, platí pro ně, co jsem již uvedla výše. **Pisatelem** je osoba, která poslední vůli zůstavitele zachytila písemnou formou v listině. Nezáleží na tom, zda tak učinila vlastní rukou, či za pomoci technických prostředků (psací stroj, počítač a tiskárna). **Předčitatelem** je ten, kdo v listině zachycenou poslední vůli zůstavitele před ním a třemi svědky přečetl.²¹⁵ Pisatelem a předčitatelem může být i svědek. Nemohou jimi však být závětí povolán ani zákonný dědic a osoby jim blízké (§ 476f OZ) a dále jedinci nezpůsobilí k právním úkonům, nevidomí, neslyšící, hluchí a ti, kteří neznají jazyk, v němž se projev vůle činí (§ 476e OZ).²¹⁶ Pisatel nesmí být zároveň předčitatelem a naopak.

Aby bylo zřejmé, proč byla zvolena právě tato forma závěti, **musí být** v jejím **textu** podle § 476c odst. 2 OZ **zmíněno, že zůstavitel nemůže číst nebo psát**. Dále je nutné uvést, **kdo listinu napsal, kdo ji nahlas přečetl a jakým způsobem zůstavitel potvrdil, že obsahuje jeho pravou vůli**. Listinu musí podepsat svědci. Pisatel ani předčítatel, nejsou-li zároveň svědky, listinu nepodepisují; nepodepisuje ji ani sám zůstavitel.²¹⁷

- osoby nevidomé a osoby neslyšící, které nemohou číst nebo psát (§ 476d odst. 3 OZ a § 476d odst. 4 OZ)

Tyto osoby mohou testament pořídit rovněž formou notářského zápisu (viz níže v podkapitole č. 5.3.3).

Formální i obsahové náležitosti jsou shodné jako u závěti podle § 476c OZ. Pouze v případě neslyšících, kteří nemohou číst nebo psát, **zákon navíc vyžaduje, aby svědci ovládali znakovou řeč a aby byla listina, obsahující poslední vůli zůstavitele, do znakové řeči přetlumočena**. I tato skutečnost musí být v listině zmíněna (§ 476d odst. 4 a 5 OZ).

---

²¹⁵ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 670-671.

²¹⁶ Ustanovení § 476e OZ se sice výslovně týká pouze svědků závěti, z povahy věci je však jasné, že uvedené předpoklady musí splňovat i její pisatel a předčítatel. (viz SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 84.).

²¹⁷ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 672.

5.3.3 Závěť ve formě notářského zápisu

Závěť ve formě notářského zápisu²¹⁸ představuje univerzální formu pořízení pro případ smrti. Je alternativou k testamentu holografnímu i allografnímu.

Obligatorně zákon vyžaduje tuto formu závěti, pokud pořizuje o svém majetku pro případ smrti nezletilý starší 15 let (viz výše) či má-li podle závěti dojít ke zřízení nadace nebo nadačního fondu (§ 477 odst. 2 OZ a § 3 odst. 1 NadZ – viz níže v podkapitole č. 5.4.2).

Testament sepsaný formou notářského zápisu má, splňuje-li předepsané náležitosti, **charakter veřejné listiny** (§ 134 OSŘ ve spojení s § 6 NŘ). Obsah veřejné listiny je třeba považovat za pravdivý, dokud není prokázán opak. V případě sporu o platnost závěti proto důkazní břemeno leží na tom, kdo právní úkon obsažený v notářském zápisu zpochybňuje. U soukromých závětí by důkazní břemeno musel unést naopak ten, kdo se listiny dovolává.²¹⁹

S žádostí o sepsání testamentu se zůstavitel může obrátit na kteréhokoli notáře v České republice. Notář však podle § 53 NŘ musí provedení tohoto úkonu odmítnout, jestliže odporuje zákonům nebo dalším obecně závazným předpisům, anebo jsou-li notář či osoba jemu blízká na věci zúčastněni. Notář může sepsání závěti odmítnout i v případě, že žadatel bez závažného důvodu nesloží přiměřenou zálohu na odměnu notáře²²⁰.

Notářský zápis o závěti musí splňovat všechny **obecné formální požadavky**, které jsou na notářské listiny kladeny (viz níže v této podkapitole). **Obsahové náležitosti** zápisu stanoví § 63 NŘ.

Notářské listiny se sepisují v českém jazyce. Pokud pořizovatel, příp. svědek, závěti nezná jazyk, v němž má být listina sepsána, je třeba zajistit přítomnost tlumočníka ve smyslu zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících.

²¹⁸ vzor závěti sepsané formou notářského zápisu viz příloha č. 9.6.

²¹⁹ WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, 2008, s. 267.

²²⁰ Za sepsání notářského zápisu o závěti náleží notáři odměna ve výši 1.500,- Kč. (viz položka D odst. 1 Oddílu II Odměna notáře stanovená pevnou sazbou Sazebníku odměny notáře za úkony notářské činnosti a za úkony některé jiné činnosti, který je přílohou vyhlášky Ministerstva spravedlnosti České republiky o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví č. 196/2001 Sb. - tzv. notářského tarifu [NT]).

Tlumočnickem nemůže být osoba zůstaviteli blízká ani ten, kdo je na věci zúčastněn. Od přítomnosti tlumočnicka je možné upustit jen tehdy, pokud notář nebo jeho pracovník zná jazyk, v němž pořizovatel, příp. svědek, jedná. Jestliže byl při sepsání notářské listiny přítomen tlumočnick, musí být v závěru notářského zápisu uvedena doložka, že účastníkovi byl jeho obsah přetlumočen a že s ním vyslovil souhlas. Přítomnost tlumočnicka je stvrzena jeho podpisem a otiskem úředního razítka na notářském zápisu (§ 58 a § 69 NŘ).

Při sepisování notářských listin nelze užívat zkratky, které nejsou používány všeobecně. Datum sepsání listiny, výše peněžitého plnění a délka lhůt se vypisují číselně i slovy. Spoluvlastnické podíly a číselné označení stran notářské listiny se vypisuje jen slovy (§ 59 NŘ).

Kromě těchto obecných náležitostí každého notářského zápisu musí být při jeho sepisování s některými účastníky dodrženy i **zvláštní formální požadavky**. Speciální úprava se vztahuje na:

- účastníky, kteří neznají jazyk, v němž se notářský zápis sepisuje (viz výše)
- účastníky, kteří nemohou číst nebo psát

Pokud pořizovatel nemůže číst nebo psát, může notář sepsat notářský zápis jen za účasti dvou svědků úkonu. Tito svědci musí být přítomni při projevu účastníka o tom, co má být pojato do notářského zápisu, při jeho předčítání i při schválení zápisu pořizovatelem. Přítomnost svědků se nevyžaduje, pokud je účastník schopen seznámit se s obsahem právního úkonu prostřednictvím přístrojů nebo speciálních pomůcek a může se vlastnoručně podepsat (§ 65 NŘ). Tuto okolnost je třeba v notářském zápisu uvést (§ 68 odst. 3 NŘ).

- účastníky hluché nebo němé

Jestliže je pořizovatel hluchý nebo němý, ale může číst a psát, má si notářský zápis přečíst a vlastní rukou do něj připsat, že ho četl a že ho schvaluje. Účast svědků není nutná.

Je-li pořizovatel hluchý nebo němý a zároveň nemůže číst nebo psát, musí být kromě dvou svědků úkonu přizván i jeho důvěrník, který se s pořizovatelem umí dorozumět. Prostřednictvím důvěrníka notář zjistí, zda účastník zápis schvaluje.

Přítomnost svědků ani důvěrníka není třeba, pokud je účastník schopen seznámit se s obsahem právního úkonu prostřednictvím přístrojů nebo speciálních pomůcek a může se vlastnoručně podepsat (§ 67 NŘ). Tuto okolnost je třeba v notářském zápisu uvést (§ 68 odst. 3 NŘ).

Nezná-li notář pořizovatele, **svědky úkonu, důvěrníky nebo tlumočníky** osobně, musí mu být jejich totožnost prokázána platným úředním průkazem, nebo potvrzena dvěma svědky totožnosti (§ 64 NŘ).

Jako svědci nemohou podle § 66 NŘ vystupovat osoby, které nemají plnou způsobilost k právním úkonům, a osoby, jež nemohou číst nebo psát. Z funkce svědků jsou rovněž vyloučeny osoby blízké účastníkům, osoby, které jsou na věci zúčastněny, a pracovníci příslušného notáře. Pro důvěrníky platí § 66 NŘ obdobně; důvěrníkem však může být i osoba účastníkovi blízká (§ 67 odst. 4 NŘ).

Tam, kde je nutná přítomnost svědků, příp. důvěrníka, je třeba v úvodu notářského zápisu zmínit důvod jejich přítomnosti.

Na závěr zápisu se uvede doložka obsahující prohlášení svědků, že byli přítomni po celou dobu projevu vůle účastníka o tom, co má být pojato do notářského zápisu, při jeho předčítání i při schválení zápisu pořizovatelem. Obdobně musí notářský zápis ve svém závěru obsahovat prohlášení důvěrníka, že sdělil němému nebo hluchému pořizovateli, který nemůže číst nebo psát, celý obsah zápisu a že jej pořizovatel schválil (§ 68 NŘ).

Účastníci, svědci, důvěrníci a tlumočníci se mají na konec notářské listiny podepsat. Po nich připojí svůj podpis a otisk úředního razítka notář (§ 59 odst. 3 NŘ).

Závěti pořizené formou notářského zápisu se zapisují do tzv. Centrální evidence závětí [CEZ], jež byla zavedena zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, s účinností od 1. ledna 2001. Podle § 35a odst. 1 NŘ je CEZ neveřejný seznam vedený v elektronické podobě, který vede, provozuje a spravuje Notářská komora ČR.²²¹

---

²²¹ Podrobnosti o vedení CEZ upravuje Předpis Notářské komory ČR, kterým se stanoví postup při vedení, správě a provozu CEZ [Předpis o CEZ], přijatý sněmem Notářské komory ČR podle § 37 odst. 3 písm. o) NŘ.

Centrální evidence má dvě oddělené části. Do první části notář zapisuje pomocí elektronického přenosu dat stanovené údaje o závětech, listinách o vydědění, listinách o odvolání závětí a listinách o zrušení listiny o vydědění (§ 2 odst. 1, § 3 Předpisu o CEZ). Ve druhé části se evidují stanovené údaje o listinách o ustanovení správce dědictví, listinách o odvolání listiny o ustanovení správce dědictví a listinách o odvolání souhlasu s ustanovením do funkce správce dědictví (§ 2 odst. 2, § 4 Předpisu o CEZ).

Předností celého systému je centralizace všech evidovaných dat, zejména údajů o sepsané listině a o jejím pořizovateli (§ 70 NŘ).²²²

Vlastní závět' sepsaná formou notářského zápisu musí být podle § 71 a § 102 NŘ **neprodleně po jejím vyhotovení uložena** v kanceláři notáře pod uzávěrou v kovové skříni. Stejně jako každý notářský zápis je i závět' sepsaná touto formou součástí sbírky notářských zápisů příslušného notáře (§ 18 odst. 1 Kancelářského řádu, přijatého sněmem Notářské komory ČR podle § 37 odst. 3 písm. m) NŘ). Kancelářský řád [KŘ] rovněž zavádí povinnost notáře vést jako jeden z rejstříků i seznam závětí (§ 42 odst. 1 písm. c) KŘ), jehož obsah a podobu upravuje příloha č. 7 ke KŘ.

Do notářského zápisu o závěti má za života pořizovatele právo nahlížet jen on sám (§ 100 odst. 1 NŘ); zápis nesmí být nikomu zapůjčen (§ 101 odst. 1 NŘ). Podle ustanovení § 90 NŘ rovněž nelze z notářského zápisu o závěti vydat jeho stejnopis. Je možné poskytnout pouze prostý opis, a to jen pořizovateli testamentu nebo jeho zmocněnci, který se prokáže plnou mocí s úředně ověřeným podpisem zmocnitele (§ 91 odst. 4 NŘ). O všech skutečnostech, které by se mohly dotýkat oprávněných zájmů účastníků, jsou navíc notář, jeho zaměstnanci a zaměstnanci notářské samosprávy povinni zachovávat mlčenlivost (§ 56 NŘ).

---

²²² Za zápis do CEZ nebo za provedení změny v zápisu náleží notáři odměna ve výši 100,- Kč. (viz položka R Oddílu II Odměna notáře stanovená pevnou sazbou Sazebníku odměny notáře za úkony notářské činnosti a za úkony některé jiné činnosti, který je přílohou NT). Výši náhrad provozních nákladů Notářské komory ČR spojených s prováděním zápisů, změn a výmazů dat v CEZ stanoví podle § 16 odst. 1 Předpisu o CEZ usnesení prezidia Notářské komory ČR. Konkrétně se jedná o usnesení prezidia Notářské komory ČR P 1/2005.

5.4 Obsahové náležitosti závěti

Obsahem závěti je projev vůle zůstavitele o tom, jak má být po jeho smrti naloženo s majetkem, který zanechal. Jde zejména o ustanovení dědice. Právě obsah příslušné listiny určuje, zda jde o testament, či nikoli; její formální označení není rozhodné.²²³

5.4.1 Ustanovení dědice

Základní obsahovou náležitostí testamentu je podle § 477 odst. 1 OZ určení toho, kdo se má stát zůstavitelovým dědicem.

Ze závěti by mělo být jasné, co zůstavitel svým projevem vůle sleduje. Zřejmě nejlepší by bylo, kdyby pořizovatel využil zákonné dikce (např. „dědicem ustanovuji osobu X“). Respektovat je však třeba i jiná vyjádření jeho vůle (např. „dědicem určuji X“, „za svého dědice povolávám X“, „majetek zanechávám dědici X“ aj.). Místo pojmu „dědic“ je možné připustit i použití výrazu „nabyvatel“.²²⁴

Osoba dědice by měla být v testamentu určena jednoznačně. V případě fyzické osoby se jeví ideálním její označení jménem a příjmením, datem narození, příp. bydlištěm; u osoby právnické její identifikace názvem, sídlem a identifikačním číslem.²²⁵

Za přípustná lze považovat i méně popisná označení, pokud vylučují záměnu dědice s jinou osobou: „*Ustanovení závěti, kterým zůstavitel poroučí svůj majetek „svým dětem“ bez uvedení bližších údajů o těchto dětech, nelze považovat za neurčité; je prokazatelné, kdo je dítětem pořizovatele.*“ (z Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 14. 2. 1994, sp. zn. 18 Co 218/93). A dále: „*Není nezbytné, aby dědic byl v závěti výslovně pojmenován; ze závěti však musí být zjistitelné, které určité osobě má zůstavený majetek připadnout.*“ (z Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 12. 2002, sp. zn. 30 Cdo 1143/2002).

²²³ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 690.

²²⁴ MIKEŠ, J. *Dědictví a právo (právní poradce pro každého)*. Praha: Informatorium, 1993, s. 65.

²²⁵ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 50-51.

Povolá-li **zůstavitel** za dědice více osob, **může jim v závěti stanovit dědické podíly**. Pokud tak neučiní, platí, že podíly dědiců jsou stejné (§ 477 odst. 1 OZ). Vzniká tak podílové spoluvlastnictví k jednotlivým věcem z dědictví, příp. majetkové společenství k jiným druhům majetku, jež nemají věcnou povahu.²²⁶

Zůstavitel může v závěti určit i konkrétní věci nebo práva, která mají jednotlivým dědicům připadnout (§ 477 odst. 1 OZ). Osoba, na kterou zůstavitel v závěti takto pamatuje, je dědicem se všemi z toho pro ni vyplývajícími důsledky.²²⁷ Takovou osobu již nemůžeme považovat za odkazovníka, jak to činil Všeobecný občanský zákoník (viz výše), neboť institut odkazu současná česká právní úprava nezná.

Věci nebo práva, která pořizovatel určuje konkrétním dědicům, mohou být nejen v jeho výlučném vlastnictví (příp. v podílovém spoluvlastnictví zůstavitele a dalších osob)²²⁸, ale i ve společném jmění manželů. Pořízení závěti o majetku ve společném jmění manželů se nepovažuje za záležitost, k níž by podle § 145 odst. 2 OZ bylo třeba souhlasu obou manželů.²²⁹ Přechodu majetku náležejícího do společného jmění manželů na dědice však musí předcházet vypořádání tohoto jmění v rámci řízení o dědictví (viz výše).

Pokud zůstavitel zanechává svým dědicům konkrétní věci či práva, měl by si uvědomit, že nevyčerpá-li tímto způsobem veškerý svůj majetek, případně jeho zbývající část podle § 461 odst. 2 a § 462 OZ příslušným dědicům ze zákona, resp. státu. V tom tkví jisté úskalí této možnosti. Výše zmíněným následkům je však možné snadno předejít. Je-li úmyslem zůstavitele pořídit o celém svém majetku, postačí, pokud v testamentu určí i dědice jeho zbývající části. Tímto dědicem může být jak některá z osob povolaných dědit jednotlivé věci či práva, tak kdokoli jiný.

Dědické poměry lze v testamentu uspořádat i tak, že **zůstavitel zřídí ve prospěch některého dědice oprávnění odpovídající věcnému břemenu**, kterým zatíží nemovitost nabývanou jiným dědicem. Tato možnost vyplývá z § 151o odst. 1 OZ,

---

²²⁶ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 61.

²²⁷ Podle ceny konkrétních věcí a práv v poměru k celkové ceně zanechaného majetku odpovídá jak za dluhy dědictví tížící, tak i za přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele.

²²⁸ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 54.

²²⁹ viz Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 2. 1. 1985, sp. zn. 11 Co 454/84.

podle něhož lze věcné břemeno zřídit mimo jiné na základě závěti ve spojení s výsledkem řízení o dědictví. Oprávněným subjektem může být osoba fyzická i právnická.

Zřízení věcného břemena není považováno za podmínku, která by byla ve smyslu § 478 OZ (viz níže v podkapitole č. 5.4.3) neplatná.²³⁰ Podle rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 31. 5. 2002, sp. zn. 24 Co 98/2002, ale „*věcné břemeno doživotního užívání části nemovitosti, bytu, jiné místnosti či prostoru v nemovitosti, která je v podílovém spoluvlastnictví, nemůže být platně zřízeno jen některým z podílových spoluvlastníků ... závětí, kterou takto zřídil věcné břemeno jeden ze spoluvlastníků, je v této části neplatná.*“

Velikost dědického podílu osoby oprávněné z věcného břemena se určí na základě ocenění provedeného podle § 18 zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku. Výše dědického podílu povinného dědice pak odpovídá rozdílu mezi obvyklou cenou nemovitosti a velikostí takto určeného dědického podílu osoby oprávněné.²³¹

Právo zůstavitele ustanovit v testamentu svého dědice je dále rozšířeno možnostmi určit **i dědice náhradního** (viz výše). Ačkoli občanský zákoník tuto otázku výslovně neřeší, judikatura se shoduje, že obecná substituce nemá povahu nepřijatelné podmínky podle § 478 OZ (viz níže v podkapitole č. 5.4.3).²³² Jestliže zůstavitel určí závětnímu dědici obecného substituta, zabrání tomu, aby se ohledně uvolněného podílu tohoto dědice uplatnilo dědění ze zákona. Náhradním dědicem může být ustanoven kdokoli; vyloučeno není ani určení substituta substitutovi.

Naproti tomu fideikomisární substituci ani svěřenství, které znal Všeobecný občanský zákoník (viz výše), současná právní úprava ani praxe nepřipouští. Ohledně svěřenského náhradnictví je v § 859 odst. 2 OZ dokonce výslovně stanoveno, že dnem 1. dubna 1964 zanikají všechna omezení z něj vyplývající.

---

²³⁰ viz Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 8. 1991, sp. zn. 4 Cz 56/91.

²³¹ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 68.

²³² tamtéž, s. 76.

5.4.2 Zřízení nadace nebo nadačního fondu

Podle platné právní úpravy může zůstavitel ve své poslední vůli zřídit nadaci nebo nadační fond²³³ (§ 477 odst. 2 OZ a § 3 odst. 1 NadZ).

Nadací či nadačním fondem je podle § 1 odst. 1 NadZ účelové sdružení majetku, zřízené nebo vzniklé podle tohoto zákona pro dosahování obecně prospěšných cílů²³⁴. Nadace i nadační fond jsou právnickými osobami (§ 1 odst. 2 NadZ).

Podle § 3 odst. 1 NadZ **se nadace nebo nadační fond zřizují tzv. nadační listinou**. Nadační listinou může být písemná smlouva uzavřená mezi zřizovateli, zakládací listina, je-li zřizovatel jediný, nebo závět'. Vznik obou těchto právnických osob je však spojen až s jejich zápisem do nadačního rejstříku, vedeného rejstříkovým soudem (§ 5 odst. 1 NadZ).

Pokud se nadace nebo nadační fond zřizují testamentem, musí být nadační listina pořizena ve formě notářského zápisu (§ 3 odst. 1 NadZ). Zpřísněny jsou rovněž náležitosti obsahové, stanovené v § 3 odst. 3 NadZ. Nemá-li být ustanovení závěti o zřízení nadace či nadačního fondu neplatné, **musí testament obsahovat:**

- určení názvu nadace či nadačního fondu (součástí názvu nadace musí být podle § 1 odst. 3 NadZ označení „nadace“; součástí názvu nadačního fondu musí být označení „nadační fond“),
- vymezení účelu, pro který se nadace nebo nadační fond zřizují (konkrétní účel má být ve shodě s obecně prospěšným cílem),
- výši, příp. hodnotu majetkového vkladu, který chce zůstavitel do nadace nebo nadačního fondu vložit (jedná-li se o vklad nepeněžitý, musí být určen předmět vkladu, který ocení znalec; celková výše nadačního jmění nesmí být podle § 3 odst. 4 NadZ nižší než 500.000,- Kč a po dobu trvání nadace se nesmí snížit pod tuto hodnotu),
- stanovení pravidla pro omezení nákladů nadace či nadačního fondu podle § 22 NadZ (nebo určení, že pravidlo má být stanoveno jejich statutem),

---

²³³ k rozdílu mezi nadací a nadačním fondem viz HURDÍK, J.; TELEČ, I. *Zákon o nadacích a nadačních fondech. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 1998, s. 36-38.

²³⁴ Obecně prospěšnými cíli se rozumí zejména rozvoj duchovních hodnot, ochrana lidských práv či jiných humanitárních hodnot, ochrana přírodního prostředí, kulturních památek a tradic a rozvoj vědy, vzdělání, tělovýchovy a sportu.

- podmínky pro poskytování nadačních příspěvků, příp. okruh osob, kterým je lze poskytnout (nebo určení, že tyto náležitosti mají být stanoveny statutem nadace či nadačního fondu),
- určení vykonavatele závěti²³⁵ (tj. osoby, která jmenuje první členy orgánů nadace nebo nadačního fondu, příp. revizora, nejsou-li jmenováni přímo v testamentu, a provádí další úkony související se vznikem těchto právnických osob).

Nadaci nebo nadačnímu fondu, které mají být zřízeny podle závěti zůstavitele, náleží stejné postavení jako každému jinému dědici. Na rozdíl od běžných dědiců však nemohou dědictví odmítnout.²³⁶

5.4.3 Podmínky a příkaz

V § 478 OZ se stanoví, že jakékoli podmínky připojené k závěti nemají právní následky. Jde o výjimku z jinak obecného pravidla, že vznik, změnu nebo zánik práva či povinnosti lze vázat na splnění podmínky (§ 36 odst. 1 OZ). Jakákoli „přání“ zůstavitele tak mají pouze morální význam.

Důvodem pro zařazení ustanovení § 478 do platného občanského zákoníku byla zřejmě snaha o to, aby dědic nebyl zbytečně omezován vůlí zůstavitele a mohl s majetkem účelně nakládat.²³⁷

Podmínkou se rozumí vedlejší ustanovení v právním úkonu, kterým se následky tohoto úkonu činí závislými na budoucí nejisté skutečnosti. Podmínky rozlišujeme odkládací a rozvazovací.²³⁸ Příkladem odkládací podmínky v závěti může být např. tato věta: „Dědicem své odborné knihovny ustanovuji svého syna, musí se však stát stavebním inženýrem.“ Jako příklad podmínky rozvazovací lze uvést: „Svou manželku určuji dědičkou na dobu, než by uzavřela nové manželství.“²³⁹

²³⁵ k problematice označení této osoby jako „vykonavatele závěti“ viz MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 73-74.

²³⁶ tamtéž, s. 74.

²³⁷ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 72.

²³⁸ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné I*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 138.

²³⁹ MIKEŠ, J. *Dědictví a právo (právní poradce pro každého)*. Praha: Informatorium, 1993, s. 74.

Připojení podmínky k závěti nečiní testament neplatným; k tomuto ustanovení se pouze nepřihlíží. Za podmínku ovšem nelze považovat určení náhradního dědice ani zatížení nemovitosti, náležející do dědictví, věcným břemenem (viz výše). Podmínkou ve smyslu § 478 OZ není ani stanovení povinnosti závětnímu dědici, který nabývá majetek, podíl či určitou věc nebo právo z dědictví, aby vyplatil jiného dědice v penězích.²⁴⁰

Pravidlo, že jakékoli podmínky připojené k závěti nemají právní následky, má vliv i na tzv. příkaz. **Příkaz** je vedlejším ustanovením právního úkonu, kterým se dědici, příp. obdarovanému, ukládá, aby něco vykonal²⁴¹ (např. aby pečoval o zůstavitelův hrob). Ani k takovému ustanovení se nepřihlíží.

5.4.3.1 Příkaz k započtení na dědický podíl

Zákonnou výjimkou z ustanovení § 478 OZ je příkaz k započtení na dědický podíl (tzv. kolace), jehož úpravu obsahuje § 484 OZ.

Podle § 484 OZ se **při dědění ze zákona** započte dědici na jeho podíl to, co za života zůstavitele od něj bezplatně obdržel, pokud nejde o obvyklá darování. Jestliže jde o dědice uvedeného v § 473 odst. 2 OZ, započte se i to, co od zůstavitele obdržel dědicův předek. Při dědění ze zákona tak dochází k zápočtu z úřední povinnosti.

Naproti tomu **dědí-li se ze závěti**, provádí se zápočet pouze ve dvou případech:²⁴²

- *jestliže k němu dal zůstavitel příkaz*

Obsah příkazu závisí na vůli zůstavitele. Může se tedy stát, že zůstavitel nařídí započtení určitého daru některému dědici, ale nepřihlédne k jinému, byť i nákladnějšímu daru, který obdržel za jeho života jiný dědic. Příkazem může být nařízeno započtení na podíl kteréhokoli obdarovaného dědice, i když by ke znevýhodnění došlo u dědiců jiných než neopominutelných.

²⁴⁰ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 693.

²⁴¹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 1*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 139.

²⁴² HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 733.; příklady kolace v obou těchto případech viz níže v této podkapitole.

- jestliže by jinak obdarovaný dědic byl proti neopominutelnému dědici neodůvodněně zvýhodněn

Neodůvodněnost zvýhodnění lze vykládat jednak kvantitativně (rozsah zvýhodnění), jednak kvalitativně (důvody zvýhodnění).

Z kvantitativního hlediska půjde o neodůvodněné zvýhodnění např. tehdy, pokud by se v jeho důsledku mělo neopominutelnému dědici dostat méně, než činí jeho povinný díl z kolační podstaty (viz níže v této podkapitole).

Z kvalitativního hlediska lze uvést, že pokud by zvýhodněný dědic o zůstavitele trvale pečoval, jeho zvýhodnění by se jako neodůvodněné posoudit nedalo.

Smyslem započtení je napomoci tomu, aby byl zanechaný majetek mezi dědice rozvržen co možná nejspravedlivěji. Započitatelné však není to, co byl zůstavitel povinen vůči případnému dědici plnit (např. přispívat na jeho výživu apod.)²⁴³, ani obvyklá darování (např. u příležitosti narozenin nebo Vánoc). Obvyklost či neobvyklost každého daru je nutné posuzovat objektivně podle obecné zkušenosti; z části bude záležet i na konkrétních majetkových poměrech zůstavitele a na zvyklostech v jeho rodině.²⁴⁴

Ke kolaci může dojít pouze tehdy, jsou-li k dědění povoláni alespoň dva dědici. Zároveň je započtení možné použít jen tam, kde nedošlo k dohodě dědiců o vypořádání dědictví, a soud jim tedy potvrzuje nabytí dědictví podle dědických podílů (§ 484 OZ).

Předmětem zápočtu jsou jen dary od zůstavitele. Pokud byl dědic obdarován majetkem ze společného jmění zůstavitele a jeho manžela, jde o dar od dvou dárců a započítat bude možné jen tu část daru, která by připadala na zůstavitele.²⁴⁵

Na kolaci nemá žádný vliv okolnost, že obdarovaný dědic ještě za života zůstavitele převedl bezúplatně nabytý majetek na někoho jiného, nebo jej spotřeboval. Pokud by však vrátil dar zpět zůstaviteli, k započtení už nebude důvod.²⁴⁶

---

²⁴³ ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 3*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 276-277.

²⁴⁴ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 730.

²⁴⁵ tamtéž, s. 731.

²⁴⁶ viz Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 22. 5. 1995, sp. zn. 18 Co 411/94.

Při **posouzení výše zápočtu** se vychází z obvyklé ceny toho, co dědic od zůstavitele bezplatně obdržel. Podle rozhodnutí Městského soudu v Brně ze dne 3. 9. 1998, sp. zn. 24 Co 201/98, „*se dar započítává v té ceně, kterou měl v době darování, a nikoli v té, kterou měl či mohl mít v době úmrtí zůstavitele.*“

Výpočet dědických podílů se při kolaci provádí následovně:

- nejprve se zjistí tzv. čistá hodnota dědictví (tj. hodnota dědictví po odečtení dluhů, které ho zatěžují),
- poté je nutné určit tzv. kolační podstatu (tj. čistou hodnotu dědictví zvýšenou o dary, jež mají být započteny),
- z kolační podstaty se nakonec vypočtou dědické podíly jednotlivých dědiců a od podílů těch, jimž zůstavitel za svého života něco daroval, se odečte cena daru.

V některých případech bude dědický podíl dědice zcela vyčerpán darem, který nabyt od zůstavitele. Nikdy však obdarovaný není povinen z darovaného majetku do dědictví cokoli vracet.²⁴⁷

Pro názornost uvádím následující **příklady zápočtu na dědický podíl**:

Příklad č. 1: Zůstavitel ustanovil závětí za dědice svého majetku rovným dílem neteř Anežku, družku Martu a bratra Filipa. Zároveň dal příkaz, aby na dědický podíl neteře Anežky byl započten dar vkladu na vkladní knížce ve výši 70.000,- Kč. Zanechaný majetek měl hodnotu 200.000,- Kč.

Řešení: Kolační podstata činí 200.000,- Kč + 70.000,- Kč = 270.000,- Kč. Při děděním rovným dílem by každému z dědiců náležel podíl 90.000,- Kč. U družky Marty ani bratra Filipa k započtení nedochází, případně jim tedy každému 90.000,- Kč. Neteři Anežce je však třeba započíst dar, který již od zůstavitele obdržela. Získá tedy 90.000,- Kč – 70.000,- Kč = 20.000,- Kč. Součet částek 90.000,- Kč + 90.000,- Kč + 20.000,- Kč = 200.000,- Kč, shoduje se tedy s čistou hodnotou dědictví.

---

²⁴⁷ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 75.

Příklad č. 2: Zůstavitel zanechal závěť, ve které ustanovil dědici svého majetku rovným dílem manželku Evu a zletilého syna Otu. Zanechaný majetek měl hodnotu 40.000,- Kč. V dědickém řízení vyšlo najevo, že zůstavitel krátce před smrtí daroval manželce Evě svůj dům na okraji Prahy v hodnotě 2.200.000,- Kč.

Řešení: Kolační podstata činí 2.200.000,- Kč + 40.000,- Kč = 2.240.000,- Kč. Povinný díl syna Oty z této podstaty by se rovnal polovině jeho podílu ze zákona (§ 479 OZ), tj. při dvou dědicích čtvrtině dědictví (1.120.000,- Kč : 2 = 560.000,- Kč). V dědictví ale zbývá už jen 40.000,- Kč, které by podle závěti měl syn Ota nabýt ještě společně se svou matkou Evou rovným dílem. Paní Eva je velmi zvýhodněna, neboť darem obdržela majetek v hodnotě, která 40.000,- Kč mnohonásobně převyšuje. Proto se provede zápočet. Podíl paní Evy z kolační podstaty, jež by činil 1.120.000,- Kč, je již zcela vyčerpán a překročen darem, který od svého manžela dostala. Z dědictví už jí tak nepřipadne nic a celých 40.000,- Kč nabude jako dědic ze závěti zůstavitelův syn Ota.

5.4.4 Ochrana neopominutelných dědiců

Obsahové stránky závěti se týká i ustanovení § 479 OZ, které poskytuje ochranu tzv. neopominutelným dědicům – tj. potomkům zůstavitele. Toto ustanovení zároveň omezuje testovací volnost zůstavitele²⁴⁸.

Ochrana neopominutelných dědiců spočívá v tom, že je jim bez ohledu na obsah závěti přiznáváno **právo na tzv. povinný díl.**²⁴⁹ Podle § 479 OZ se nezletilým potomkům musí dostat alespoň tolik, kolik činí jejich dědický podíl ze zákona, a zletilým potomkům alespoň tolik, kolik činí polovina jejich dědického podílu ze zákona. Pokud tomu závěť odporuje, je v příslušné části neplatná (jde o neplatnost relativní – viz níže v této podkapitole).

Zákonem zaručený povinný díl může zůstavitel neopominutelným dědicům odejmout jen v případě platného vydědění (viz níže v podkapitole č. 5.5) nebo příkazem k započtení daru, který zůstavitel věnoval dědici ještě za svého života. Nárok na povinný díl nemá ani potomek, který je nezpůsobilý dědit (viz výše).

²⁴⁸ K vytvoření si představy o tom, v jakém rozsahu je testovací volnost zůstavitele vzhledem k ochraně neopominutelných dědiců omezena, poslouží grafické znázornění v příloze č. 9.7.

²⁴⁹ blíže ke smyslu zákonné úpravy viz MEDUNOVÁ, R. *Dědic, který nemá být opomenut.* In: Ad Notam. č. 5/2009. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2009, s. 171.

Za potomky zůstavitele jsou považováni nejen jeho děti, ale i vnuci a pravnucci, příp. další descendentí. Přitom **potomek bližší vylučuje z dědění potomka vzdálenějšího**. Pokud však v konkrétním případě dědí vzdálenější potomci, zůstává otázkou, jak velký by měl být jejich povinný díl. Teorie není v tomto ohledu jednotná.

Podle názoru JUDr. Ladislava Muzikáře²⁵⁰ musí být odlišovány případy, kdy se bližší potomek dožil smrti zůstavitele a dědictví odmítl, od případů, kdy není vůbec povolán dědit, protože zůstavitele nepřežil nebo byl platně vyděděn. V prvním případě je podle autora podíl dalších potomků odvozen od povinného dílu jejich předchůdce a nemůže přesáhnout jeho rámec. Ve druhém případě, kdy bližší potomek není k dědění vůbec povolán, nelze ustanovení o relativní neplatnosti závěti vztahovat k jeho osobě. Proto bude rozsah této neplatnosti odvozován přímo od osob dalších potomků a bude závislý na tom, zda jsou tito potomci zletilí, či nezletilí.

S tvrzením JUDr. Ladislava Muzikáře však nesouhlasí JUDr. Ilona Schelleová, Dr.:²⁵¹ „vzdálenějším potomkům zůstavitele přísluší vždy pouze ta část dědictví, která by jinak připadala jejich předchůdci, od něhož svůj příbuzenský vztah k zůstaviteli odvozují.“

Osobně se přikláním k posledně uvedenému. Podle současného občanského zákoníku má totiž neopominutelný dědic, dovolá-li se relativní neplatnosti závěti, postavení dědice, který dědí jako dědic ze zákona (na rozdíl od povahy jeho postavení dle Všeobecného občanského zákoníku, podle kterého měl pouze právo na uspokojení závětním dědicem v penězích).²⁵² A pokud neopominutelný dědic dědí svůj povinný díl jako dědic ze zákona, domnívám se, že je nutné respektovat ustanovení § 473 odst. 2 OZ, podle kterého nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědického podílu (!) stejným dílem jeho děti.

Výše podílu, kterého se má neopominutelným dědicům dostat, nezávisí pouze na velikosti majetku, o němž zůstavitel pořídil závětí. Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 6. 1988, sp. zn. 4 Cz 43/88, a nověji ze dne 13. 3. 2001, sp. zn. 21 Cdo 1303/2000, se dědickým podílem ze zákona ve smyslu

---

²⁵⁰ MUZIKÁŘ, L. *Dědické podíly a jejich výpočet (Třetí část – relativní neplatnost závěti, započtení darů)*. In: Ad Notam. č. 3/1997. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 1997, s. 49.

²⁵¹ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 66-67.

²⁵² MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 82.

§ 479 OZ rozumí „*podíl vypočtený z celého dědictví, a nikoli jen z té části dědictví, která se v konkrétním případě dědí ze závěti.*“ Pokud tedy dojde k souběhu dědění ze zákona a dědění na základě testamentu, musí se do výše povinného dílu potomka započítat i cena toho, co mu připadlo ze zákona. Závěť pak není neplatná v rozsahu celého povinného dílu, ale jen do té míry, do jaké povinný díl není uspokojen děděním ze zákona.²⁵³

Pokud závěť nerespektuje ochranu neopominutelných dědiců, je v části, v níž odporuje § 479 OZ, neplatná. Přitom jde o **neplatnost relativní** (§ 40a OZ).²⁵⁴

Neplatnosti testamentu se opominutý potomek zůstavitele může dovolat především v řízení o dědictví. V rámci něj může také prohlásit, že neplatnost závěti nenamítá. Podle rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 28. června 1996, sp. zn. 24 Co 160/96, ale „*uznání závěti za pravou a platnou není neodvolatelným právním úkonem. Dokud nebylo pravomocně rozhodnuto o osobě dědice, může ten, kdo by při neplatnosti závěti přicházel v úvahu jako dědic, změnit své původní stanovisko (uznání závěti) a pravost a platnost závěti zpochybnit.*“

Pokud neopominutelný dědic v rámci řízení o dědictví prohlásil, že neplatnost testamentu nenamítá, je výsledek dědického řízení vázán a nemůže se domáhat svého práva žalobou podle § 485 OZ. Naopak ten, kdo nebyl účastníkem dědického řízení a nemohl v něm tudíž námitku neplatnosti závěti podle § 479 OZ uplatnit, tuto žalobu podat může.²⁵⁵

Okruh neopominutelných dědiců, jejich zletilost a velikost povinných dílů je třeba posuzovat podle stavu ke dni smrti zůstavitele (viz výše).

---

²⁵³ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního.* Praha: Linde, 2007, s. 67.

²⁵⁴ Relativní neplatnost (na rozdíl od neplatnosti absolutní – viz výše) nenastává přímo ze zákona a nepřihlíží se k ní z úřední povinnosti. Relativně neplatný právní úkon se považuje za platný, pokud se ten, kdo je takovým úkonem dotčen, jeho neplatnosti nedovolá. Relativní neplatnost lze namítnout v obecné tříleté promlčecí lhůtě (§ 101 OZ). Nastává s účinky ex tunc. (ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 1.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 141-142.).

²⁵⁵ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487).* Praha: Linde, 2003, s. 702.

5.5 Vydědění

Vydědění je jednostranný právní úkon pro případ smrti, jímž zůstavitel odnímá svým potomkům právo na povinné díly, které jim přísluší jako neopominutelným dědicům podle § 479 OZ (viz výše).²⁵⁶ Jiné osoby než potomky zůstavitel vydědit nemůže.

Ačkoli vydědění bylo známé z dřívějších právních úprav, současný občanský zákoník ho v původním znění neupravoval. Do našeho právního řádu byl tento institut znovu zaveden až zákonem č. 131/1982 Sb., účinným od 1. dubna 1983, který znění občanského zákoníku novelizoval. Právní úprava vydědění je obsažena v § 469a OZ.

Projev zůstavitelovy vůle o vydědění může být jedním z ustanovení závěti²⁵⁷, v níž dochází k povolání jiné osoby za dědice, nebo může být pojat do samostatné listiny o vydědění.

O náležitostech **listiny o vydědění** a o jejím zrušení platí obdobně ustanovení § 476 a § 480 OZ, týkající se závěti (§ 469a odst. 3 OZ).

Listinu lze pořídit ve formě holografní, allografní i ve formě notářského zápisu²⁵⁸. Z hlediska obsahu listiny je zůstavitel povinen vždy uvést důvod vydědění, jinak by jeho projev vůle neměl právní následky. Důvod vydědění musí existovat již v době porízení listiny.²⁵⁹

Listinu o vydědění lze buď odvolat, nebo zničit, možné je také povolání původně vyděděné osoby za dědice závěti.

---

²⁵⁶ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 107.

²⁵⁷ viz Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 30. 7. 1986, sp. zn. 18 Co 135/86.

²⁵⁸ Za sepsání notářského zápisu o listině o vydědění náleží notáři odměna ve výši 1.500,- Kč. Za sepsání notářského zápisu o odvolání listiny o vydědění náleží notáři odměna ve výši 500,- Kč. (viz položka D odst. 1 a 2 Oddílu II Odměna notáře stanovená pevnou sazbou Sazebníku odměny notáře za úkony notářské činnosti a za úkony některé jiné činnosti, který je přílohou NT).

²⁵⁹ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 87.

Podle § 469a odst. 1 OZ může zůstavitel vydědit potomka, jestliže:

- v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech (např. přírodní katastrofa, finanční tíseň, psychický stav zůstavitele po úmrtí manžela aj.)

Předpokladem platného vydědění potomka je, že zůstavitel jeho pomoc opravdu potřeboval a že potomek o této skutečnosti věděl nebo vědět mohl. Nezbytné je také to, aby potomek měl reálnou možnost zůstaviteli potřebnou pomoc poskytnout (tzn. nebyl v kritické době např. v cizině nebo v nemocnici) a aby zůstavitel jeho pomoc neodmíтал. Poskytnutí pomoci nemusí mít nutně charakter přímé osobní účasti; postačí, pokud potomek zajistí zůstaviteli pomoc jinak.²⁶⁰

Požadavek, aby důvodnost vydědění byla konfrontována s dobrými mravy, vyžaduje, aby bylo přihlédnuto ke všem okolnostem a povaze konkrétního případu, a příklání se k objektivnímu hledisku.²⁶¹

- o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevoval měl

Pokud má být takovéto chování potomka důvodem k jeho vydědění, musí jít především o trvalý stav. Nahodilé vynechání návštěvy nebo opomenutí narozenin nestačí. Na druhé straně je však důvodem vydědění, je-li projevovaný zájem pouze formální a nikoli opravdový,²⁶² nebo jestliže potomek sice zájem o zůstavitele projevuje, ovšem způsobem neodpovídajícím řádnému chování potomka k rodiči, příp. prarodiči atd.²⁶³

---

²⁶⁰ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 88.

²⁶¹ ŠUBRTOVÁ, J. *Důvody vydědění*. In: Ad Notam. č. 5/1999. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 1999, s. 96.

²⁶² HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 616-617.

²⁶³ tj. například způsobem trvale překračujícím zásady společenské slušnosti (viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 5. 2007, sp. zn. 21 Cdo 688/2006).

Z rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. 8. 1996, sp. zn. 6 Co 10/96, dále vyplývá, že vydědění potomka přichází v úvahu jen tehdy, pokud vůbec měl možnost o zůstavitele opravdový zájem projevit (tj. zůstavitel sám se musí chtít s potomkem stýkat).²⁶⁴

- byl odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku

Tento důvod nepůsobí v aplikační praxi velké potíže.²⁶⁵ Potomek zůstavitele musí spáchat úmyslný trestný čin (zavinění ve formě nedbalosti nestačí) a má být za něj pravomocně odsouzen.

Zákon zde mezi trestnými činy nijak nerozlišuje – tj. může jít i o trestné činy, které se ve vztahu potomka k zůstaviteli nijak nepromítnou (srov. důvody dědické nezpůsobilosti podle § 469 OZ – viz výše).

- trvale vede nezřízený život

Za nezřízený život se považují závažné negativní odchylky od obvyklého způsobu života, kterými potomek ohrožuje sebe i svoji rodinu. Lze sem zařadit alkoholismus, drogy či hazardní hry a s tím často spojené zadlužování a neplacení dluhů, potulování, úmyslné vyhýbání se práci na úkor rodiny, opatřování si prostředků k životu nekalým způsobem aj. Musí jít o stav trvalý, jednotlivé pochybení nestačí.²⁶⁶

Uvedený výčet důvodů vydědění je taxativní. Důvody můžeme členit do dvou skupin. Zatímco v prvním a druhém případě se jedná o jakousi netečnost ze strany potomka vůči zůstaviteli, ve třetím a čtvrtém případě jde o dopad na vážnost rodiny v daném společenském prostředí.²⁶⁷

---

²⁶⁴ Podobně viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 9. 1997, sp. zn. 2 Cdon 86/97: „jestliže potomek trvale neprojevuje o zůstavitele zájem proto, že zůstavitel neprojevoval zájem o potomka, nelze bez dalšího dovést, že by neprojevení tohoto zájmu potomkem mohlo být důvodem k jeho vydědění.“

²⁶⁵ KAWULOK, J. Vydědění – právní úprava a praxe. In: Ad Notam. č. 4/1999. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 1999, s. 74.

²⁶⁶ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 617.

²⁶⁷ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 89.

Přestože to ze znění § 469a OZ přímo nevyplývá, judikatura připouští i vydědění nezletilého potomka, lze-li od něj vzhledem k jeho věku a rozumové a volní vyspělosti chování vylučující vydědění požadovat.²⁶⁸ Potomka lze vydědit buď zcela, nebo částečně.²⁶⁹

Pokud to zůstavitel v listině o vydědění výslovně stanoví, **vztahují se důsledky vydědění i na** osoby uvedené v § 473 odst. 2 OZ, tj. na **potomky vyděděného** (§ 469a odst. 2 OZ). Přitom není rozhodné, zda i proti nim samým je možné některý z důvodů vydědění uplatnit.²⁷⁰

Osoby uvedené v § 473 odst. 2 OZ nejsou oprávněny svým jménem vydědění zpochybňovat, uzná-li jeho platnost vyděděný. Dědici vyděděného by mohli vydědění zpochybnit jen tehdy, kdyby vyděděný potomek zemřel dříve, než se stihl k věci vyjádřit.²⁷¹

Dojde-li ke **sporu o platnost vydědění**, postupuje soud podle § 175k odst. 2 OSŘ, tj. odkáže dědice, jehož dědické právo se jeví méně pravděpodobným, aby své právo uplatnil v soudem stanovené lhůtě žalobou. Takový dědic pak musí unést důkazní břemeno.

Aktivně legitimován k podání žaloby podle § 175k odst. 2 OSŘ může být jak vyděděný potomek zůstavitele, tak závětní dědic; záleží na formulaci důvodu vydědění. Pokud je tento důvod uveden v listině o vydědění pouze obecně, jeví se dědické právo méně pravděpodobným u závětního dědice. Naopak, bude-li v listině skutkový stav, který zůstavitele k vydědění jeho potomka vedl, přesně popsán, bude k podání příslušné žaloby aktivně legitimován vyděděný potomek. Zatímco závětní dědic musí prokázat, jakého konkrétního jednání, naplňujícího zůstavitelem uvedený důvod vydědění, se neopominutelný dědic dopustil, úkolem vyděděného potomka je vyvrátit pravdivost zůstavitelova tvrzení, že důvod k vydědění existuje.²⁷²

---

²⁶⁸ viz Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 13. 11. 1998, sp. zn. 18 Co 310/98.

²⁶⁹ viz Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 5. 1997, sp. zn. 2 Cdon 176/96.

²⁷⁰ viz Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 1. 2004, sp. zn. 30 Cdo 2214/2002.

²⁷¹ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: Linde, 2003, s. 618.

²⁷² HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: Linde, 2003, s. 619.

5.6 Úschova a zrušení závěti

Testament, který pořídil, si **může zůstavitel** ponechat u sebe, svěřit ho do úschovy jiné osobě (včetně dědice) či **zvolit úschovu notářskou**.

S žádostí o úschovu se pořizovatel závěti může obrátit na kteréhokoli notáře v České republice; nemusí jít o notáře se sídlem v obvodu okresního soudu, kde má pořizovatel své bydliště.

Postup notáře při přijetí testamentu do úschovy, úschově samotné a při vydání závěti z úschovy je upraven v § 82 – 84 NŘ.

Testament může do notářské úschovy uložit sám pořizovatel nebo jeho zmocněnec, vybavený zvláštní plnou mocí, která ho k tomu výslovně opravňuje. Závěť lze notáři do úschovy zaslat také poštou. O přijetí závěti do úschovy sepíše notář protokol. Ukládá-li testament do úschovy zmocněnec pořizovatele, vydá se jedno vyhotovení protokolu tomuto zmocněnci a další se zašle pořizovateli.

Povinností notáře, vyplývající z § 83 odst. 1 písm. b) NŘ, je přezkoumat platnost předložené závěti z hlediska jejích obsahových i formálních náležitostí a o výsledku tohoto přezkumu vyrozumět zůstavitele. Zjištěné nedostatky by však neměly být důvodem k odmítnutí úschovy, pokud na ní žadatel i nadále trvá.²⁷³

Pokud notář přijme testament do úschovy, je povinen zapsat stanovené údaje o přijaté závěti a jejím pořizovateli pomocí elektronického přenosu dat do CEZ (§ 3 odst. 1 Předpisu o CEZ). Za přijetí závěti do úschovy náleží notáři odměna ve výši 800,- Kč.²⁷⁴

Testament může zůstavitel kdykoli za svého života požadovat od notáře z úschovy zpět. Notář je oprávněn uschovaný testament vydat pouze jeho pořizovateli nebo tomu, kdo se prokáže zvláštní plnou mocí, kterou mu pořizovatel za tímto účelem udělil. Podpis pořizovatele na plné moci musí být úředně ověřen. O vydání závěti z notářské úschovy se sepíše protokol, jehož vyhotovení se předá příjemci. Je-li příjemcem zmocněnec zůstavitele, zašle notář další vyhotovení protokolu také zůstaviteli.

---

²⁷³ BÍLEK, P.; FIALA, R.; JINDŘICH, M.; WAWERKA, K. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 355.

²⁷⁴ viz položka I odst. 1 Oddílu II Odměna notáře stanovená pevnou sazbou Sazebníku odměny notáře za úkony notářské činnosti a za úkony některé jiné činnosti, který je přílohou NT.

Zůstavitel může jednou pořízený testament také změnit či zrušit. Svého práva zrušit závěť může její pořizovatel využít kdykoli až do své smrti a nemůže se ho platně vzdát. I kdyby takové prohlášení učinil, zůstalo by bez právních následků.²⁷⁵

Zrušení závěti je (stejně jako její pořízení) právním úkonem zůstavitele a jako takové musí splňovat veškeré náležitosti, jež jsou pro platnost právního úkonu předepsány (viz výše).

Podle ustanovení § 480 OZ se závěť ruší:

- platnou závětí pozdější, pokud vedle ní nemůže obstát

Zůstavitel může za svého života pořídit neomezený počet závětí. Je mu tak umožněno reagovat na důležité změny v osobních či majetkových vztazích, příp. na jiné skutečnosti.

K tomu, aby pozdější závěť zrušila dřívější, se nevyžaduje její pořízení ve stejné formě. Starší testament nebo jeho příslušné ustanovení je možné zrušit také platnou listinou o vydědění, pokud vedle ní závěť nemůže obstát.²⁷⁶

Pořídí-li zůstavitel novou závěť, mohou nastat následující situace:²⁷⁷

- a) *novější závěť zruší starší v plném rozsahu* (jestliže je její obsah zcela nahrazen obsahem závěti pozdější – např. zůstavitel ustanoví v původním testamentu dědicem veškerého svého majetku osobu X, zatímco v pozdější závěti osobu Y),
- b) *novější závěť zruší starší jen částečně* (pokud se nová a dřívější závěť obsahově překrývají jen zčásti – např. zůstavitel povolá v původním testamentu za dědice veškerého svého majetku osobu X a v pozdějším určí, že dědicem jeho bytu se má stát osoba Y – potom osoba Y zdědí byt a osoba X vše ostatní),
- c) *obsah původního a nového testamentu se nepřekrývá vůbec, takže vedle sebe mohou obstát v plném rozsahu* (např. v původní závěti je osoba X povolána za dědice zůstavitelovy zahrady a v pozdější osoba Y za dědice jeho chaty).

²⁷⁵ MIKEŠ, J. *Dědictví a právo (právní poradce pro každého)*. Praha: Informatorium, 1993, s. 89.

²⁷⁶ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 704.

²⁷⁷ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007, s. 97-98.

Platný testament novější ruší testament předcházející, pokud vedle něj nemůže obstát, už okamžikem, kdy byl pořízen. Odvoláním, zrušením ani zničením pozdějšího testamentu nedojde k obnovení původní závěti.²⁷⁸

- odvoláním závěti²⁷⁹

Odvolání závěti je výslovný projev vůle zůstavitele, kterým ruší svou dřívější závěť, aniž by zároveň pořizoval jinou. Odvolání se může týkat jednoho konkrétního testamentu, nebo může dopadat na všechny zůstavitelovy dřívější závěti obecně. Testament je možné odvolat jako celek, nebo lze zrušit jen jeho vybranou část.

K odvolání závěti je nutné využít některou z forem jejího pořízení. To ale neznamená, že by musela být zachována tatáž konkrétní forma, v jaké byl pořízen testament, který chce zůstavitel svým jednáním odvolat (např. vlastnoruční formou je možné odvolat závěť, jež byla sepsána notářským zápisem, apod.).²⁸⁰

Odvolání závěti může být učiněno jako samostatný právní úkon nebo ho lze pojmout jako jedno z ustanovení nového testamentu, příp. listiny o vydědění.

- zničením listiny, na níž byla závěť napsána

Jedná se o nejjednodušší způsob zrušení závěti, jeho využití je však omezené. Přichází v úvahu pouze u tzv. soukromých testamentů (viz výše) a jen tehdy, má-li pořizovatel listinu ve své moci. U závětí pořízených formou notářského zápisu, jehož prvopis zůstává v úschově u notáře a nemůže z ní být nikomu vydán, tento způsob zrušení využít nelze.²⁸¹

---

²⁷⁸ viz Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 26. 7. 1999, sp. zn. 18 Co 385/98, a dále viz Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 30. 5. 1980, sp. zn. 11 Co 127/80; lze se však setkat i s opačným názorem – např. MIKEŠ, J. *Dědictví a právo (právní poradce pro každého)*. Praha: Informatorium, 1993, s. 90.: „...V tom, že se pořizovatel po odstranění pozdější závěti nepostaral o to, aby dřívější závěť byla zrušena, je možné spatřovat výraz toho, že chtěl, aby podle ní došlo k dědickému nástupnictví...“.

²⁷⁹ HOLUB, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. Praha: Linde, 2003, s. 704-705.

²⁸⁰ Rozhodne-li se pořizovatel závěti svůj testament odvolat formou notářského zápisu, náleží notáři za sepsání zápisu o odvolání závěti odměna ve výši 500,- Kč. (viz položka D odst. 2 Oddílu II Odměna notáře stanovená pevnou sazbou Sazebníku odměny notáře za úkony notářské činnosti a za úkony některé jiné činnosti, který je přílohou NT).

²⁸¹ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 103.

Testament může být zničen jednak jeho roztrháním, spálením či jiným zlikvidováním, jednak tím, že se odstraní písemný projev na listině (např. chemickou cestou, vymazáním, přepsáním, přeškrtnutím apod.). Přeškrtnutí části textu ruší jen takto postiženou část, zbytek závěti zůstává v platnosti. Přeškrtnutí celého textu nebo jen podpisu a data má za následek zrušení celého testamentu.²⁸²

Listinu má zničit sám zůstavitel. Zničení musí být úmyslné, nemůže jít o pouhou neopatrnost, náhodu nebo omyl. Pokud byl testament téhož data a obsahu pořízen ve více vyhotoveních, lze jeho zrušení dosáhnout jen zničením všech vyhotovení; nestačilo by, kdyby zůstavitel zničil jen některé z nich.²⁸³

Pořízení závěti zůstaviteli nebrání, aby s majetkem, o kterém testoval, i nadále nakládal. Jednotlivá ustanovení testamentu nebo i závěť jako celek tak mohou pozbyt svých účinků i tehdy, pokud zůstavitel s hodnotami, které mají být předmětem dědění ze závěti, naloží již za svého života tak, že ke dni úmrtí nebudou součástí jeho majetku, tedy ani předmětem dědictví.²⁸⁴ Jestliže však zůstavitel někoho povolá za dědice peněžní částky, která se nenachází v zanechaném majetku, je ustanovení závěti platné. K uspokojení tohoto dědice musí přispět ostatní dědici.²⁸⁵

---

²⁸² MIKEŠ, J. *Dědictví a právo (právní poradce pro každého)*. Praha: Informatorium, 1993, s. 91.

²⁸³ tamtéž, s. 91-92.

²⁸⁴ viz Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 11. 1982, sp. zn. 4 Cz 64/82.

²⁸⁵ ŠVESTKA, J.; JEHLIČKA, O.; ŠKÁROVÁ, M.; SPÁČIL, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 855.; s uvedenou problematikou, i když posuzovanou z poněkud odlišného zorného úhlu, se vypořádal i Městský soud v Praze ve svém rozhodnutí ze dne 28. 2. 2001, sp. zn. 24 Co 51/2001.

6. Právní úprava dědických titulů dle návrhu nového obč. zákoníku

6.1 Charakteristika návrhu nového občanského zákoníku

Po událostech, ke kterým došlo v naší zemi na konci roku 1989, vyvstala v krátké době i otázka rekodifikace soukromého práva.²⁸⁶

Platný občanský zákoník z roku 1964, jenž byl poznamenán dobou svého vzniku a ovlivněn ideologií vítězství socialismu, nemohl v tehdejší podobě v nových politických, společenských ani hospodářských podmínkách obstát. Jako provizorní řešení (které ovšem přetrvalo dodnes) byl proto přijat zákon č. 509/1991 Sb., účinný od 1. ledna 1992, který dosavadní úpravu rozsáhle novelizoval. V průběhu dalších let byl občanský zákoník pozměněn více jak čtyřmi desítkami novel.

První rekodifikační pokus se uskutečnil ještě za existence Československé federativní republiky [ČSFR] před rokem 1993. Tehdy byl na Úřadu vlády ČSFR vypracován pod vedením profesorů Viktora Knappa a Karola Planka první návrh znění nového občanského zákoníku. Po rozdělení federace však u nás další práce na tomto projektu ustaly.

Druhý pokus z poloviny 90. let minulého století vyústil v návrh koncepce nového občanského zákoníku vypracovaný pod vedením profesora Františka Zoulíka. I z těchto prací ale nakonec sešlo. Projekt nebyl doveden ani do stadia věcného záměru.²⁸⁷

Třetí a snad poslední **pokus** o vytvoření nového občanského zákoníku postoupil zatím nejdál. Práce na jeho přípravě byly z rozhodnutí tehdejšího ministra spravedlnosti JUDr. Otakara Motejla zahájeny pod vedením Prof. Dr. JUDr. Karla Eliáše

---

²⁸⁶ Zpočátku se legislativní práce v soukromoprávní oblasti soustředily zejména na přípravu obchodního zákoníku, který byl přijat jako zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

²⁸⁷ Obecná část důvodové zprávy k návrhu občanského zákoníku, s. 10.

a Doc. JUDr. Michaely Zuklínové, CSc. počátkem roku 2000.²⁸⁸ Věcný záměr občanského zákoníku schválila vláda dne 18. dubna 2001. V roce 2002 začala z podnětu tehdejšího ministra spravedlnosti JUDr. Pavla Rychetského pracovat také stálá rekodifikační komise vedená JUDr. Milošem Tomsou, CSc., která v průběhu přípravných prací dávala zpracovatelům cenné připomínky.²⁸⁹

První paragrafované znění návrhu bylo veřejnosti představeno 17. května 2005 a otevřela se jím široká odborná diskuse, v níž během let zaznívaly hlasy jak kritické²⁹⁰, tak publikované za účelem obrany zveřejněného návrhu²⁹¹. Zároveň byla pořádána celá řada seminářů a diskusních fór pod záštitou nejrůznějších institucí.²⁹²

Výsledkem odborné diskuse byl *druhý paragrafovaný návrh* textu občanského zákoníku ze dne 19. května 2007. V červenci téhož roku se Ministerstvo spravedlnosti České republiky [MSP ČR] obrátilo na vybrané odborníky z řad právníků s žádostí o kritické posouzení předloženého návrhu.²⁹³ S přihlédnutím k výsledkům tohoto posouzení pak bylo rozhodnuto o dopracování návrhu v deseti dílčích pracovních skupinách, jejichž zastřešujícím orgánem se stal řídicí výbor zřízený MSP ČR. Výstupy pracovních skupin projednala rekodifikační komise v průběhu dubna roku 2008.²⁹⁴

---

²⁸⁸ ELIÁŠ, K. *Rekodifikace občanského práva v postmoderní době*. In: Právní rozhledy – časopis pro všechna právní odvětví. č. 1/2008. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 2.

²⁸⁹ TOMSA, M. *K návrhu nového občanského zákoníku*. In: Právní zpravodaj – časopis pro právo a podnikání. č. 1/2008. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 6.

²⁹⁰ LAVICKÝ, P. *Kritické poznámky ke koncepci návrhu občanského zákoníku*. In: Právní rozhledy – časopis pro všechna právní odvětví. č. 23/2007. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 848-859.; nebo také stanovisko členů kateder občanského a obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a soudců Nejvyššího soudu ČR otištěné pod názvem *Připomínky k návrhu občanského zákoníku*. In: Právní zpravodaj – časopis pro právo a podnikání. č. 12/2008. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 20-24.

²⁹¹ BEZOUŠKA, P. *Návrh občanského zákoníku a jeho místo mezi evropskými kodexy*. In: Právní rozhledy – časopis pro všechna právní odvětví. č. 19/2008. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 711-717.; nebo také FRINTA, O.; TĚGL, P. *O návrhu nového občanského zákoníku a jeho kritice (a taky kontinuitě a diskontinuitě)*. In: Právní rozhledy – časopis pro všechna právní odvětví. č. 14/2009. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 495-501.

²⁹² např. Ústavu státu a práva Akademie věd ČR, Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze nebo Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

²⁹³ O spolupráci byli požádáni členové občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR, Notářská komora ČR, Exekutorská komora ČR, Česká advokátní komora a další odborníci z advokátních kanceláří a akademické sféry. Posouzení návrhu se uskutečnilo formou dotazníku, jenž obsahoval celkem 19 otázek ve čtyřech různých okruzích. Blíže viz redakční článek *Ministerstvo spravedlnosti nastavilo lhůtu pro dopracování nového občanského zákoníku*. In: Právní zpravodaj – časopis pro právo a podnikání. č. 11/2007. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 1, 3-9.

²⁹⁴ ELIÁŠ, K. *Reforma soukromého práva aktuálně: Do Evropy!* In: Právní rozhledy – časopis pro všechna právní odvětví. č. 12/2008. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 423.

Dne 2. června 2008 byl návrh občanského zákoníku rozeslán do *připomínkového řízení*. MSp ČR zpřístupnilo návrh také na svých internetových stránkách, čímž umožnilo i nejširší veřejnosti, aby se k němu vyjádřila.²⁹⁵ Vzhledem k rozsahu návrhu byla pro sdělení připomínek poskytnuta mimořádná tříměsíční lhůta, která skončila dne 31. srpna 2008.²⁹⁶ Během této lhůty přišlo z obligatorních připomínkových míst více než 3.000 připomínek, z nichž téměř polovina byla označena za zásadní.²⁹⁷ Po vypořádání došlých připomínek byl návrh dopracován a dne 8. dubna 2009 doporučen stanoviskem Legislativní rady vlády k přijetí.

Návrh občanského zákoníku schválila vláda na svém zasedání dne 27. dubna 2009 a v květnu téhož roku jej předložila jako vládní návrh zákona Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky [PSP ČR]. Posléze však došlo ke zkrácení volebního období PSP ČR a ta se odmítla návrhem občanského zákoníku za dané situace zabývat.

V současné době, tj. po volbách do PSP ČR, jež proběhly v květnu roku 2010, předpokládá nově jmenovaný ministr spravedlnosti JUDr. Jiří Pospíšil, že návrh občanského zákoníku bude v novém volebním období znovu předložen zákonodárnému sboru k projednání.

Základním **ideovým zdrojem rekodifikace** je vládní návrh občanského zákoníku bývalého Československa z roku 1937, který nebyl jako zákon přijat jen vzhledem k následným politickým událostem směřujícím k zahájení druhé světové války. Tento návrh šel cestou mírné revize ABGB; přihlíženo bylo také k novějším evropským zákoníkům, zejména německému a švýcarskému.²⁹⁸ Cílem je tedy navázat kontinuitu našeho práva tam, kde byla totalitním zákonodárstvím přetrhána.²⁹⁹

---

²⁹⁵ Obdobný postup zvolilo MSp ČR i v případě návrhu nového obchodního zákona a zákona o mezinárodním právu soukromém, na nichž se rovněž intenzivně pracuje a jež byly předloženy do připomínkového řízení dne 5. září 2008 (ZMPS) a 22. září 2008 (ObchZ).

²⁹⁶ Redakční článek *Vládní návrh nového občanského zákoníku byl předložen do připomínkového řízení*. In: Právní zpravodaj – časopis pro právo a podnikání. č. 6/2008. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 1-2.

²⁹⁷ Redakční článek *Ministerstvo spravedlnosti hodlá předložit návrh nového občanského zákoníku vládě*. In: Právní zpravodaj – časopis pro právo a podnikání. č. 10/2008. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 1-2.

²⁹⁸ Obecná část důvodové zprávy k návrhu občanského zákoníku, s. 17.

²⁹⁹ ELIÁŠ, K. *Koncepce nového občanského kodexu*. In: Právní rádce – měsíčník Hospodářských novin. č. 8/2001. Praha: Economia, 2001, s. 13.

Dalšími významnými zdroji rekodifikace jsou ústavní pořádek České republiky (zejména Listina základních práv a svobod), mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána, a evropské právo. Přihlíží se také k úpravám obsaženým v civilních kodexech jiných států, především k úpravě rakouské, německé, švýcarské, italské, nizozemské a polské; z nečlenských států Evropské unie se berou v úvahu občanské zákoníky Québecu a Ruska.³⁰⁰

Záměrem navrhované právní úpravy je **obnovit pojetí občanského zákoníku jako obecného kodexu**. Jejím úkolem je věnovat se obecně osobám, věcem a právním jednáním.³⁰¹ Navrhovaná právní úprava tak nevstupuje jen na místo dosavadního občanského zákoníku, ale měla by nahradit i zákon o rodině (zákon č. 94/1963 Sb.), poměrně obsáhlou partii úpravy obchodních obligací v obchodním zákoníku, zákon o pojistné smlouvě (zákon č. 37/2004 Sb.), zákon o nadacích a některé další.³⁰²

Vládní návrh občanského zákoníku [vl. n. OZ] obsahuje celkem 2.936 paragrafů. Jeho systematika vychází z antropocentrického hlediska.³⁰³ Návrh je tematicky rozdělen do pěti částí: obecná část, rodinné právo, absolutní majetková práva, relativní majetková práva, ustanovení společná, přechodná a závěrečná. Jednotlivé části se dále dělí na hlavy, díly, oddíly a pododdíly.

6.2 Navrhovaná právní úprava dědického práva

Úprava dědického práva je ve vládním návrhu občanského zákoníku obsažena v části třetí, v hlavě III (hlava I obsahuje základní ustanovení, hlava II úpravu věcných práv). Na první pohled je z návrhu zřejmý nárůst ustanovení o dědickém právu. Tomuto tématu jsou věnovány § 1335 – 1579, tedy 245 paragrafů oproti stávajícím 41 paragrafům.³⁰⁴

---

³⁰⁰ ELIÁŠ, K. *Charakteristika návrhu nového občanského zákoníku*. In: ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; TICHÝ, L. Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 27. ledna 2006 a 12. května 2006 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Praha: ASPI, 2006, s. 35-36.

³⁰¹ Obecná část důvodové zprávy k návrhu občanského zákoníku, 19-20.

³⁰² ELIÁŠ, K. *Legenda o osnově občanského zákoníku*. In: Právní rozhledy – časopis pro všechna právní odvětví. č. 17/2007. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 636.

³⁰³ Obecná část důvodové zprávy k návrhu občanského zákoníku, s. 21.

³⁰⁴ vnitřní struktura hlavy o dědickém právu viz příloha č. 9.8.

Podle věcného záměru občanského zákoníku by úprava dědického práva měla sledovat principy dosavadní úpravy dědictví.³⁰⁵ Vrací se však do ní některé tradiční instituty, které naše dnešní dědické právo nezná – např. odkazy, dědická smlouva, zřeknutí se dědictví aj. Aby bylo možné lépe a přesněji vyložit poslední vůli zůstavitele, je navrhovaná právní úprava podrobná. Zároveň užívá výkladová pravidla, jež mají umožnit zůstaviteli předvídat, jak bude jeho projev vůle vyložen po jeho smrti.³⁰⁶

Vládní návrh občanského zákoníku pojmově rozlišuje mezi **pozůstalostí a dědictvím**. Pozůstalost zahrnuje celé jmění zůstavitele k okamžiku jeho smrti, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány či uplatněny u orgánu veřejné moci (§ 1335 odst. 2 vl. n. OZ). Dědictvím je jen to z pozůstalosti, co skutečně připadá jako jmění dědici (§ 1335 odst. 3 vl. n. OZ).

Návrh se rovněž vrací k obvyklému rozlišení **dědictví a odkazu**, jakož i dědice a odkazovníka. Dědicem je osoba, které náleží dědictví, tj. buď celá pozůstalost, nebo poměrný podíl z ní (§ 1335 odst. 1 a 3 vl. n. OZ). Naproti tomu odkazovníkem je ten, komu zůstavitel odkázal jen jednotlivou věc, případně jednu nebo několik věcí určitého druhu (včetně peněz), nebo ten, komu zůstavitel zřídil určité právo (§ 1337 odst. 1 vl. n. OZ).³⁰⁷

Odkazem lze obtížit jen osobu, která má z pozůstalosti prospěch, tedy buď dědice, nebo odkazovníka. Přitom § 1457 vl. n. OZ stanoví, že každému z dědiců musí zůstat z hodnoty dědictví alespoň čtvrtina odkazy nezatížená, jinak má dědic právo na poměrné zkrácení odkazu. Pokud je odkazem obtížen odkazovník, jedná se o tzv. pododkaz. Ten, komu pododkaz náleží, se označuje jako pododkazovník.³⁰⁸

---

³⁰⁵ Věcný záměr občanského zákoníku (viz <http://nett.aid.cz/sbornikOZ/textydown/vecnyzamerof>), s. 55.

³⁰⁶ viz <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/dedicke-pravo/koncepcni-zmeny.html>

³⁰⁷ K znovuzavedení institutu odkazu vyjádřil své výhrady JUDr. Ladislav Muzikář: „*Obnovení institutu odkazů současná praxe nepostrádá a chybí i poptávka veřejnosti. Znovuzavedení odkazů v navrhované podobě by vztahy po úmrtí zůstavitele spíše zkomplikovalo.*“ (viz MUZIKÁŘ, L. *Nabývání dědictví*. In: ŠVESTKA, J.; DVORÁK, J.; TICHÝ, L. Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 27. ledna 2006 a 12. května 2006 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Praha: ASPI, 2006, s. 152-153.).

³⁰⁸ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku - komentář k § 1456-1459, s. 354.

Odkazovník není dědicem (§ 1337 odst. 2 vl. n. OZ), a proto se nepodílí na odpovědnosti za zůstavitelovy dluhy. Odkazem se založí pouze odkazovníkův nárok vůči osobě odkazem obtíženě na vydání odkazu. Vlastnictví k odkázanému předmětu se nabývá stejným způsobem, jakým se nabývá vlastnické právo (§ 1480 odst. 1 vl. n. OZ).³⁰⁹

Dědické právo vzniká smrtí zůstavitele, proto kdo zemře před zůstavitelem, nebo současně s ním, nedědí (§ 1338 vl. n. OZ). Dědic ale může dědictví odmítnout (§ 1344 a násl. vl. n. OZ). Vládní návrh občanského zákoníku tedy nepočítá se znovuzavedením institutu dědických přihlášek, jak ho znal Všeobecný občanský zákoník z roku 1811 (viz výše).³¹⁰ Zamýšlí však upravit možnost dědice převzít dědictví buď s výhradou soupisu (§ 1533 a násl. vl. n. OZ), nebo bez ní, což má mít význam pro jeho odpovědnost za dluhy zůstavitele. Neuplatní-li dědic výhradu soupisu, hradí dluhy zůstavitele v plném rozsahu (§ 1563 vl. n. OZ). Jestliže dědic výhradu soupisu uplatní, odpovídá za dluhy zůstavitele jen do výše ceny nabytého dědictví (§ 1565 vl. n. OZ).

Po smrti zůstavitele návrh nově počítá s možností **dědictví zcizit**, a to úplatně či bezúplatně smlouvou ve formě veřejné listiny. Zcizením dědictví nabyvatel vstupuje do práv a povinností náležejících k pozůstalosti. Zcizení dědictví se nesmí dotknout práv věřitelů zůstavitele, proto návrh stanoví, že nabyvatel i zcizitel jsou věřitelům za dluhy zůstavitele zavázáni společně a nerozdílně (§ 1573 – 1579 vl. n. OZ).

Navrhovaná právní úprava rozlišuje podle § 1336 odst. 1 vl. n. OZ – v pořadí dle právní síly – tři **dědické tituly**:

- dědickou smlouvu,
- závěť (návrh hovoří také o dovětku neboli kodicilu, který se však za dědický titul nepovažuje; pojmový rozdíl mezi dovětkem a závětí je v tom, že dovětkem nejsou samostatně povolávání dědici),³¹¹
- zákon.

---

³⁰⁹ Právní úprava odkazů je ve vládním návrhu občanského zákoníku obsažena v dílu 3 hlavy III jeho třetí části, tedy v § 1453-1491.

³¹⁰ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku - komentář k § 1338-1339, s. 318.

³¹¹ tamtéž - komentář k § 1336, s. 316.

Právní úprava dědění z dědické smlouvy a ze závěti je systematicky předřazena úpravě dědění podle zákonné posloupnosti. Ustanovení o závěti ale předchází ustanovením o dědické smlouvě, přestože pokud jde o právní sílu, je dědická smlouva silnější (viz výše). Podle důvodové zprávy k vládnímu návrhu občanského zákoníku se přihlíží k tomu, že závěť je obvyklejší a častější způsob poručení pro případ smrti a že dědická smlouva jako institut se ze závěti vyvinula.³¹²

6.3 Dědění ze zákona

Zákonná dědická posloupnost je ve vládním návrhu občanského zákoníku upravena v dílu 4 hlavy III jeho třetí části, tedy v § 1492 – 1500. Návrh v podstatě recipuje úpravu dosavadní³¹³ s určitými rozdíly.

K dědickému nástupnictví podle zákona dochází, nezanechal-li zůstavitel dědickou smlouvu ani závěť (§ 1492 odst. 1 vl. n. OZ). Možná je rovněž kumulace dědických titulů (§ 1336 odst. 1 vl. n. OZ).

Jestliže zůstavitel zanechal dědickou smlouvu nebo závěť, ale dědic (ani náhradník) jí povoláný dědit nechtěl nebo nemohl, nabudou dědictví rovněž dědici ze zákona. V takovém případě ovšem nelze zcela pominout zůstavitelovu poslední vůli. Proto se zákonným dědicům ukládá, aby splnili ostatní nařízení zůstavitele, jsou-li v jeho dědické smlouvě nebo závěti uvedena (§ 1492 odst. 2 vl. n. OZ).

Okruh zákonných dědiců podle vládního návrhu občanského zákoníku je oproti dosavadní úpravě rozšířen. Současný výčet dědiců ze zákona a jejich rozdělení do čtyř dědických skupin se totiž v praxi jeví nedostatečným.³¹⁴ Nově jsou proto za intestátní dědice považováni také prarodiče rodičů zůstavitele (§ 1498 vl. n. OZ), potomci dětí sourozenců zůstavitele a potomci prarodičů zůstavitele (§ 1499 vl. n. OZ).

---

³¹² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku - komentář k § 1350-1351, s. 324.

³¹³ ELIÁŠ, K. *Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník*. In: Ad Notam. č. 5/2003. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2003, s. 102.

³¹⁴ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku - komentář k § 1494-1500, s. 359; nebo také <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/dedicke-pravo/koncepcni-zmeny.html>: „Dnešní stav, kdy existují jen čtyři dědické skupiny a okruh dědiců v nich je omezen (posledním dědicem ze zákona se mohou stát zůstavitelovi prarodiče, případně strýcové a tety) nahrává situacím, kdy dochází k přechodu majetku zůstavitele na stát, ačkoliv by mělo být spíše preferováno zachování majetku v soukromém sektoru.“

Zachováno bylo zákonné dědické právo tzv. osob spolužijících, přestože při přípravě návrhu občanského zákoníku byla otázka jeho zachování opakovaně diskutována.³¹⁵

Navrhovaná právní úprava rozděluje v § 1494 – 1499 vl. n. OZ intestátní dědice do šesti **dědických tříd**. V pořadí následující třída dědiců ze zákona nastupuje jen tehdy, nedědí-li nikdo ve třídě předcházející. Stejná ustanovení určují dědické podíly v jednotlivých třídách intestátních dědiců.

První třída dědiců ze zákona je navržena shodně s § 473 dosavadní právní úpravy. Dědí v ní zůstavitelovy děti a jeho manžel nebo partner rovným dílem. Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti; totéž platí o vzdálenějších potomcích téhož předka (§ 1494 vl. n. OZ).

I návrh ustanovení o *druhé třídě* dědiců ze zákona odpovídá platné právní úpravě, konkrétně § 474 OZ. Ve druhé dědické třídě dědí manžel nebo partner zůstavitele, zůstavitelovi rodiče a dále ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele. Dědici druhé třídy dědí rovným dílem, manžel nebo partner³¹⁶ však vždy nejméně polovinu pozůstalosti (§ 1495 vl. n. OZ).

Třetí třída dědiců ze zákona přejímá dosavadní úpravu obsaženou v § 475 OZ. Za zákonné dědice jsou zde považováni zůstavitelovi sourozenci a tzv. osoby spolužijící, kteří dědí rovným dílem. Nedědí-li některý ze sourozenců zůstavitele, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti (§ 1496 vl. n. OZ).

Pokud jde o návrh ustanovení § 1497 vl. n. OZ týkající se *čtvrté třídy* dědiců ze zákona, i v něm zůstává částečně zachována dikce platné právní úpravy, konkrétně § 475a OZ. Dědí zde ovšem pouze zůstavitelovi prarodiče, a to rovným dílem. Nenabude-li dědictví žádný z prarodičů zůstavitele, nejsou již jako dědici v této dědické třídě povoláni jejich děti, ale nastupuje vládním návrhem občanského zákoníku

---

³¹⁵ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku - komentář k § 1494-1500, s. 359-360.

³¹⁶ Přestože vládní návrh občanského zákoníku v § 1494 a § 1495 výslovně jako dědice první a druhé dědické třídy neuvádí vedle manžela alternativně i partnera zůstavitele, jeho zákonné dědické právo je zachováno s ohledem na ustanovení hlavy I páté části vl. n. OZ, konkrétně § 2878: „Ustanovení části první, třetí a čtvrté o manželství a o právech a povinnostech manželů platí obdobně pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů.“

nově upravená pátá třída dědiců ze zákona. Potomci prarodičů zůstavitele, včetně jejich dětí, jsou odsunuti až do nové šesté třídy intestátních dědiců (viz níže v této podkapitole).

Pátá třída dědiců ze zákona je navržena nově a zahrnuje prarodiče rodičů zůstavitele, tedy zůstavitelovy pradědy a prabáby.³¹⁷ V úvahu přichází čtyři páry praparodičů zůstavitele s tím, že prarodičům zůstavitelova otce připadá jedna polovina dědictví a prarodičům zůstavitelovy matky druhá polovina. Pradědové a prabáby z téže strany rodičů zůstavitele se dělí o polovinu, která jim připadá, rovným dílem (§ 1498 odst. 1 vl. n. OZ).

Jestliže některý z dvojice není naživu, případně uvolněná osmina druhému z nich. Není-li naživu celá dvojice, přiroste uvolněná čtvrtina druhé dvojici z téže strany rodičů zůstavitele. Pokud v době zůstavitelovy smrti není naživu ani jedna dvojice z téže strany rodičů zůstavitele, jsou k polovině dědictví, která jim připadala, povolány dvojice z druhé strany rodičů zůstavitele. Ty pak tuto polovinu zdědí ve stejném poměru, v jakém se dělí o polovinu dědictví, která jim připadá přímo (§ 1498 odst. 2 vl. n. OZ).

Rovněž *šestá třída* dědiců ze zákona se navrhuje jako nová. Zařazení do ní byli potomci dětí sourozenců zůstavitele a potomci prarodičů zůstavitele, kteří jsou povoláni k dědění rovným dílem (§ 1499 vl. n. OZ). Nově tak získají zákonné dědické právo např. zůstavitelovi bratranci a jeho sestřenice, u nichž je pravděpodobnost, že zůstavitele přežijí, relativně vysoká, a jejich vzájemný vztah může být často velice blízký.³¹⁸

Na rozšíření okruhu intestátních dědiců v navrhované právní úpravě reaguje ustanovení § 1500 vl. n. OZ zakotvením pravidla několikerého příbuzenství. Podle tohoto ustanovení je-li někdo se zůstavitelem příbuzný z více než jedné strany, má z každé strany dědické právo, které by mu náleželo jako příbuznému z této strany.

---

³¹⁷ K tomu důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku na s. 360 uvádí: „Nepůjde o případy vyskytnuvší se se zvláštní četností. Nelze však přehlížet ani stále se prodlužující délku lidského života na straně jedné, ani nijak řídké případy náhlé a někdy i hromadné smrti mladých lidí nebo lidí středního věku (např. v důsledku dopravní havárie, zločinu a podobně). Pak vzniká otázka, zda in eventum přežívající prarodiče rodičů zůstavitele, obvykle v důchodovém věku, s potřebou podpory a péče, ponechat bez nároku na dědictví a pozůstalost přiknout cestou odúmrti státu, anebo zda vzít zřetel na jejich zájmy a pamatovat na spravedlivé uspořádání i takovýchto poměrů.“

³¹⁸ ŠEŠINA, M. *Úvaha nad návrhem úpravy dědění v novém občanském zákoníku*. In: Ad Notam. č. 2/2004. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2004, s. 47.

V případě, že zůstavitel nezanechal žádného zákonného dědice nebo nikdo z nich dědictví nenabyl, stávají se dědici podle poměru hodnot jejich odkazů odkazovníci (§ 1492 odst. 1 vl. n. OZ). Jestliže zůstavitel nezanechal ani odkazovníky, případně žádný z nich nenabyl dědictví, připadá pozůstalost jako **odúmrť** státu (§ 1493 odst. 1 vl. n. OZ).

Od dosavadní právní úpravy obsažené v § 462 OZ se však vládní návrh občanského zákoníku liší tím, že státu v tomto případě přiznává postavení zákonného dědice.³¹⁹ Přesto stát nemá právo odmítnout dědictví. Nemá ani právo na odkaz podle § 1453 odst. 1 vl. n. OZ, který stanoví, že zákonnému dědici připadne odkaz věci, ohledně níž zůstavitel určil, že ji dědic povolany závětí nebo dědickou smlouvou dědit nemá.

Pokud jde o odpovědnost státu za dluhy zůstavitele, hledí se na něj jako na dědice, kterému svědčí výhrada soupisu (§ 1493 odst. 2 vl. n. OZ).

6.4 Dědění ze závětí

Testamentární dědická posloupnost je ve vládním návrhu občanského zákoníku upravena v oddílu 2 dílu 2 hlavy III jeho třetí části, tj. v § 1353 – 1440. Závět' je spolu s dědickou smlouvou a dovětkem (viz výše) systematicky zařazena mezi tzv. pořízení pro případ smrti (§ 1350 vl. n. OZ). Podle věcného záměru občanského zákoníku má nová úprava dědění ze závětí v zásadě zachovat dosavadní normativní řešení³²⁰ s určitými změnami.

Kladně lze podle mého názoru hodnotit zařazení **definice testamentu** do ustanovení § 1353 odst. 1 vl. n. OZ, neboť ta v současné právní úpravě chybí. Závětí se rozumí odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz.

---

³¹⁹ K důvodům změny koncepce odúmrti viz důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku - komentář k § 1493, s. 358.

³²⁰ Věcný záměr občanského zákoníku (viz <http://nett.aid.cz/sbornikOZ/textydown/vecnyzamerovz.rtf>), s. 58.

V § 1353 odst. 2 je stanovena zásada, podle které je třeba co možná nejvíce vyhovět vůli zůstavitele. Jak uvádí Prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš³²¹, „je totiž *namístě vrátit se k tradičnímu pojetí, že základní funkce úpravy dědění sleduje respekt k poslední vůli zůstavitele, který jako vlastník rozhoduje o dalším osudu svého vlastnictví*“.

Ustanovení § 1358 – 1362 vl. n. OZ upravují hlavní pravidla pro rozdělení pozůstalosti mezi závětní dědice a reagují na možnost kumulace dědění z testamentu a ze zákona.

Pokud zůstavitel povolá závěti několik dědiců a současně vyjádří, že si přeje, aby jim připadla celá pozůstalost, je oproti stávající úpravě možné, aby se podíl dědice, který nedědí, uvolnil a poměrně přirostl k podílům ostatních testamentárních dědiců (§ 1363 vl. n. OZ).³²²

Formy závěti upravuje vládní návrh občanského zákoníku v § 1391 – 1409. Závěti se rozlišují na soukromé a veřejné:

- *závěť pořízená soukromou listinou*

Soukromý testament může existovat ve dvou podobách – buď jako testament holografní, nebo jako testament allografní. Navržená ustanovení vládního návrhu občanského zákoníku zásadně přejímají stávající úpravu.

- *závěť pořízená veřejnou listinou*

Veřejná závěť je závěť pořízená ve formě veřejné listiny, zejména ve formě notářského zápisu. Obligatorně ji k poslednímu pořízení o svém majetku musí použít osoby starší 15 let, které dosud nenabýly plné svéprávnosti, a osoby, jejichž svéprávnost byla výrokem soudu omezena (viz níže v této podkapitole). Ten, kdo sepisuje veřejnou listinu o závěti se zůstavitelem, jenž není plně svéprávný, se má přesvědčit, zda se projev jeho poslední vůle děje s rozvahou, vážně a bez donucení.

---

³²¹ ELIÁŠ, K. *Legendy o osnově občanského zákoníku*. In: Právní rozhledy – časopis pro všechna právní odvětví. č. 17/2007. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 634.

³²² K tomu důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku na s. 329 uvádí: „Naproti tomu za situace, kdy zůstavitel vyměří podíly dědiců na pozůstalosti tak, že každému přizná jen určitý konkrétně vymezený podíl, vychází se z pojetí, že takto povolaným dědicům chtěl zůstavitel zanechat jen to, co jim přiznal – a nic víc – a proto je přirůstání podílů vyloučeno. Uvolní-li se za takové situace podíl závětního dědice, nepřiroste ostatním závětním dědicům, nýbrž připadne dědicům ze zákona.“

Svědky testamentu mohou být jen osoby, které na závěti a jejím obsahu nemají zájem, a ty, které nejsou nesvéprávné, nevidomé, neslyšící, němé nebo neznalé jazyka či způsobu dorozumívání, v němž zůstavitel svůj projev vůle činí. Nově navrhovaná právní úprava výslovně uvádí, že svědci se musí na závěť podepsat s doložkou, jež poukazuje na jejich vlastnost jako svědků.

Vládní návrh občanského zákoníku zná rovněž privilegované formy testamentů. I ty můžeme rozlišit na soukromé a veřejné.³²³

Především se navrhuje umožnit zůstaviteli, který je pro nenadálou událost v patrném a bezprostředním ohrožení života, pořídit soukromou závěť ústně před třemi současně přítomnými svědky. Stejně právo má i ten, kdo se nachází v místě, v němž je běžný společenský styk ochromen následkem mimořádné události, nelze-li po něm rozumně požadovat, aby pořídil v jiné formě.

Veřejný testament s úlevami je možné pořídit takto:

- a) *před starostou obce, v níž se zůstavitel nalézá, příp. před jeho zástupcem, za přítomnosti dvou svědků, pokud je důvodná obava, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl pořídit závěť ve formě veřejné listiny,*
- b) *před velitelem námořního plavidla nebo letadla, příp. před jejich zástupci, za účasti dvou svědků, nachází-li se zůstavitel na jejich palubě a pro sepsání privilegovaného testamentu má vážný důvod,*
- c) *před velitelem vojenské jednotky České republiky, pokud má hodnost důstojníka nebo vyšší, za přítomnosti dvou svědků, pokud je zůstavitel vojákem nebo jinou osobou náležející k armádě a účastní se ozbrojeného konfliktu či vojenské operace.*³²⁴

Při pořizování privilegovaného testamentu mohou být svědky i osoby, které dosáhly 14 let svého věku, a osoby, jež byly omezeny ve svéprávnosti. Současná přítomnost svědků se vyžaduje jen při soukromé závěti pořízené ústně.

---

³²³ ELIÁŠ, K. *Privilegované závěti a osnova českého občanského zákoníku*. In: Ad Notam. č. 2/2009. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2009, s. 45.

³²⁴ Na přílišnou složitost a kazuistiku navrhované právní úpravy poukazuje JUDr. Martin Šešina: „Pro užití formy závěti s úlevami by stačil jeden jasně definovaný důvod, a to je důvod, kdy je pořizovatel pro nenadálou událost v patrném a bezprostředním ohrožení života. Znamenalo by to ohrožení objektivní nenadálou situací nebo i subjektivním nenadálým zdravotním stavem pořizovatele.“ (viz ŠEŠINA, M. *Zamyšlení nad úlevami při pořizování závěti v novém občanském zákoníku*. In: Ad Notam. č. 2/2009. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2009, s. 56.).

Úlevy se týkají i podpisu testamentu. Platnosti závěti není na újmu, jestliže ji zůstavitel či svědek nepodepíše proto, že nemůže psát, nebo pro jinou závažnou překážku. Příčina této překážky ale musí být v listině výslovně uvedena.

Zvláštní povaha privilegovaných testamentů vyžaduje, aby jejich platnost byla časově omezena. Pokud tedy nenadálá událost pomine a zůstavitel může pořídit závěť obvyklým způsobem, pozbude privilegovaný soukromý testament platnosti uplynutím dvou týdnů a privilegovaný veřejný testament uplynutím tří měsíců ode dne jejich pořízení. Tyto doby však nepočnou běžet ani neběží, dokud zůstavitel nemůže pořídit závěť ve formě veřejné listiny.

Základní **obsahovou náležitostí** závěti je *ustanovení dědice, resp. dědiců* (§ 1353 odst. 1 vl. n. OZ). Právo povolát dědice je osobním právem zůstavitele. Ten proto nemůže svěřit určení dědice jinému ani pořídit společně s jinou osobou (§ 1355 vl. n. OZ). Zároveň nestačí, aby jen přisvědčil návrhu, který mu byl učiněn (§ 1356 vl. n. OZ).

Dědicem může být osoba fyzická i právnická. Za dědice je možné povolát i právnickou osobu, která má teprve vzniknout.³²⁵ Taková právnická osoba je způsobilým dědicem, vznikne-li do jednoho roku od smrti zůstavitele (§ 1336 odst. 2 vl. n. OZ).³²⁶

Nově se ve vládním návrhu občanského zákoníku objevuje pojem *náhradnictví* (§ 1366 – 1370 vl. n. OZ). Jde o obecnou substituci, kterou stávající právní úprava nezná. Možnost povolát v závěti náhradního dědice pro případ, že závětní dědic dědictví nenabude, musela za současného stavu dovést judikatura (viz výše).

Návrh rovněž počítá s obnovením institutu *svěřenského nástupnictví*, tedy fideikomisární substituce. Toto nástupnictví umožňuje zůstaviteli přikázat svému dědici, aby dědictví, které přijal, po své smrti nebo v jiných zůstavitelem určených případech převedl na ustanoveného následného dědice (tzv. svěřenského nástupce).

---

³²⁵ Podle § 1337 odst. 1 vl. n. OZ lze takovou právnickou osobu povolát i za odkazovníka.

³²⁶ K tomu důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku na s. 316 uvádí: „Nepamatuje se tu jen na nadace zřizované závětí podle § 307, nýbrž i na kterékoli právnické osoby jiné. Výslovné ustanovení tohoto druhu je účelné, protože jinak by za dědice nebo odkazovníka nemohla být povolána osoba, která v den smrti zůstavitele ještě neexistuje. Podle stávající úpravy právnická osoba nalézající se třebaž ještě ve fázi svého založení nepřipadá jako dědic v úvahu.“

V našem právním řádu tento institut neexistuje od účinnosti zákona č. 141/1950 Sb., občanského zákoníku. Ačkoli věcný záměr s jeho znovuzavedením nepočítal (neboť omezuje vlastníka a komplikuje vlastnické vztahy)³²⁷, vládní návrh občanského zákoníku na svěřenské nástupnictví pamatuje v 1371 – 1383.

Podle § 1410 odst. 1 vl. n. OZ může zůstavitel (na rozdíl od stávající právní úpravy – viz výše) uvést v závěti podmínku, doložení času nebo příkaz. Jde o tzv. *vedlejší doložky v závěti*.³²⁸ Směřuje-li však vedlejší doložka jen k zřejmému obtěžování dědice nebo odkazovníka ze zůstavitelovy svévole, nepřihlíží se k ní. Stejně se nepřihlíží ani k doložce odporující veřejnému pořádku a k doložce nesrozumitelné (§ 1410 odst. 2 vl. n. OZ). Výslovně se navrhuje také nebrat v potaz vedlejší doložky ukládající dědici nebo odkazovníku, aby vstoupil do manželství či registrovaného partnerství, příp. aby v takovém svazku setrval nebo jej zrušil (§ 1411 vl. n. OZ).

Samostatným typem vedlejší doložky v závěti je ustanovení vykonavatele závěti podle § 1412 – 1414 vl. n. OZ. Vykonavatel závěti plní zejména mediační funkci.³²⁹

Zůstavitel může v testamentu rovněž povolat správce pozůstalosti nebo některé její části (§ 1415 odst. 1 vl. n. OZ). Hlavním úkolem správce pozůstalosti je péče o jmění, tedy majetková správa.³³⁰ Nebyl-li správce pozůstalosti zůstavitelem povolán, náleží správa pozůstalosti vykonavateli závěti, dokud soud nerozhodne jinak (§ 1413 odst. 2 vl. n. OZ).

Jednal-li zůstavitel v *podstatném omylu*, je závěť v té části, jíž se omyl týkal, relativně neplatná (§ 1388 vl. n. OZ). Podstatným omylem je takový omyl, bez něhož by zůstavitel testament nepořídil, nebo by měl jiný obsah.

---

³²⁷ Věcný záměr občanského zákoníku (viz <http://nett.aid.cz/sbornikOZ/textydown/vecnyzamerov.rtf>), s. 59.

³²⁸ blíže k této problematice viz KARHANOVÁ, M. *Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě*. In: Právní rozhledy – časopis pro všechna právní odvětví. č. 5/2007. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 160-161.

³²⁹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku - komentář k § 1410-1411, s. 344.

³³⁰ tamtéž, s. 345.

Ustanovení vládního návrhu občanského zákoníku o způsobilosti zůstavitele pořídit závěť i ustanovení o dědické nezpůsobilosti vycházejí ze stávající právní úpravy.

Aktivní testamentární způsobilost postrádají zásadně osoby nesvéprávné (ať už pro nedostatek věku, nebo duševního zdraví). Připouští se však výjimky (§ 1384 vl. n. OZ).

Kdo dosáhl 15 let svého věku a dosud nenabyl plné svéprávnosti, může pořizovat i bez souhlasu zákonného zástupce, ale jen formou veřejné listiny (§ 1385 vl. n. OZ). Kdo byl ve svéprávnosti omezen tak, že není způsobilý pořizovat, může přesto platně pořídit v jakékoli formě, pokud se uzdravil do té míry, že je schopen projevit vlastní vůli (§ 1386 vl. n. OZ).³³¹

Jestliže byla osoba ve svéprávnosti omezena, může v rozsahu tohoto omezení pořizovat, ale jen formou veřejné listiny (§ 1387 odst. 1 vl. n. OZ). Speciální úprava platí pro osoby, které byly ve svéprávnosti omezeny pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů, anebo na hráčské vášni. Takoví lidé mohou sice závěť pořídit v jakékoli formě, nejvýše však o polovině pozůstalosti. Zbývající část pozůstalosti případně zákonným dědicům. Teprve nemá-li zůstavitel zákonné dědice, může pořídit o celém svém majetku (§ 1387 odst. 2 vl. n. OZ).

Pasivní testamentární způsobilost postrádá a z dědického práva je vyloučen, kdo se dopustil (§ 1340 vl. n. OZ):

- činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu, ledaže mu zůstavitel tento čin prominul.

Na rozdíl od dosavadní právní úpravy nemusí jít přímo o úmyslný trestný čin, postačí spáchání takového činu, který má jeho povahu. Zároveň dochází k rozšíření okruhu chráněných osob na všechny předky i potomky; nadále už se nechrání jen rodiče a děti zůstavitele.³³²

---

³³¹ K tomu důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku na s. 335-336 uvádí: „Člověk je ve svéprávnosti omezován soudním výrokem a soudním výrokem mu je svéprávnost také případně obnovována. Není však úmyslem zcela vyloučit pořizovací způsobilost těchto lidí jen proto, že se něco stalo v období vyměřeném právními mocemi úředního výroku: rozhodovat musí věcná stránka, a proto se nevylučuje možnost učinit poslední pořízení v odpovídajícím zdravotním stavu.“

³³² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku - komentář k § 1340-1342, s. 318-319.

- zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin prominul.

Zde dochází k formulačnímu zpřesnění dosavadní úpravy. Zavrženíhodný čin nemusí směřovat jen proti projevu zůstavitelovy poslední vůle, ale proti jeho poslední vůli vůbec.

Zcela novou úpravu obsahuje ustanovení § 1341 vl. n. OZ. To navrhuje, aby po zůstaviteli nedědil manžel, jenž se vůči němu dopustil činu, který naplňuje znaky domácího násilí, podal-li zůstavitel návrh na rozvod manželství i z tohoto důvodu. V tom případě jsou z dědění po zůstaviteli vyloučeni také příbuzní pozůstalého manžela (§ 1341 odst. 1 vl. n. OZ). Zároveň se stanoví, že po svém dítěti nedědí rodič, jehož soud zbavil rodičovské odpovědnosti (§ 1341 odst. 2 vl. n. OZ). Ustanovení § 1341 vl. n. OZ však vylučuje zmíněné osoby pouze ze zákonné dědické posloupnosti po zůstaviteli. Pokud zůstavitel pořídí závěť, v níž tyto osoby povolá za dědice, jejich pasivní testamentární způsobilost je zachována.

Po smrti zůstavitele může dědic dědictví odmítnout (§ 1344 – 1348 vl. n. OZ). Za života zůstavitele vládní návrh občanského zákoníku nově umožňuje, aby se v úvahu přicházející dědic svého dědického práva zřekl. Dědického práva se lze zřici smlouvou se zůstavitelem, pro niž je vyžadována forma veřejné listiny (§ 1343 vl. n. OZ).

Okruh **nepominutelných dědiců** kopíruje dosavadní právní úpravu. Za nepominutelné dědice jsou považováni potomci zůstavitele (§ 1502 odst. 1).³³³

Pokud jde o výši *povinného dílu*, tady se vládní návrh občanského zákoníku se stávající úpravou rozchází. Podle § 1502 odst. 2 vl. n. OZ se nezletilým potomkům musí dostat alespoň tolik, kolik činí tři čtvrtiny jejich dědického podílu ze zákona, a zletilým potomkům aspoň tolik, kolik činí čtvrtina jejich dědického podílu ze zákona. Povinný díl může být zůstaven v podobě dědického podílu i odkazu, ale musí zůstat nepominutelnému dědici zcela nezatížen (§ 1503 odst. 1 vl. n. OZ).

---

³³³ Návrh na rozšíření okruhu neopominutelných dědiců zamítla již při projednávání věcného záměru komise Legislativní rady vlády pro občanské právo. (viz ELIÁŠ, K. *Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník*. In: Ad Notam. č. 5/2003. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2003, s. 102.).

Úplné nebo částečné pomnutí potomka v testamentu nemá mít nadále za následek neplatnost závěti v příslušné části, nýbrž vznik práva nepominutelného dědice na vyplacení povinného dílu v penězích. Toto právo uplatňuje potomek vůči dědicům a odkazovníkům.³³⁴

Právo na povinný díl nemá ten, kdo se zřekl dědictví či povinného dílu, kdo je nezpůsobilý dědit nebo kdo byl zůstavitelem platně vyděděn (§ 1504 vl. n. OZ).

Vydědění je ve vládním návrhu občanského zákoníku upraveno v § 1505 – 1508. Zůstavitel může vydědit nepominutelného dědice, který:

- je nezpůsobilý dědit (viz výše),
- zůstaviteli neposkytl potřebnou pomoc v nouzi,
- o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevoval měl,
- byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze,
- vede trvale nezřízený život,
- je tak zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, že tu je obava, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl.

Vydědit potomka lze jak zcela, tak i částečně. Uvedení důvodu vydědění již není podmínkou jeho platnosti.³³⁵

Nově je také zůstaviteli umožněno pořídit tzv. negativní závěť, týkající se dědiců nikoli nepominutelných, jimž svědčí zákonná dědická posloupnost (§ 1508 odst. 2 vl. n. OZ).

Právo některých osob na zaopatření upravují § 1524 – 1528 vl. n. OZ.

---

³³⁴ K tomu důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku na s. 367-368 uvádí: „Nepominutelný dědic vlastně není dědicem - byl-li v pořízení pro případ smrti zkrácen nebo případně zcela pomnut - ale věřitelem těch, kteří byli zůstavitelem za dědice a odkazovníky povoláni. Ti musí poměrně vyrovnat jeho pohledávku. Dosavadní zjednodušující konstrukce platného dědického práva, podle níž zákon nepominutelného dědice vnutil závětním dědicům za spoluvlastníka, není vyhovující, zejména z toho důvodu, že tím způsobem vzniká spoluvlastnictví spojené nutně od počátku s vnitřními konflikty.“

³³⁵ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku - komentář k § 1507, s. 365.

Rovněž návrh ustanovení o **zrušení závěti** (§ 1434 – 1440 vl. n. OZ) vychází z právní úpravy stávající, ale jak uvádí důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku³³⁶, je přesnější. Závěť lze zrušit:

- pořízením nové závěti

Pořízením nové závěti se dřívější testament zruší v rozsahu, v jakém nemůže vedle pozdější závěti obstát.

- odvoláním závěti

Odvolání je možné učinit buď výslovně (tj. prohlášením učiněným v takové formě, jaká se vyžaduje pro pořízení testamentu), anebo mlčky (tj. zničením listiny, na níž byla závěť napsána).

Nové je pravidlo o obnovení platnosti starší závěti v případě, že zůstavitel novější testament zničí nebo jinak odvolá. Zároveň se navrhuje doplnit dosavadní úpravu o výslovné ustanovení tak, že se nepřihlíží k prohlášení zůstavitele, jímž označí za neplatná všechna jeho příští pořízení pro případ smrti, nebo taková pořízení, jež nebudou zřízena v určité formě. Toto pravidlo zatím dovozovala jen odborná literatura (viz výše).

6.5 Dědění z dědické smlouvy

Dědická smlouva představuje podle vládního návrhu občanského zákoníku v pořadí dle právní síly nejsilnější dědický titul (viz výše). Spolu se závětí a dovětkem je systematicky zařazena mezi tzv. pořízení pro případ smrti (§ 1350 vl. n. OZ). Její úprava je obsažena v oddílu 3 dílu 2 hlavy III jeho třetí části, tj. v § 1441 – 1452.

Dědickou smlouvou zůstavitel povolává druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice (či odkazovníka) a druhá strana toto povolání přijímá (§ 1441 odst. 1 vl. n. OZ). Strany se též mohou ustanovit za dědice navzájem.

---

³³⁶ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku - komentář k § 1434-1440, s. 348.

Dědická smlouva je smíšený právní útvar, který nese znaky jak závěti, tak smlouvy.³³⁷ Tomu také odpovídají **podmínky její platnosti**. K jejímu uzavření se vyžaduje *forma veřejné listiny* (§ 1442 odst. 2 vl. n. OZ). Strany mohou uzavřít dědickou smlouvu jen osobním jednáním (§ 1443 odst. 2 vl. n. OZ).

Kdo chce pořídit o svém majetku pro případ smrti dědickou smlouvou, musí mít nejen *aktivní testamentární způsobilost* (viz výše), *ale i způsobilost smluvně se zavázat*.³³⁸ Dědickou smlouvu může uzavřít jen zletilý zůstavitel, který je plně svéprávný. Jestliže je zůstavitel ve svéprávnosti omezen, může dědickou smlouvu uzavřít jen se souhlasem opatrovníka (§ 1443 odst. 1 vl. n. OZ). Výjimku připouští § 1444 odst. 2 vl. n. OZ.

Pokud jde o **obsah dědické smlouvy**, mohou k ní být *připojené podmínky*, ty se však řídí všeobecnými ustanoveními o podmínkách v právních jednáních (§ 1446 vl. n. OZ).³³⁹

Dědickou smlouvou nelze pořídit o celé pozůstalosti; čtvrtina pozůstalosti musí zůstat volná, aby o ní zůstavitel mohl pořídit mimosmluvně (§ 1444 odst. 1 vl. n. OZ). Ten, kdo byl omezen ve svéprávnosti pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů, anebo na hráčeké vášni, může pořídit dědickou smlouvou jen o majetku, o němž je způsobilý pořídit závěti (viz výše). Z tohoto majetku se pak počítá čtvrtina vyhrazená jeho pořízení mimosmluvnímu (§ 1444 odst. 2 vl. n. OZ).

Nejsou-li splněny podmínky stanovené v § 1443 a 1444 vl. n. OZ, či pokud dědická smlouva nevyhovuje ustanovením o smlouvách obsaženým ve čtvrté části vládního návrhu občanského zákoníku, je neplatná. Přesto může mít platnost závěti, má-li jinak všechny náležitosti testamentu (§ 1450 vl. n. OZ).

Existence dědické smlouvy nebrání jejímu pořizovateli, aby se svým majetkem za života libovolně nakládal (§ 1447 odst. 1 vl. n. OZ). Proto smluvní dědic nemůže na zůstaviteli požadovat žádné zajištění svého budoucího dědického práva, a není-li ujednáno jinak, nemůže své právo převést na jinou osobu.³⁴⁰ Pokud ale zůstavitel pořídí

---

³³⁷ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku - komentář k § 1441-1444, s. 349.

³³⁸ KARHANOVÁ, M. *Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě*. In: Právní rozhledy – časopis pro všechna právní odvětví. č. 5/2007. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 163.

³³⁹ Konkrétně navržený text odkazuje na § 495 a § 496 vl. n. OZ.

³⁴⁰ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku - komentář k § 1446-1447, s. 351.

o svém majetku pro případ smrti jinak nebo pokud uzavře s dědickou smlouvou neslučitelnou smlouvu darovací, může se smluvní dědic dovolat neúčinnosti těchto právních jednání (§ 1447 odst. 2 vl. n. OZ).

Na rozdíl od závěti nelze smluvní povolání za dědice jednostranně odvolat. **Své povinnosti z dědické smlouvy může sice zůstavitel zrušit** i pořízením závěti, k účinnosti takového zrušení se však vyžaduje souhlas smluvního dědice učiněný formou veřejné listiny (§ 1449 vl. n. OZ).

Byla-li dědická smlouva uzavřena s tím, že ostatní dědicové se zřekli svého dědického práva, pozbývá zřeknutí se dědictví účinky, jestliže dědickou smlouvou povolaný dědic nebude z jakéhokoli důvodu dědit (§ 1445 vl. n. OZ).

Vládní návrh občanského zákoníku dále obsahuje **zvláštní ustanovení o dědické smlouvě uzavřené mezi manžely** (§ 1451 – 1452). Takovou smlouvu mohou uzavřít i snoubenci s odkládací podmínkou uzavření manželství.

Rozvod manželství zásadně nemá mít vliv na trvání práv a povinností z dědické smlouvy. Po rozvodu manželství se ale každá ze stran může domáhat zrušení smlouvy u soudu.

Prohlášením manželství za neplatné se práva a povinnosti z dědické smlouvy ruší, ledaže takové manželství zaniklo již dříve smrtí jednoho z manželů.

7. Závěr

Dědické právo je odvětvím občanského práva, se kterým se během svého života (ať už v pozici zůstavitele nebo dědice) setká snad každý z nás.

Jedním z předpokladů přechodu práv a povinností zemřelé fyzické osoby na její právní nástupce je existence **tzv. dědických titulů**, tj. právních důvodů dědění, svědčících určité osobě. Dědickými tituly jsou podle platné právní úpravy *závěť a zákon*. Všeobecný občanský zákoník z roku 1811 uváděl mezi dědickými tituly rovněž *dědickou smlouvu*, s jejímž znovuzavedením do našeho právního řádu počítá *de lege ferenda* vládní návrh nového občanského zákoníku.

Intestátní dědická posloupnost je založena na bližším či vzdálenějším příbuzenském nebo obdobném vztahu osoby dědice k zůstaviteli. K dědickému nástupnictví podle zákona dochází, zemře-li zůstavitel intestatus, tj. bez zanechání platné závěti, nebo nenabude-li v závěti povolany dědic z jakéhokoli důvodu dědictví. Dědění ze závěti má tedy přednost před děděním ze zákona.

Testamentární dědická posloupnost je založena na vůli zůstavitele projevené v platné závěti. Možnost pořídít o svém majetku pro případ smrti testamentem dovoluje zůstaviteli odchýlit se od intestátní dědické posloupnosti a zanechat svůj majetek i jiným osobám než zákonným dědicům. Vůli zůstavitele projevenou v platné závěti mohou dědici zvrátit pouze tehdy, pokud před soudem uzavřou dohodu o vypořádání dědictví (§ 482 OZ ve spojení s § 175q odst. 1 písm. c) OSŘ).

V úvahu přichází také kumulace dědických titulů.

Ve své rigorózní práci jsem se snažila postihnout zejména současnou hmotněprávní úpravu dědických titulů v českém právním řádu. Zároveň bylo mým cílem poodhalit čtenáři historické aspekty této problematiky a konfrontovat ji s návrhy *de lege ferenda*. Pro tyto účely jsem čerpala ze samotného textu zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, a dalších zákonů a z bohaté judikatury. Seznámila jsem se s odbornými publikacemi a články na dané téma, jejichž výčet uvádím v seznamu literatury.

Současný občanský zákoník z roku 1964 upravuje dědění ze zákona v hlavě druhé (§ 473 – 475a) a dědění ze závěti v hlavě třetí jeho sedmé části (§ 476 – 480). Celkem je dědickým titulům věnováno 15 paragrafů.

Právní úprava dědění v tomto kodexu převzala základní principy dědického práva ze zákona č. 141/1950 Sb., občanského zákoníku. Především byla zachována zásada nabývání dědictví okamžikem smrti zůstavitele. Pokud jde o dědění ze zákona, intestátní dědici byli v *původním znění občanského zákoníku* rozděleni do tří dědických skupin. Ve třetí dědické skupině měli samostatné dědické právo sourozenci zůstavitele a také tzv. spolužijící osoby. Prarodiče zůstavitele neřadili mezi dědici ze zákona. Z hlediska testovací volnosti pořizovatele závěti došlo k těmto změnám: byl zrušen institut smluvního zřeknutí se dědictví a odkazu, v původním znění neznal nový občanský zákoník allografní závět' ani institut vydědění.

Ačkoli během let došlo k několika dílčím novelizacím úpravy dědického práva v tomto kodexu (např. s účinností od 1. dubna 1983 byl do našeho právního řádu znovu zaveden institut vydědění), k zásadní změně bylo přistoupeno až po událostech, ke kterým došlo v naší zemi na konci roku 1989.

Na demokratické proměny ve společnosti reagoval *zákon č. 509/1991 Sb., účinný od 1. ledna 1992*. Tato novela občanského zákoníku rozšířila okruh zákonných dědiců ve třetí dědické skupině o synovce a neteře zůstavitele. Přinesla vytvoření čtvrté dědické skupiny, ve které je pamatováno na zůstavitelovy prarodiče a jejich potomky, tj. strýce a tety zůstavitele. Zároveň rozšířila důvody vydědění neopominutelných dědiců a zmenšila nárok zletilých potomků na povinný díl z původních tří čtvrtin jejich zákonného dědického podílu na polovinu tohoto podílu. Znovu byla do našeho právního řádu zavedena forma allografní závěti a nezletilým, kteří dovršili 15. rok svého věku, zákon umožnil testovat ve formě notářského zápisu. Významné bylo i zakotvení práva zůstavitele zřídit na základě testamentu nadaci.

V současné době je platná právní úprava dědění ze zákona podle mého názoru přehledná a její aplikace v praxi nečiní velké potíže. K výkladu některých pojmů (např. tzv. spolužijící osoba) existuje četná judikatura. Domnívám se však, že okruh zákonných dědiců je příliš úzký. Ve své praxi se nezdá setkávám s tím, že zůstavitelem zanechaný majetek připadá cestou odúmrti státu, přestože zemřelý měl

bratrance či sestřenice, se kterými udržoval blízký vztah. Jsem si vědoma toho, že pokud zůstavitel nemá zákonné dědice, má možnost pořídit o svém majetku pro případ smrti závěti. Přesto si myslím, že minimálně o bratrance a sestřenice zemřelého by okruh zákonných dědiců mohl být rozšířen.

Pokud jde o platnou právní úpravu dědění ze závěti, občanský zákoník připouští testovací volnost zůstavitele, zároveň ji ale omezuje. Pořizovatel testamentu musí dbát zejména práv tzv. neopominutelných dědiců, kterými jsou jeho potomci. Také je povinen při sepisování závěti dodržet občanským zákoníkem kogentně stanovené formální a obsahové náležitosti testamentu. Jinak by jeho poslední vůle byla absolutně neplatná.

Přestože zůstavitel má možnost vyjádřit svou vůli v závěti, podmínky, přání a jeho příkazy zůstávají bez právních následků. Osobně si myslím, že tento přístup není správný. Zákonná úprava dědění ze závěti by měla mít mnohem větší respekt k poslední vůli zůstavitele, který jako vlastník rozhoduje o dalším osudu svého vlastnictví. Přílišný formalismus, způsobující absolutní neplatnost testamentu při byť i sebemenším odchýlení se od předepsané formy, zde není na místě.

I platná právní úprava dědění ze závěti je podle mého názoru přehledná a poměrně stabilní. Občanský zákoník však věnuje této problematice pouhých 11 paragrafů, což je ve srovnání s úpravou obsaženou např. v ABGB velmi málo. Zcela chybí institut zřeknutí se dědictví, výslovně není upraveno ani obecné náhradnictví. Možnost povolat v závěti náhradního dědice pro případ, že závětní dědic dědictví nenabude, musela za současného stavu dovést judikatura.

Ve **vládním návrhu nového občanského zákoníku**, na jehož přípravě se intenzivně pracovalo posledních téměř deset let, je právní úpravě dědických titulů věnován mnohem větší prostor než dnes. Dědění ze zákona upravují § 1492 – 1500 a dědění ze závěti § 1353 – 1440. Mezi dědické tituly se vrací dědická smlouva (§ 1441 – 1452).

Okruh intestátních dědiců návrh nového kodexu občanského práva rozděluje do šesti dědických skupin. Nově jsou mezi zákonné dědice zařazeni prarodiče rodičů zůstavitele, potomci dětí sourozenců zůstavitele a potomci prarodičů zůstavitele. Nabývá-li stát pozůstalost jako odúmrtí, má postavení dědice ze zákona.

V nové právní úpravě můžeme zaznamenat tendenci k rozšíření prostoru pro uplatnění autonomie vůle zůstavitele. Formuluje se zásada, že závěť je třeba vykládat vždy tak, aby bylo co možná nejvíce vyhověno jeho vůli.

Do našeho právního řádu se vrací např. institut dovětky (kodicilu) nebo odkazu. Počítá se i s obnovením možnosti zůstavitele pořídít pro případ své smrti tzv. privilegovaným testamentem. Podle vládního návrhu občanského zákoníku má být výslovně umožněno, aby pořizovatel směl ve své závěti povolát vedle dědiců také náhradníky. Upravena je jak substitutece obecná, tak fideikomisární.

Větší respekt k poslední vůli zůstavitele je patrný také z toho, že pořizovatel může připojit ke svému testamentu podmínku, doložení času nebo příkaz, příp. i jiné vedlejší doložky v závěti.

Pokud zůstavitel opomine některého svého potomka v testamentu zmínit, nebude tato skutečnost nadále způsobovat neplatnost závěti v příslušné části, nýbrž vznik práva nepominutelného dědice na vyplacení povinného dílu v penězích.

Nově se v úvahu přicházejícímu dědici umožní, aby se svého dědického práva zřekl. Dědického práva se lze zříci smlouvou se zůstavitelem.

Domnívám se, že právní úprava dědických titulů ve vládním návrhu občanského zákoníku úspěšně reaguje na některé nedostatky stávající úpravy, které jsem naznačila výše. Do našeho právního řádu ale zároveň přináší nové (či spíše staronové) instituty, se kterými se laická i právní veřejnost bude muset znovu seznámit. V přechodném období se tak můžeme setkat s některými problémy, zejména s absencí příslušné judikatury. Přitom pokud na navrženou rekonstrukci občanského práva hmotného nenaváže v brzké době i reforma civilního práva procesního, obávám se, že uplatnění nových institutů v praxi bude obtížné.

Je tedy pouze otázkou času, jak se nová právní úprava nakonec osvědčí.

8. Seznam zkratek

ABGB – Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch

CEZ – Centrální evidence závětí

ČR – Česká republika

ČSFR – Československá federativní republika

KŘ – Kancelářský řád, přijatý sněmem Notářské komory České republiky podle § 37 odst. 3 písm. m) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářského řádu)

MSp ČR – Ministerstvo spravedlnosti České republiky

NadZ – zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech

NŘ – zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

NT – vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví č. 196/2001 Sb. – tzv. notářský tarif

Předpis o CEZ – Předpis Notářské komory České republiky, kterým se stanoví postup při vedení, správě a provozu Centrální evidence závětí, přijatý sněmem Notářské komory České republiky podle § 37 odst. 3 písm. o) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářského řádu)

ObchZ – zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

OZ – zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

PSP ČR – Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

vl. n. OZ – vládní návrh občanského zákoníku

ZMPS – zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním

ZoPS – zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě

ZoR – zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

ZoRP – zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů

ZoZSVM – zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích

9. Seznam použité literatury a pramenů

9.1 Odborné publikace

[1] BÍLEK, Petr; FIALA, Roman; JINDŘICH, Miloslav; WAWERKA, Karel. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, 1120 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-181-9.

[2] BÍLEK, Petr; ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2001. 507 s. Zákony s poznámkami. ISBN 80-7179-590-9.

[3] BUREŠ, Jaroslav; DRÁPAL, Ljubomír; KRČMÁŘ, Zdeněk a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl (§ 1 – 200za)*. Praha: C.H.Beck, 2006, 1066 s. ISBN 80-7179-378-7.

[4] FIALA, Josef; HOLUB, Milan; BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Občanský zákoník. Poznámkové vydání s judikaturou a literaturou (včetně věcného rejstříku) podle právního stavu k 1. 9. 2006*. 12. vydání. Praha: Linde, 2006. 871 s. ISBN 80-7201-602-4.

[5] FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, 2006. 496 s. Přehledy judikatury. ISBN 80-7357-182-X.

[6] HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. svazek (§ 1 – 487)*. 2. vydání. Praha: Linde, 2003. 755 s. Zákony a komentáře. ISBN 80-7201-406-4.

[7] HURDÍK, Jan; TELEC, Ivo. *Zákon o nadacích a nadačních fondech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1998. 332 s. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 80-7179-199-7.

[8] KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 1995. 386 s. Právnícké učebnice. ISBN 80-7179-031-1.

- [9] KOCOUREK, Jiří; PLECITÝ, Vladimír. *Občanský zákoník. Výklad, judikatura, prováděcí předpisy, související předpisy*. 4. vydání. Praha: Eurounion, 2007. 735 s. ISBN 80-7317-059-2.
- [10] KUČERA, Robert. *Dědictví*. Praha: Linde, 2001. 278 s. ISBN 80-7201-271-1.
- [11] MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. 640 s. ISBN 978-80-87212-39-4.
- [12] MIKEŠ, Jiří. *Dědictví a právo (právní poradce pro každého)*. 1. vydání. Praha: Informatorium, 1993. 166 s. ISBN 80-85427-10-9.
- [13] MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo. Praktická příručka. Komplexní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007. 351 s. ISBN 80-7201-674-7.
- [14] ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III, (§§ 531 – 858)*. Praha: Codex Bohemia, 1998. 680 s. Komentáře velkých zákonů česko-slovenských, sv. 1. ISBN 80-85963-61-2.
- [15] SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Dědictví a dědické právo*. 1. vydání. Brno: Computer Press, 2007. 228 s. Právo pro denní praxi. ISBN: 80-251-1659-3.
- [16] SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Civilní kodexy 1811-1950-1964*. 1. vydání. Brno: Doplněk, 1993. 602 s. Edice učebnic právnické fakulty Masarykovy Univerzity v Brně, sv. 45. ISBN 80-85765-08-X.
- [17] ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné 1*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009. 459 s. ISBN 978-80-7357-466-6.
- [18] ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné 3*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009. 306 s. ISBN 978-80-7357-465-9.

[19] ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; TICHÝ, Luboš. *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva konaných 27. ledna 2006 a 12. května 2006 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy*. Praha: ASPI, 2006. 192 s. Sborník ASPI. ISBN 80-7357-207-9.

[20] ŠVESTKA, Jiří; JEHLIČKA, Oldřich; ŠKÁROVÁ, Marta; SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006. 1465 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 80-7179-486-4.

[21] WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Linde, 2008. 751 s. Vysokoškolské právní učebnice. ISBN 978-80-7201-726-3.

9.2 Odborné články

[1] BEZOUŠKA, Petr. *Návrh občanského zákoníku a jeho místo mezi evropskými kodexy*. In: *Právní rozhledy – časopis pro všechna právní odvětví*. č. 19/2008. Praha: C.H.Beck, 2008, roč. 16, s. 711-717. ISSN 1210-6410.

[2] BEZOUŠKA, Petr. *Nezletilý a závět' notářským zápisem*. In: *Právní rádce – měsíčník Hospodářských novin*. č. 4/2005. Praha: Economia, 2005, roč. 13, s. 19-21. ISSN 1210-4817.

[3] ELIÁŠ, Karel. *Koncepce nového občanského kodexu*. In: *Právní rádce – měsíčník Hospodářských novin*. č. 8/2001. Praha: Economia, 2001, roč. 9, s. 12-15. ISSN 1210-4817.

[4] ELIÁŠ, Karel. *Legendy o osnově občanského zákoníku*. In: *Právní rozhledy – časopis pro všechna právní odvětví*. č. 17/2007. Praha: C.H.Beck, 2007, roč. 15, s. 632-637. ISSN 1210-6410.

[5] ELIÁŠ, Karel. *Rekodifikace občanského práva v postmoderní době*. In: *Právní rozhledy – časopis pro všechna právní odvětví*. č. 1/2008. Praha: C.H.Beck, 2008, roč. 16, s. 1-7. ISSN 1210-6410.

- [6] ELIÁŠ, Karel. *Privilegované závěti a osnova českého občanského zákoníku*. In: Ad Notam. č. 2/2009. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2009, roč. 15, s. 41-45. ISSN 1211-0558.
- [7] ELIÁŠ, Karel. *Přechod dluhu na dědice z hlediska občanského práva hmotného*. In: Právní fórum – český právnícký měsíčník. č. 6/2005. Praha: ASPI, 2005, roč. 2, s. 230-236. ISSN 1214-7966.
- [8] ELIÁŠ, Karel. *Reforma soukromého práva aktuálně: Do Evropy!* In: Právní rozhledy – časopis pro všechna právní odvětví. č. 12/2008. Praha: C.H.Beck, 2008, roč. 16, s. 423-427. ISSN 1210-6410.
- [9] ELIÁŠ, Karel. *Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník*. In: Ad Notam. č. 5/2003. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2003, roč. 9, s. 97-104. ISSN 1211-0558.
- [10] FLEISCHER, Jiřík. *Dědění spolužijících osob*. In: Ad Notam. č. 1/2007. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2007, roč. 13, s. 20-21. ISSN 1211-0558.
- [11] FRINTA, Ondřej; TĚGL, Petr. *O návrhu nového občanského zákoníku a jeho kritice (a taky kontinuitě a diskontinuitě)*. In: Právní rozhledy – časopis pro všechna právní odvětví. č. 14/2009. Praha: C.H.Beck, 2009, roč. 17, s. 495-501. ISSN 1210-6410.
- [12] HAVRÁNKOVÁ, Alena. *Závěť – jednostranný právní úkon*. In: Právní rádce – měsíčník Hospodářských novin. č. 7/2002. Praha: Economia, 2002, roč. 10, s. 14-16. ISSN 1210-4817.
- [13] HOJDNOVÁ, Irena. *Výpočty dědických podílů při dědění ze zákona. Vypořádání SJM v dědickém řízení*. In: Ad Notam. č. 5/2008. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2008, roč. 14, s. 170-174. ISSN 1211-0558.

- [14] KAWULOK, Josef. *Vydědění – právní úprava a praxe*. In: Ad Notam. č. 4/1999. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 1999, roč. 5, s. 73-74. ISSN 1211-0558.
- [15] KARHANOVÁ, Martina. *Závěť v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě*. In: Právní rozhledy – časopis pro všechna právní odvětví. č. 5/2007. Praha: C.H.Beck, 2007, roč. 15, s. 157-164. ISSN 1210-6410.
- [16] KNAPP, Viktor. *Poznámky o fideikomisární substituci*. In: Ad Notam. č. 5/1995. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 1995, roč. 1, s. 110-114. ISSN 1211-0558.
- [17] KRÁLOVÁ, Jitka; ECK, Lothar. *Dědická nezpůsobilost*. In: Ad Notam. č. 2/2004. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2004, roč. 10, s. 34-38. ISSN 1211-0558.
- [18] LAVICKÝ, Petr. *Kritické poznámky ke koncepci návrhu občanského zákoníku*. In: Právní rozhledy – časopis pro všechna právní odvětví. č. 23/2007. Praha: C.H.Beck, 2007, roč. 15, s. 848-859. ISSN 1210-6410.
- [19] LUŽNÁ, Romana. *Dědická nezpůsobilost a vydědění*. In: Právní rádce – měsíčník Hospodářských novin. č. 1/2007. Praha: Economia, 2007, roč. 15, s. 25-26. ISSN 1210-4817.
- [20] MEDUNOVÁ, Renata. *Dědic, který nemá být opomenut*. In: Ad Notam. č. 5/2009. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2009, roč. 15, s. 169-172. ISSN 1211-0558.
- [21] MIKEŠ, Jiří. *O fideikomisární substituci (Výklad problematiky)*. In: Ad Notam. č. 3/2005. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2005, roč. 11, s. 92-93. ISSN 1211-0558.
- [22] MRZENA, Erik. *Dědění ve čtvrté dědické skupině*. In: Ad Notam. č. 1/2000. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2000, roč. 6, s. 7-8. ISSN 1211-0558.

- [23] MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické podíly a jejich výpočet (První část – dědění ze zákona, dědění ze závěti)*. In: Ad Notam. č. 1/1997. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 1997, roč. 3, s. 7-12. ISSN 1211-0558.
- [24] MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické podíly a jejich výpočet (Třetí část – relativní neplatnost závěti, započtení darů)*. In: Ad Notam. č. 3/1997. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 1997, roč. 3, s. 49-54. ISSN 1211-0558.
- [25] OSUSKÁ, Romana. *Registrované partnerství a činnost notáře*. In: Ad Notam. č. 3/2006. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2006, roč. 12, s. 89-90. ISSN 1211-0558.
- [26] ŘÍHA, Michal. *K pojmu odkázanost výživou na zůstavitele dle § 474 ObčZ*. In: Právní rozhledy – časopis pro všechna právní odvětví. č. 21/2008. Praha: C.H.Beck, 2008, roč. 16, s. 794-796. ISSN 1210-6410.
- [27] ŠEŠINA, Martin. *Úvaha nad návrhem úpravy dědění v novém občanském zákoníku*. In: Ad Notam. č. 2/2004. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2004, roč. 10, s. 45-47. ISSN 1211-0558.
- [28] ŠEŠINA, Martin. *Zamyšlení nad úlevami při pořizování závěti v novém občanském zákoníku*. In: Ad Notam. č. 2/2009. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 2009, roč. 15, s. 56-58. ISSN 1211-0558.
- [29] ŠUBRTOVÁ, Jitka. *Důvody vydědění*. In: Ad Notam. č. 5/1999. Praha: Notářská komora ČR v nakladatelství C.H.Beck, 1999, roč. 5, s. 95-99. ISSN 1211-0558.
- [30] TOMSA, Miloš. *K návrhu nového občanského zákoníku*. In: Právní zpravodaj – časopis pro právo a podnikání. č. 1/2008. Praha: C.H.Beck, 2008, roč. 9, s. 6-7. ISSN 1212-8694.
- [31] Red. *Připomínky k návrhu občanského zákoníku* In: Právní zpravodaj – časopis pro právo a podnikání. č. 12/2008. Praha: C.H.Beck, 2008, roč. 9 s. 20-24. ISSN 1212-8694.

[32] Red. *Ministerstvo spravedlnosti nastavilo lhůtu pro dopracování nového občanského zákoníku*. In: Právní zpravodaj – časopis pro právo a podnikání. č. 11/2007. Praha: C.H.Beck, 2007, roč. 8, s. 1, 3-9. ISSN 1212-8694.

[33] Red. *Vládní návrh nového občanského zákoníku byl předložen do připomínkového řízení*. In: Právní zpravodaj – časopis pro právo a podnikání. č. 6/2008. Praha: C.H.Beck, 2008, roč. 9, s. 1-2. ISSN 1212-8694.

[34] Red. *Ministerstvo spravedlnosti hodlá předložit návrh nového občanského zákoníku vládě*. In: Právní zpravodaj – časopis pro právo a podnikání. č. 10/2008. Praha: C.H.Beck, 2008, roč. 9, s. 1-2. ISSN 1212-8694.

9.3 Internetové zdroje

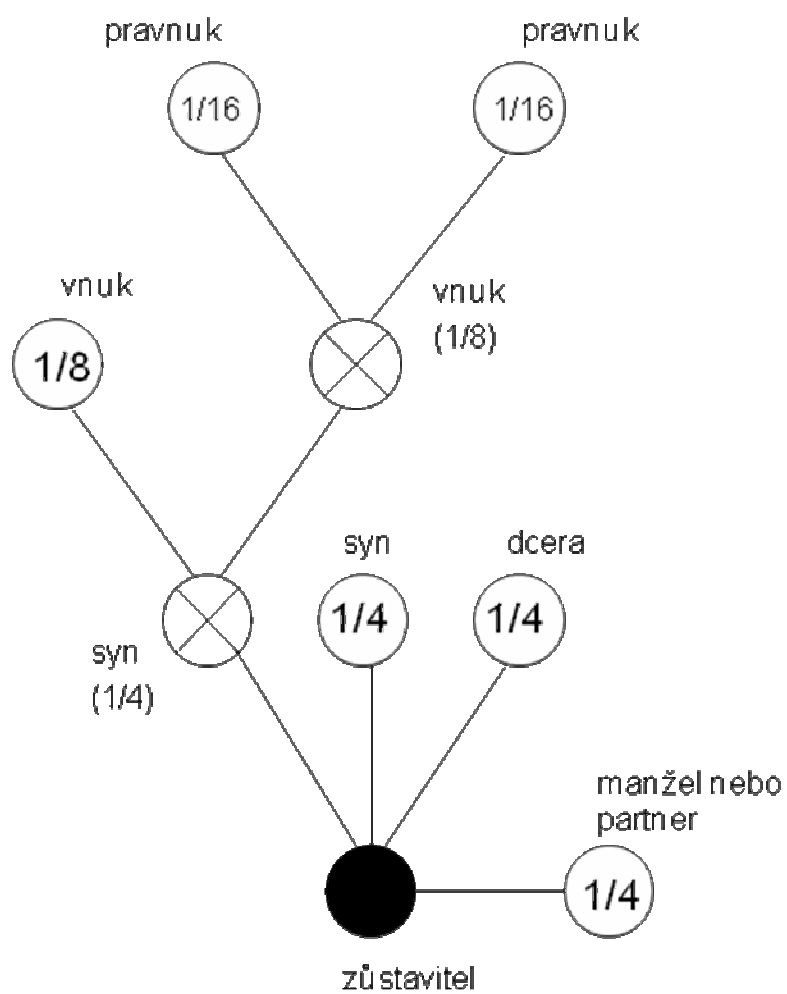
[1] <http://nett.aid.cz/sbornikOZ/textydown/vecnyzamerov.rtf>

[2] <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/dedicke-pravo/koncepcni-zmeny.html>

10. Seznam příloh

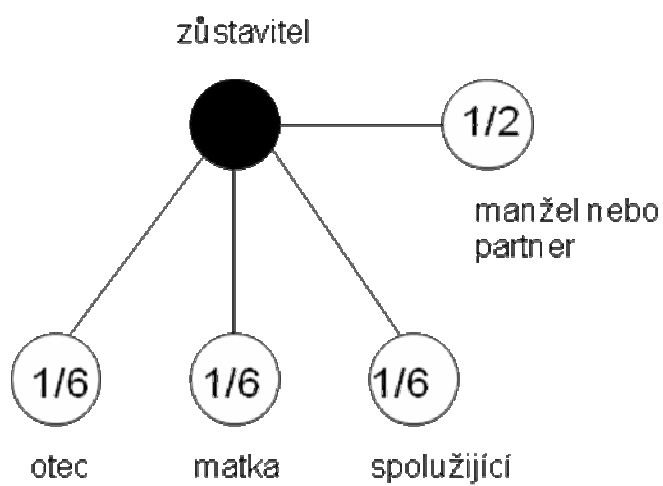
- 10.1 Grafické znázornění dědění v I. dědické skupině**
- 10.2 Grafické znázornění dědění ve II. dědické skupině**
- 10.3 Grafické znázornění dědění ve III. dědické skupině**
- 10.4 Vzor holografní závěti**
- 10.5 Vzor allografní závěti**
- 10.6 Vzor závěti sepsané formou notářského zápisu**
- 10.7 Grafické znázornění omezení testovací volnosti zůstavitele
vzhledem k ochraně neopominutelných dědiců**
- 10.8 Vnitřní struktura hlavy III třetí části vl. n. OZ**

10.1 Grafické znázornění dědění v I. dědické skupině³⁴¹

³⁴¹ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 46.

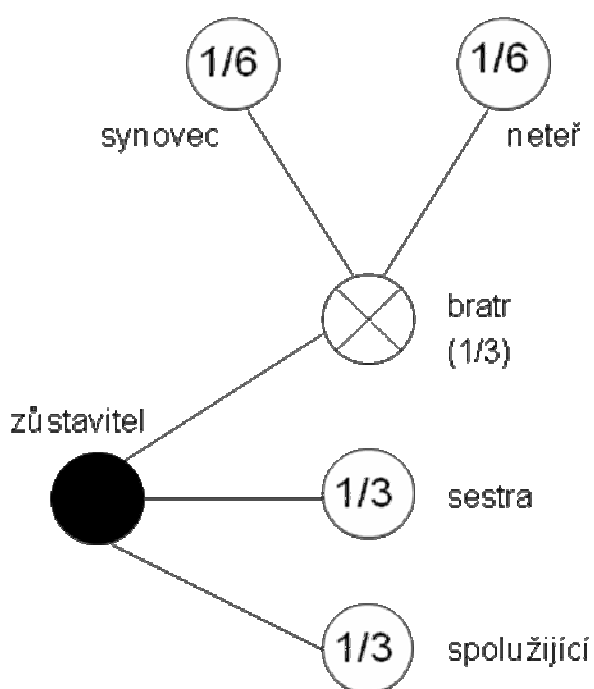
10.2 Grafické znázornění dědění ve II. dědické skupině³⁴²

³⁴² MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 47.

10.3 Grafické znázornění dědění ve III. dědické skupině³⁴³

³⁴³ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 49.

10.4 Vzor holografní závěti

Závěť

Já, níže podepsaný/á ....., narozený/á dne .....,
bytem ....., pořizuji pro případ své smrti po zralé úvaze tuto závěť:

Veškerý svůj majetek zanechávám ..... (doplnit přesnou
identifikaci dědice, tj. jméno, příjmení, datum narození a bydliště fyzické osoby,
příp. název, sídlo a identifikační číslo právnické osoby).

V ..... dne .....

.....

vlastnoruční podpis zůstavitele

10.5 Vzor allografní závěti

Závěť

Já, níže podepsaný/á ....., narozený/á dne .....,
bytem ....., pořizuji pro případ své smrti v přítomnosti svědků
..... (doplnit přesnou identifikaci svědka, tj. jeho jméno, příjmení,
datum narození a bydliště), který závěť sepisuje, a ..... (doplnit přesnou
identifikaci svědka, tj. jeho jméno, příjmení, datum narození a bydliště) po zralé úvaze
tuto závěť:

Veškerý svůj majetek zanechávám ..... (doplnit přesnou
identifikaci dědice, tj. jméno, příjmení, datum narození a bydliště fyzické osoby,
příp. název, sídlo a identifikační číslo právnické osoby).

V ..... dne .....

.....
vlastnoruční podpis zůstavitele

.....
jako svědek
vlastnoruční podpis svědka

.....
jako svědek
vlastnoruční podpis svědka

10.6 Vzor závěti sepsané formou notářského zápisu

Strana první----- NZ .../.....

N o t á ř s k ý   z á p i s

sepsaný dne ..... (slovy: .....)
(doplnit titul, jméno a příjmení notáře), notáře se sídlem v .....,
v notářské kanceláři na adrese .....

Dostavil se ..... (doplnit přesnou identifikaci zůstavitele, tj. jeho jméno,
příjmení, datum narození a bydliště), jehož totožnost byla zjištěna z platného úředního
průkazu, který prohlašuje, že je plně způsobilý k právním úkonům, a po zralé úvaze
pořizuje o svém majetku pro případ své smrti tuto: -----

----- **z á v ě ť** -----

Za prvé: ..... (doplnit přesnou identifikaci dědice, tj. jeho jméno,
příjmení, datum narození a bydliště) ustanovuji dědicem veškerého majetku, který
v době mé smrti po mě zůstane. -----

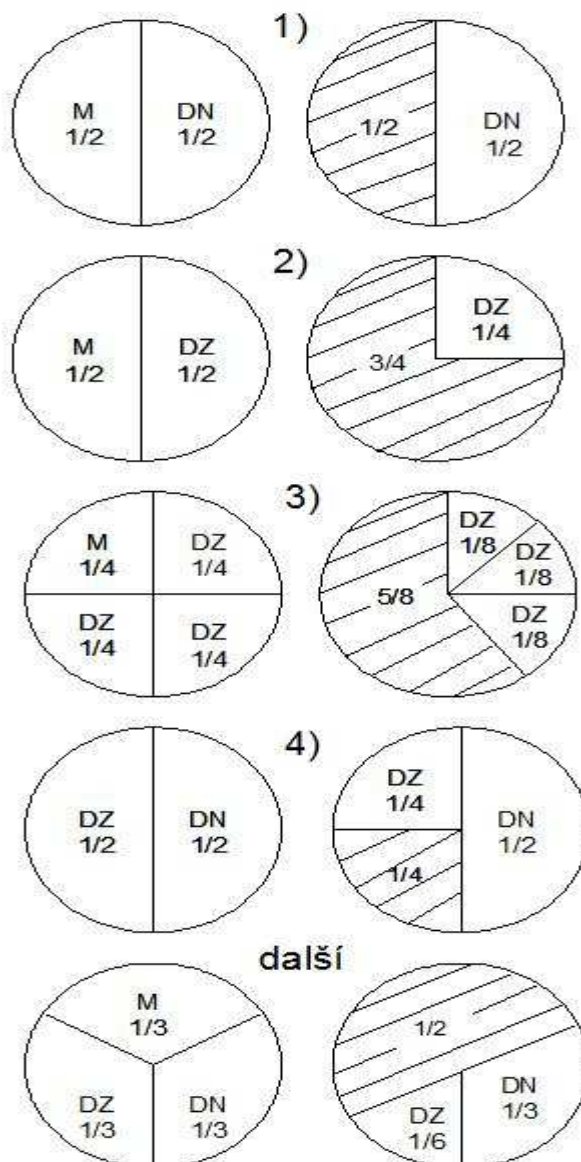
Za druhé: Prohlašuji, že toto je má pravá a platná poslední vůle.-----

O tom byl tento notářský zápis sepsán, účastníkem přečten, jím v celém rozsahu
schválen a podepsán.-----

.....
vlastnoruční podpis zůstavitele

.....
vlastnoruční podpis notáře
otisk úředního razítka notáře

10.7 Grafické znázornění omezení testovací volnosti zůstavitele vzhledem k ochraně neopominutelných dědiců³⁴⁴

Vysvětlivky: Levý kruh v každé dvojici naznačuje dědické podíly v případě dědění podle zákonné posloupnosti, pravý kruh povinný díl neopominutelného dědice a vyšrafovaná výše rozsah majetku, se kterým může zůstavitel volně nakládat závětí. M = manžel, DZ = dítě zletilé, DN = dítě nezletilé. Pokud jde o manžela, vychází se z jeho účasti na dědictví, nikoli z podílu, který mu připadne vypořádáním SJM.

³⁴⁴ MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. Praha: Linde, 2007, s. 84.

10.8 Vnitřní struktura hlavy III třetí části vl. n. OZ

Díl 1: Právo na pozůstalost

Díl 2: Pořízení pro případ smrti

Oddíl 1: Všeobecná ustanovení

Oddíl 2: Závěť

Pododdíl 1: Obecná ustanovení

Pododdíl 2: Forma závěti

Pododdíl 3: Vedlejší doložky v závěti

Pododdíl 4: Zrušení závěti

Oddíl 3: Dědická smlouva

Díl 3: Odkaz

Oddíl 1: Všeobecná ustanovení

Oddíl 2: Zvláštní pravidla o jednotlivých druzích odkazů

Pododdíl 1: Odkaz věcí určitého druhu

Pododdíl 2: Odkaz určité věci

Pododdíl 3: Odkaz pohledávky

Pododdíl 4: Jiné odkazy

Oddíl 3: Nabytí odkazu

Díl 4: Zákonná posloupnost

Díl 5: Povinný díl. Započtení na povinný díl a na dědický podíl

Oddíl 1: Nepominutelní dědicové

Oddíl 2: Vydědění

Oddíl 3: Ochrana nepominutelného dědice

Oddíl 4: Výpočet povinného dílu

Oddíl 5: Započtení na povinný díl a na dědický podíl

Díl 6: Právo některých osob na zaopatření

Díl 7: Přejedání pozůstalosti na dědice

Oddíl 1: Nabytí dědictví

Oddíl 2: Správa pozůstalosti a její soupis

Oddíl 3: Potvrzení dědictví

Oddíl 4: Rozdělení pozůstalosti

Oddíl 5: Dluhy postihující dědice

Díl 8: Zcizení dědictví

11. Deutsche Zusammenfassung

Diese Rigorosarbeit handelt um Erbtitel, d.h. um Rechtstitel der Vererbung, die eine Basis des Erbrechts bilden.

Ich interessiere mich für dieses Thema, weil ich als Konzipientin beim Notar arbeite und mich täglich mit Erben zu tun habe.

Der Zweck meiner Rigorosarbeit ist es, die Regelung der Erbtitel im materiellen Recht zu beschreiben. Mit dem formellen Erbrecht beschäftige ich mich in dieser Rigorosarbeit nicht.

Meine Rigorosarbeit besteht aus der Einführung, aus fünf Teilkapiteln und aus dem Schlussteil.

Im ersten Kapitel wird eine historische Einführung gegeben. Ich beschreibe hier zuerst die Regelung der gesetzlichen und testamentarischen Erbfolge im römischen Recht und im mittelalterlichen Recht. Dann beschäftige ich mich mit der Regelung im Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch aus dem Jahr 1811, wo es als Erbtitel nicht nur das Gesetz und das Testament, sondern auch den Erbvertrag gibt. Am Ende des Kapitels wird die Regelung im Gesetzbuch aus dem Jahr 1950 vorgestellt.

Das zweite Kapitel erklärt die einzelnen Voraussetzungen der Erbfolge nach gültigem Recht, d.h. nach dem bürgerlichen Gesetzbuch aus dem Jahr 1964. Die Voraussetzungen sind folgende: 1. Tod des Erblassers, 2. Existenz des Nachlasses, 3. Erbtitel, 4. Fähigkeit die Erbschaft zu erwerben, 5. Fehlen von Ausschlagung der Erbschaft, 6. Fehlen von Hindernis für erwerben der Erbschaft.

Die folgenden zwei Kapitel sind in meiner Rigorosarbeit die wichtigsten, weil sie gültige Regelung der Erbtitel im tschechischen Recht analysieren. Im gültigen tschechischen Recht unterscheiden wir gesetzliche Erbfolge und testamentarische Erbfolge. Die testamentarische Erbfolge hat Vorrang vor der gesetzlichen Erbfolge.

Im letzten Kapitel werden Erbtitel im Vorschlag des neuen tschechischen bürgerlichen Gesetzbuches vorgestellt. In diesem Vorschlag gibt es als Erbtitel nicht nur das Gesetz und das Testament, sondern auch den Erbvertrag. Die Erbfolge nach dem Erbvertrag hat Vorrang vor der testamentarischen Erbfolge und die testamentarische

Erbfolge hat Vorrang vor der gesetzlichen Erbfolge. Dieses letzte Kapitel meiner Rigorosarbeit basiert auf dem Vorschlag des neuen tschechischen bürgerlichen Gesetzbuches vom 27. April 2009.

Diese Rigorosarbeit basiert auf dem Rechtszustand zum 1. November 2010.

12. Abstrakt v českém a anglickém jazyce

Tématem této rigorózní práce jsou dědické tituly, tj. právní důvody dědění, svědčící určité osobě. Mým hlavním cílem při psaní této rigorózní práce bylo postihnout současnou hmotněprávní úpravu dědických titulů v českém právním řádu, zasadit ji do historických souvislostí a konfrontovat ji s návrhy de lege ferenda.

Text rigorózní práce sestává z úvodu, pěti dílčích kapitol a závěru. První kapitola přibližuje čtenáři dějinný vývoj celé problematiky. Následují kapitoly věnované platné právní úpravě, a to obecným předpokladům dědění, dědění ze zákona a dědění ze závěti. Závěrečná kapitola se věnuje výkladu úpravy dědických titulů ve vládním návrhu nového občanského zákoníku.

Tato rigorózní práce vychází z právního stavu k 1. listopadu 2010.

The topic of this thesis are inheritance titles, which represent legal grounds of inheritance. The purpose of my thesis is to describe and analyse current substantive legislation of inheritance titles in the Czech legal system, describe historical context and compare it with a proposal of future legislation.

The whole thesis is composed of three parts: an Introduction, five Chapters and a Conclusion. Chapter One outlines the historical development of the issue. The following Chapters Two, Three and Four examine the relevant current Czech legislation of inheritance titles. Chapter Two analyzes general conditions of inheritance law, Chapters Three and Four focus on explanation of the intestate and testate succession. Finally, the last Chapter Five describes the proposal of future legislation.

This thesis is based on the legal situation of 1. November 2010.

13. Klíčová slova v českém a anglickém jazyce

intestátní dědická posloupnost – intestate succession

testamentární dědická posloupnost – testate succession

dědická smlouva – inheritance contract